

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมในเมือง กรณีศึกษา สวนสาธารณะและพื้นที่
ใต้สะพานพระราม 8 กรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม สหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINES FOR THE PARTICIPATION PROCESS MANAGEMENT OF PUBLIC SPACES IN
CITY: A CASE STUDY OF THE PUBLIC PARK AND SPACE UNDER RAMA 8 BRIDGE
BANGKOK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Human and Social Development
Inter-Department of Human and Social Development

GRADUATE SCHOOL

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมใน เมือง กรณีศึกษา สวนสาธารณะและพื้นที่ได้สะพาน พระราม 8 กรุงเทพมหานคร
โดย	น.ส.อรทัย คุณะดิลก
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ศยามล เจริญรัตน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมนุญ หนูจักร)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
.....	ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.นฤมล อรุโณทัย)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ศยามล เจริญรัตน์)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.รองศาสตราจารย์ ดร.บัวพันธ์ พรหมพักพิง)	

อรรถัย คุณะดิลก : แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมในเมือง
 กรณีศึกษา สวนสาธารณะและพื้นที่ใต้สะพานพระราม 8 กรุงเทพมหานคร . (
 GUIDELINES FOR THE PARTICIPATION PROCESS MANAGEMENT OF PUBLIC
 SPACES IN CITY: A CASE STUDY OF THE PUBLIC PARK AND SPACE UNDER
 RAMA 8 BRIDGE BANGKOK) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ดร.ศยามล เจริญรัตน์

พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในเมืองเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ของสวนสาธารณะที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ยังขาดกลไกของกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีศักยภาพ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างแนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพและพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษา และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสารเพื่อสร้างตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะและทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วม และวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วย การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่สวนสาธารณะพระราม 8 และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งใช้การสุ่มกลุ่มประชากรแบบเจาะจง ที่ทำกิจกรรมในสวนทั้งหมด 6 ประเภทๆละ 2 คน รวม 12 คน และสัมภาษณ์ผู้มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ อีก 2 คน ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในสวนหลวงพระราม 8 ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านกายภาพ 2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นปัจจัยทางกายภาพที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้ชัดเจนที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้นการสร้างตัวอย่างการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมต้องมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้ 1) การจัดหาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม 2) การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม 3) การระดมทุนและจัดสร้างพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม 4) การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม 5) การดูแลและฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ทั้งนี้ขอเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศไทย มีดังนี้ 1) ปรับแก้กฎหมายที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ 2) จัดตั้งองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ 3) กำหนดต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมที่ระบุถึงขั้นตอนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ 4) สร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าของพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดการตระหนักในการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ และ 5) ผลักดันโครงการ Green Bangkok 2030 ให้สอดคล้องกับต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมและกำหนดเข้าสู่กรอบการออกกฎหมายอย่างเป็นทางการ

สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

ลายมือชื่อนิสิต

ปีการศึกษา 2563

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6187292020 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEYWORD: Public spaces Park Management of Public Space Participation

Process Suan Luang Rama 8

Orathai Gunatilaka : GUIDELINES FOR THE PARTICIPATION PROCESS
MANAGEMENT OF PUBLIC SPACES IN CITY: A CASE STUDY OF THE PUBLIC
PARK AND SPACE UNDER RAMA 8 BRIDGE BANGKOK . Advisor: Dr.
SAYAMOL CHAROENRATANA

Public spaces are areas of great importance and have a significant impact on the quality of life of the city but the problems of the parks are partly due to problems in managing public spaces that lack the mechanisms of the potential participation process. 1) To study public space management guidelines that focus on the participation process, 2) to study the factors affecting the process of participation in the management of public spaces in the city. 3) To analyze the gap between the approach to managing potential public spaces and public areas, and to lead the development of public participation processes in public space by using research methodology, documents to create a good practice for public space management in a engaging manner. Non-participating observations of Rama 8 park space and interviews with key contributors, which use a random, specific demographic group that performs 6 types of activities, 2 people, a total of 12 people. and interviews with direct authority to manage public spaces. The study found that one aspect of good prototyping consisted of 1) such as participating public space management. Two parts are the authority mechanism for managing public spaces and the principle of participating public space management. 2) Spatial examples include the design of public spaces in a participatory way from Poznan. Poland and The Management of Public Spaces from Shinjuku, Japan the two factors affecting the process of having a joint garden in Rama 8 are three key factors: 1) Physical factors, 2) management factors, and 3) participation factors, which are physical factors that promote the process of participation in public space management as clearly as possible compared to other factors. 1) Engaging public space provision 2) Designing public spaces in a engaging manner 3) Fundraising and creating participatory public spaces 4) Participating public space management 5) The care and restoration of public spaces in a participatory manner. As follows: 1) Amending the Law on The Management of Public Spaces 2) Establishing a Private Organization for Public Spaces Development and representing public space management 3) Establishing a participatory public space management model that identifies the procedures for managing public spaces

Field of Study: Human and Social Development Student's Signature

Academic Year: 2020

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการดูแล ช่วยเหลือ จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์ ที่ให้คำปรึกษาและอธิบายถึงแนวทางในการทำงานวิจัยอย่างครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยมีความสนใจและตั้งใจที่จะทำการศึกษา นอกจากนี้ยังได้รับทุนสนับสนุนในการเก็บข้อมูลจากหน่วยปฏิบัติการวิจัยความมั่นคงของมนุษย์และความเท่าเทียมสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมี ดร.ศยามล เจริญรัตน์ เป็นหัวหน้าหน่วยวิจัย ต้องขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในการทำวิจัยที่ละเอียดและครอบคลุมในมิติแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้และก็นำไปต่อยอดในการทำงานต่อไปในอนาคตได้

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร. นฤมล อรุโณทัย และรศ.ดร. สุวัฒนา ธาดานิติ ที่ให้เกียรติเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สำคัญอย่างยิ่งต้องขอขอบพระคุณรศ.ดร. บัณฑิต พรหมพักพิง ที่ให้เกียรติและสละเวลาร่วมเป็นกรรมการสอบภายนอก ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายขอขอบพระคุณพ่อแม่ และครอบครัวคุณะติลก ที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ข้าพเจ้าได้เข้ามาเรียนปริญญาโท ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งยังเป็นกำลังใจในการเรียนและทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด รวมทั้งเพื่อนนิสิตทุกท่านที่ได้ช่วยเหลือเกื้อหนุนให้ผ่านเรื่องราวต่าง ๆ ในรั้วมหาวิทยาลัยปริญญาโทได้อย่างประทับใจและมีความสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

อรทัย คุณะติลก

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 คำถามในการวิจัย.....	2
1.4 เป้าหมายในการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
2.1 พื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะ.....	5
2.2 บททฤษฎีหลัก.....	26
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ.....	35
2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	37
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	39
บทนำ.....	39

3.1	นิยามศัพท์	40
3.2	ขอบเขตในการศึกษา.....	40
3.3	เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา	40
3.4	รูปแบบและลำดับวิธีการวิจัย	46
3.5	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
3.6	เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....	50
3.7	กรอบระยะเวลาการศึกษา	51
บทที่ 4	ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล	52
4.1	ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8.....	52
4.2	การศึกษาตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ.....	69
4.3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา พื้นที่บริเวณ สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	88
บทที่ 5	การสร้างตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ช่องว่างต่อ พื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8	103
5.1	ตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ.....	103
5.2	ความแตกต่างระหว่างตัวอย่างที่ดีการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร.....	106
บทที่ 6	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	108
6.1	การอภิปรายข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย.....	108
6.2	การตอบคำถามวิจัย	109
6.3	ข้อเสนอแนะ	110
	บรรณานุกรม.....	111

ภาคผนวก.....	115
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ โครงการ การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ พื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8.....	116
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ โครงการ การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ พื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8.....	118
ประวัติผู้เขียน.....	119

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ข้อมูลและเครื่องมือวิจัย	50
ตารางที่ 2 กรอบระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	51
ตารางที่ 3 สรุปปัจจัยต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม	87

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญญภาพ

	หน้า
รูปที่ 1 กรอบการทบทวนวรรณกรรม.....	4
รูปที่ 2 กรอบแนวคิดในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ.....	23
รูปที่ 3 นโยบายและความต้องการในมุมมองต่าง ๆ ของพื้นที่สาธารณะ.....	25
รูปที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	31
รูปที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	38
รูปที่ 6 เกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกพื้นที่ศึกษา.....	43
รูปที่ 7 แผนที่ตำแหน่งและการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา.....	44
รูปที่ 8 แผนที่ตำแหน่งและองค์ประกอบภายในพื้นที่ศึกษา.....	45
รูปที่ 9 ขั้นตอนการศึกษา.....	46
รูปที่ 10 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ 2 ส่วนของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8.....	55
รูปที่ 11 การใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในบริเวณพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8.....	56
รูปที่ 12 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการออกกำลังกาย.....	58
รูปที่ 13 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการนั่งเล่นพักผ่อนและกิจกรรมการตกปลา.....	59
รูปที่ 14 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการค้าขาย.....	60
รูปที่ 15 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการเล่นกีฬา.....	61
รูปที่ 16 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการถ่ายทำ MV ประกอบดนตรี.....	62
รูปที่ 17 การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินภายนอกกิจกรรมพื้นที่ศึกษา.....	64
รูปที่ 18 กลไกของผู้มีอำนาจบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม.....	72
รูปที่ 19 หลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม.....	74
รูปที่ 20 พื้นที่บริเวณ Poznan Public Space.....	76
รูปที่ 21 กิจกรรมบอร์ดเกมส์ The game of space.....	79

รูปที่ 22 หนังสือ Common does not mean nobody..... 80

รูปที่ 23 สรุปลขั้นตอนการออกแบบพื้นที่สาธารณะพอชานาน..... 82

รูปที่ 24 พื้นที่ในความรับผิดชอบของ หน่วยงาน Shinjuku Sub center area 84

รูปที่ 25 การวิเคราะห์มิติเชิงสังคมและระดับการมีส่วนร่วม 99

รูปที่ 26 แนวทางสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม..... 102

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

การใช้ชีวิตของมนุษย์ล้วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ทำในแต่ละวัน ซึ่งแน่นอนว่ากิจกรรมที่ทำนั้นล้วนแล้วแต่จำเป็นต้องใช้พื้นที่ทั้งสิ้น และองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้กิจกรรมของมนุษย์นั้นสมบูรณ์ก็คือ พื้นที่สาธารณะ โดยกิจกรรมมากกว่าครึ่งของชีวิตมนุษย์มักเกิดขึ้นที่พื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็น การทำงาน การเดินทาง การพบปะสังสรรค์ เป็นต้น (นิรมล เสรีสกุล, 2558) ดังนั้นพื้นที่สาธารณะจึงถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ ต่อคุณภาพชีวิตของคนภายในเมือง เนื่องมาจากพื้นที่สาธารณะจะช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและสามารถรองรับความต้องการที่หลากหลายของผู้คนในเมืองได้ (กาญจน์ นทีวุฒิกุล, 2550)

ถึงแม้ว่าพื้นที่สาธารณะนั้นจะมีอยู่มาหลายรูปแบบ ทั้งพื้นที่โล่งกลางเมือง พื้นที่สีเขียว หรือตลอดจนกระทั่งทางเท้าก็ถือเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่ง (Zucker, 1959) แต่ทั้งนี้ด้วยสภาพความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานคร ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว เกิดเป็นปัญหาความแออัดทั้งในด้านประชากร ด้านจราจร และนำไปสู่ปัญหาด้านความแออัดของการใช้พื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งความแออัดด้านการใช้พื้นที่สีเขียว กล่าวคือในปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีพื้นที่สีเขียวอยู่ที่ 6.20 ตารางเมตรต่อคน (สำนักงานสวนสาธารณะ, 2553) ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) นั่นคืออย่างน้อยที่สุดต้องมากกว่า 9 ตารางเมตรต่อคน โดยพื้นที่สีเขียวได้ถูกนิยามจากสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม ว่าเป็น สวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร ดังนั้นปัญหาของพื้นที่สาธารณะในกรุงเทพมหานครที่มีความท้าทายและจำเป็นต้องวางแผนจัดการมากที่สุดนั้นก็คือนสวนสาธารณะ

โดยในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะนั้นมีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งนั่นก็คือ กระบวนการมีส่วนร่วม (เสกสรร นิยมเพ็ง, 2550) เนื่องมาจากพื้นที่สาธารณะควรเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเข้าใช้งานและเป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานมากที่สุด ดังนั้นการจะบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีศักยภาพจำเป็นต้องคำนึงถึงกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ นี่จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยอันเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของงานวิจัยชิ้นนี้

เมื่อพิจารณาปัญหาของพื้นที่สาธารณะที่มีความจำเป็นต้องแก้ไขโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสวนสาธารณะที่ได้กล่าวไปในตอนต้นแล้ว ผู้วิจัยจึงได้เลือกกรณีศึกษาเป็น สวนสาธารณะ โดยสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานครที่มีองค์ประกอบเหมาะสมต่อการศึกษาและพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม นั่นก็คือ สวนหลวงพระราม 8 สวนหลวงพระราม 8 ตั้งอยู่บริเวณเขตบางพลัด กรุงเทพมหานครชั้นกลาง ถือเป็นสวนระดับชุมชน มีพื้นที่ 35 ไร่ โดยความสำคัญของสวนหลวงพระราม 8 ต่อกระบวนการมีส่วนร่วมก็คือ สวนหลวงพระราม 8 เป็นสวนสาธารณะแห่งเดียวในประเทศไทยที่มีรูปแบบการเข้าถึงของระบบขนส่งสาธารณะหลากหลายที่สุด นั่นคือ 1 รถประจำทาง 2 รถไฟฟ้า และ 3 เรือด่วน ซึ่งแน่นอนว่ารูปแบบการเข้าถึงที่หลากหลายของสวนสาธารณะ เป็นหนึ่งในปัจจัยด้านพื้นที่ที่จะเพิ่มปฏิสัมพันธ์ของผู้คนให้มีความหลากหลายตามไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วกระบวนการมีส่วนร่วมจะเป็นเรื่องสำคัญต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะแห่งนี้เป็นอย่างมาก (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2551) นอกจากนี้กรุงเทพมหานครยังมีแผนการสร้างพื้นที่ภายในสวนหลวงพระราม 8 เป็นศูนย์เรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ อันจะทำให้สวนหลวงพระราม 8 มีรูปแบบการใช้งานพื้นที่ที่โดดเด่นกว่าสวนสาธารณะอื่น ๆ นี่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สวนหลวงพระราม 8 ถูกเลือกเพื่อนำมาศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมืองอันเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ของงานวิจัยชิ้นนี้ และนำมาสู่วัตถุประสงค์ข้อสุดท้ายนั่นคือ เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างแนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพและพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษา และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
- 1.2.3 เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างแนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพและพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษา และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

1.3 คำถามในการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมืองอย่างมีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร

1.4 เป้าหมายในการวิจัย

เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบถึงปัญหาในกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

1.5.2 ทราบถึงแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

1.5.3 สร้างแนวทางในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

1.5.4 สร้างแนวทางในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

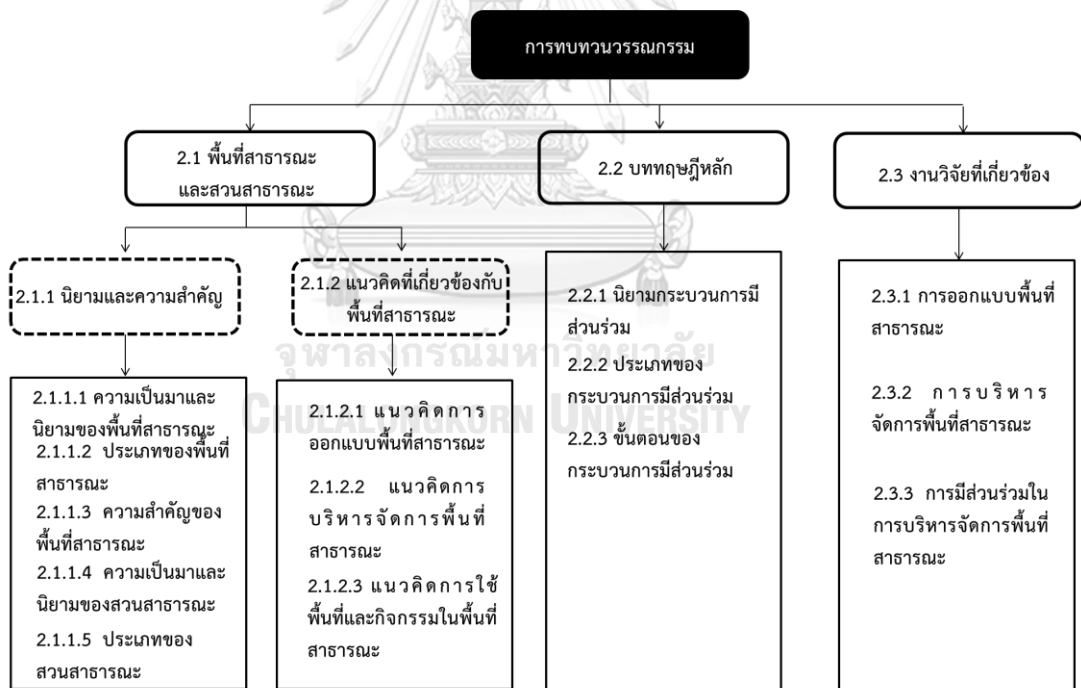

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทนำ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นประเด็นสำคัญในการทบทวนวรรณกรรมจะเริ่มจากการศึกษาที่มาและนิยามของคำว่าพื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะ และแนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะ แนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น นอกจากนี้ยังศึกษาถึงประเภทและความสำคัญของพื้นที่สาธารณะเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจและเห็นภาพรวมของประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัยชิ้นนี้ หลังจากนั้นจะทำการศึกษาทฤษฎีที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วม หลังจากนั้นจึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะและกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบเพิ่มเติมโดยสรุปประเด็นในการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม ดังแผนภูมิที่ 1 กรอบการทบทวนวรรณกรรม

รูปที่ 1 กรอบการทบทวนวรรณกรรม

โดยในหัวข้อที่ 1 จะเป็นการกล่าวถึงบทนิยามและความเป็นมาของพื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะเป็นอันดับแรก โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 พื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับความหมายและขอบเขตของพื้นที่สาธารณะ โดยจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงความเป็นมาของทั้งพื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะ อันเนื่องมาจากมีความหมายที่เกี่ยวข้องกันแต่ไม่เหมือนกันทั้งหมด เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุม จึงทำการศึกษาแยกรายละเอียดของคำทั้ง 2 คำดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 นิยามและความสำคัญ

2.1.1.1 ความเป็นมาและนิยามของพื้นที่สาธารณะ

ชวิตรา ตันติมาลา (2555) ได้สรุปความเป็นมาของ คำว่า พื้นที่สาธารณะ ปรากฏขึ้นครั้งแรกในผลงานนักปรัชญาสมัยใหม่ชาวเยอรมัน คือ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) และได้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเมื่อนักวิชาการชาวเยอรมัน คือ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jurgen Habermas) เขาเป็นหนึ่งในสมาชิกสำนักแฟรงเฟิร์ตที่สนใจการศึกษาและวิพากษ์วิจารณ์ระบบโครงสร้างทางสังคม ซึ่งได้ผลิตแนวคิดที่เป็นผลงานที่น่าสนใจและโด่งดังอย่าง แนวคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Theory) เขามีความคิดเห็นว่า การพัฒนาความมีเหตุมีผลของมนุษยชาตินั้นยังเดินทางไม่ถึงจุดหมายปลายทาง มนุษยชาติจึงจำเป็นต้องก้าวเดินต่อไปด้วยความมีเหตุมีผล ด้วยสาเหตุนี้เขาจึงเสนอแนวคิดมากมายที่จะนำไปสู่ความมีเหตุมีผลที่สมบูรณ์ของมนุษยชาติ และแน่นอนว่าแนวคิดเรื่อง พื้นที่สาธารณะ ก็เป็นข้อเสนออย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งที่เขากล่าวถึงนั่นเอง

เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส ได้หยิบยกคำว่า พื้นที่สาธารณะในบทความเรื่อง การแปลงรูปเชิงโครงสร้างของปริณทลสาธารณะ (The Structural Transformation of the Public Sphere : an Inquiry into a Category of Bourgeois Society) (วิภา อุตมฉันท, 2544) เขาได้อธิบายว่า ปริณทลสาธารณะ (public Sphere) เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความคิดเห็นสาธารณะ (public opinion)

โดย สุธาริน คุณผล (2541)ได้อธิบายว่า ปริณทลสาธารณะนี้เองที่มีความสำคัญในเรื่องการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการมีอยู่ของ พื้นที่สาธารณะและความเข้มแข็งของสังคมพลเมือง โดยกล่าวได้ว่า ปริณทลสาธารณะนั้น บ่งบอกถึงสภาวะซึ่งเป็นนามธรรม ในขณะที่ พื้นที่สาธารณะ นั้นมีลักษณะที่ปรากฏการณ์เชิงกายภาพ เป็นเพียงการแสดงออกมาเป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งของปริณทลสาธารณะเท่านั้น (Stevenson, 1998)

จึงสรุปได้ว่าในช่วงแรกเริ่มของการเกิดขึ้นของคำว่า พื้นที่สาธารณะนั้น มีนิยามของพื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่ในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยบุคคลสามารถมาพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นเชิงสังคม การเมือง และเศรษฐกิจได้อย่างเสรี เมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนแล้วประเด็นที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การรับรู้ร่วมกันและนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมืองในขั้นต่อไป อีกนัยหนึ่งจะเรียกว่า พื้นที่สาธารณะเป็น

บริเวณที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร และการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนร่วม (sense of public) รวมทั้งผลประโยชน์ของส่วนรวม

กุสุมา ภาใหญ่ (2558) ได้อธิบายถึง พื้นที่สาธารณะว่า เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ ความเป็นรูปธรรมในเชิงที่พบเห็นได้หรือเชิงกายภาพ เช่น ร้านกาแฟมีลักษณะสีเหลือง ลานประชาชนมีลักษณะโล่งกว้าง จัตุรัสกลางเมือง สวนสาธารณะ โรงละคร พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น หรือ ความเป็นนามธรรมในเชิงที่เราสามารถรับรู้ได้แต่ไม่พบเห็นในเชิงกายภาพ เช่น การรวมกลุ่มทางสังคม สังคมออนไลน์ หรือพื้นที่ทางวัฒนธรรม สื่อมวลชน เป็นต้น

Madanipour (1996) ได้ศึกษาและต่อมาได้อธิบาย คำว่าพื้นที่สาธารณะซึ่งมีการปรากฏขึ้นอย่างแพร่หลายและมีนักคิดมากมายที่ให้ความสนใจโดยมีนักปรัชญาชาวอังกฤษ Roger Scruton ที่ให้ความหมายของพื้นที่สาธารณะไว้และได้อธิบายไว้ดังนี้ สิ่งสำคัญของการให้ความหมายของพื้นที่สาธารณะคือ ขอบเขต (Boundary) เขาให้เหตุผลว่า ธรรมชาติของขอบเขตของพื้นที่สาธารณะนั้นไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของใครก็สามารถเข้าออกได้โดยไม่ต้องได้รับคำยินยอมและไม่ต้องแจ้งให้ใครทราบก่อน รวมทั้งพื้นที่สาธารณะต้องเปิดกว้างสำหรับการทำกิจกรรมสาธารณะอีกด้วย โดยการให้คำนิยามนี้สอดคล้องกับนักคิดอีกหลากหลายคนที่ให้นิยามว่า พื้นที่สาธารณะ คือ สถานที่ที่เปิดให้คนทั่วไปเข้าถึงได้ เป็นที่ที่ผู้คนไปใช้ประกอบกิจกรรมคนเดียว หรือเป็นกลุ่ม ซึ่งพื้นที่สาธารณะนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ทุกรูปแบบจะมีองค์ประกอบคล้ายคลึงกัน โดยบางแห่งมีรัฐเป็นเจ้าของและเป็นผู้บริหารจัดการ หรือบางแห่งมีเอกชนเป็นเจ้าของ แต่เปิดให้คนทั่วไปเข้าได้

นอกจากนี้แนวคิดที่ถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการพิจารณาพื้นที่สาธารณะ (Arendt, 2013) อธิบายว่า พื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่ของกิจกรรมพื้นฐานที่เป็นเงื่อนไขของความเป็นมนุษย์ แบ่งออกเป็นอาณาบริเวณสาธารณะและอาณาบริเวณส่วนตัว โดยอาณาบริเวณสาธารณะนั้นเป็นพื้นที่ของการปรากฏให้เห็น เป็นอาณาบริเวณแห่งแสงสว่างและอิสรภาพ ในขณะที่อาณาบริเวณส่วนตัวจะต้องถูกปกคลุมด้วยความมืดและเป็นอาณาบริเวณที่มนุษย์ถูกพันธนาการด้วยความจำเป็นของชีวิต

หากพิจารณาถึงบริบทคำว่าพื้นที่สาธารณะที่ได้ศึกษามานี้แล้วจึง พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับนิยามของพื้นที่สาธารณะนี้ทำให้สามารถให้นัยยะของ พื้นที่สาธารณะ คือ พื้นที่ที่ก่อเกิดปฏิสัมพันธ์กันของคนหรือกลุ่มคน และควรมีขอบเขตที่ชัดเจนเพื่อให้สามารถกำหนดได้ว่าบริเวณใดบ้างที่จัดเป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งผู้คนจะต้องสามารถเข้าถึงได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากใคร ผู้ดูแลจัดการพื้นที่สาธารณะอาจเป็นได้ทั้งรัฐหรือเอกชนนั่นเอง

สำหรับการให้คำนิยามพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยนั้นได้ถูกจัดรวมให้อยู่กับคำว่าที่สาธารณะ และสถานสาธารณะ ตามพระราชบัญญัติการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ระเบียบที่เกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะไว้ ดังนี้

- **ที่สาธารณะ** คือ สาธารณสมบัติของแผ่นดินนอกจากที่รกร้างว่างเปล่า และ หมายความรวมถึงถนนและทางน้ำด้วย

- **สถานสาธารณะ** คือ สถานที่ที่จัดไว้เป็นสาธารณะสำหรับประชาชนใช้เพื่อการ บันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ หรือการชุมนุม

หากตีความนิยามของคำว่า สถานสาธารณะ แล้วแน่นอนว่าสถานสาธารณะ คือ พื้นที่ ที่จัดไว้เพื่อการบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจ หรือการชุมนุม ซึ่งความหมายดังกล่าวนี้มีความหมายใน เชิงเดียวกับกับคำว่า พื้นที่สาธารณะ ที่ได้อธิบายไว้ในตอนต้น ด้วยเหตุว่าทั้งสถานสาธารณะและพื้นที่ สาธารณะจะเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในสังคมของคนและกลุ่มคนเช่นเดียวกัน ดังนั้นหาก เทียบเคียงกันแล้วสถานสาธารณะในพระราชบัญญัติการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบ เรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ก็ถือเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่งนั่นเอง

2.1.1.2 ประเภทของพื้นที่สาธารณะ

จากการให้คำนิยามพื้นที่สาธารณะนั้นทำให้เห็นว่า พื้นที่สาธารณะนั้นมีได้หลากหลาย รูปแบบจึงจำเป็นต้องมีการแบ่งกลุ่มของพื้นที่สาธารณะโดย (Zucker, 1959) ได้อธิบายประเภทของ พื้นที่สาธารณะ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเข้าใจและการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยในการแบ่ง ประเภทของพื้นที่สาธารณะนี้ สรุปได้ดังนี้

(1) พื้นที่สาธารณะประเภทพื้นที่ (Area)

พื้นที่สาธารณะประเภทพื้นที่ เป็นพื้นที่สาธารณะที่มีรูปร่างที่บอกขอบเขตกว้างยาว หรือขนาดพื้นที่ได้ชัดเจนซึ่งพื้นที่สาธารณะประเภทดังกล่าวนี้ได้แบ่งย่อยออกเป็นพื้นที่สาธารณะที่ แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของพื้นที่ ดังนี้

- พื้นที่จัตุรัสเมือง (Town square)

พื้นที่จัตุรัสเมือง คือ พื้นที่ที่ล้อมรอบกรอบผนังอาคาร นักคิดในยุคแรกที่มีการศึกษา คุณลักษณะของพื้นที่สาธารณะได้วิเคราะห์พื้นที่ด้วยการมอง (Visual) ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่าจัตุรัสเมือง แบบยุโรปเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีองค์ประกอบในเชิงรูปร่างชัดเจนและงดงาม (Sitte, 1889) โดย จัตุรัสเมืองก็ยังคงแบ่งย่อยตามลักษณะของการใช้พื้นที่ดังนี้ 1) จัตุรัสแบบปิด 2) จัตุรัสอิทธิพล 3) จัตุรัสที่สร้างความเป็นศูนย์กลาง 4) จัตุรัสตลาด 5) จัตุรัสประตูเมือง 6) จัตุรัสใจกลางเมือง เป็นต้น

- พื้นที่ลานใกล้ถนน (Street plaza)

พื้นที่ลานใกล้ถนน คือ พื้นที่สาธารณะที่เชื่อมโยงจากทางเดินเท้าและถนนที่มีการใช้ งาน ถือเป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้ในยามเร่งด่วนในลักษณะการเดินทางเชื่อมจากถนนหลักไปสู่ทางย่อย

- พื้นที่แหล่งน้ำในเมือง (Urban Oasis)

พื้นที่แหล่งน้ำในเมือง คือ พื้นที่สาธารณะที่มีความร่มรื่นของพืชพรรณต้นไม้ เป็นพื้นที่ที่รวบรวมแหล่งพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรืออาจเรียกว่าพื้นที่สีเขียว (Green space) เช่น สวนสาธารณะ

โดยพื้นที่สีเขียวถือเป็นประเภทของพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่ง ในประเทศไทยได้มีการให้คำนิยามของพื้นที่สีเขียวไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

พื้นที่สีเขียว ตามคำนิยามของ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553) คือ พื้นที่กลางแจ้ง และกึ่งกลางแจ้งที่มีขอบเขตที่ดินทั้งหมดหรือบางส่วนปกคลุมด้วยพรรณพืชบนดินที่ชุ่มน้ำได้หรืออาจมีสิ่งก่อสร้างอยู่ด้วย ทั้งในพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและนอกเขตเมือง อาจเป็นพื้นที่สาธารณะหรือเอกชนที่สาธารณชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ประกอบด้วยพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่อรรถประโยชน์ เช่น พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่สาธารณูปการ พื้นที่แนวกันชน พื้นที่สีเขียวในสถาบันต่างๆ พื้นที่ธรรมชาติและกึ่งธรรมชาติอันเป็นถิ่นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงพื้นที่ชายหาด พื้นที่ริมน้ำ พื้นที่ที่เป็นริ้วยาวตามแนวเส้นทางคมนาคมทางบก ทางน้ำ และแนวสาธารณูปการต่างๆ หรือพื้นที่อื่นๆ เช่น พื้นที่สีเขียวที่ปล่อยกร้าง พื้นที่สีเขียวที่ถูกรบกวนสภาพธรรมชาติ และพื้นที่สีเขียวที่มีการใช้ประโยชน์ผสมผสานกัน

พื้นที่สีเขียว ตามคำนิยามของ สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร คือ สวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร

โดยคำว่าสวนสาธารณะเป็นประเภทอย่างหนึ่งของพื้นที่สาธารณะที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อ **นิยามของสวนสาธารณะ** ในส่วนถัดไป

- พื้นที่ระหว่างขนส่ง (Transit Foyer)

พื้นที่ระหว่างขนส่ง คือ พื้นที่สาธารณะที่เชื่อมต่อบริเวณสถานีขนส่งประเภทต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนพลุกพล่านเพราะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเดินทาง และพื้นที่สาธารณะดังกล่าวนี้ยังรวมถึงพื้นที่อาคารที่ใกล้เคียงที่มีกิจกรรมการเดินทางดังกล่าว เช่น ร้านกาแฟ บริเวณสถานีรถไฟ เป็นต้น

- พื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ (Grand Public Place)

พื้นที่สาธารณะขนาดใหญ่ คือ พื้นที่โล่งขนาดใหญ่ใจกลางเมือง อาจเป็นพื้นที่ที่จัดไว้เพื่อแสดงมโหฬารต่าง ๆ การจัดงานประจำปี การแสดงกลางแจ้งขนาดใหญ่ เช่น สนามหลวง

(2) พื้นที่สาธารณะประเภทเส้นทาง (Linear)

Jan Gehl (1987) ได้แบ่งประเภท พื้นที่สาธารณะแบบประเภทตามเส้นทาง คือ พื้นที่สาธารณะประเภทเส้นทางเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีรูปร่างลักษณะแคบ ยาว เป็นเส้นตรง โดยมีประเภท ดังนี้

- ถนน (Street)

ถนนถือเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่งที่มีการเชื่อมโยงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเพื่อเคลื่อนย้าย คน และสิ่งของ นอกจากนี้ถนนยังมีความหมายในเชิงสังคม คือ เกี่ยวโยงไปสู่ชีวิต การเมือง และสิ่งแวดล้อม (Gehl, 2011)

- ทางเท้า บาทวิถี (Path)

ทางเท้าถือเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่งมีลักษณะคล้ายถนนแต่ไม่มีองค์ประกอบของการขับเคลื่อนเครื่องยนต์ โดยทางเท้าจะต้องจัดไว้เพื่อการเดินและมักอยู่คู่ขนานกับถนนด้วย มีพิจารณาแล้วทางเท้าเป็นพื้นที่สาธารณะที่ผู้คนจะพบบ่อยเป็นประจำในชีวิตประจำวัน เพราะทางเท้ามักใช้รองรับการเดินทางเชื่อมโยงจากจุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง หากพิจารณาในบริเวณการเกิดทางเท้าใกล้พื้นที่เอกชน เช่น อาคารเอกชน บ้านส่วนบุคคล ด้วยเหตุนี้จะทำให้ลักษณะของทางเท้าที่อยู่ในบริบทที่แตกต่างกันมีลักษณะที่แตกต่างกันด้วย

2.1.1.3 ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะ

จากที่ได้กล่าวไปในนิยามของพื้นที่สาธารณะแล้วจะเห็นว่า ในช่วงแรกที่มีการปรากฏของคำว่า พื้นที่สาธารณะนั้น พื้นที่สาธารณะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นพื้นที่ที่ให้ผู้คนได้มีโอกาสมาพบปะ พูดคุย และเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทศนคติ ทั้งทางด้านสังคม การเมือง การปกครอง เมื่อได้พูดคุยกันจนได้ข้อตกลงจะนำไปสู่ความเห็นสาธารณะ (public opinion) ดังนั้นจะเห็นว่าในช่วงแรกนั้นนักคิดผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกล่าวถึงของคำว่าพื้นที่สาธารณะนั้น โดย (Natoli & Hutcheon, 1993) ได้วิเคราะห์ว่า พื้นที่สาธารณะทำให้เกิดประโยชน์ 3 ด้านที่สำคัญคือ 1) การเข้าถึงความสากล 2) การถกเถียงอย่างมีเหตุผล 3) การลดความเหลื่อมล้ำ

ความสำคัญของพื้นที่สาธารณะยังคงดำเนินเรื่อยมาตั้งแต่การปรากฏครั้งแรกจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าความสำคัญของมันจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งนี้พื้นที่สาธารณะยังคงเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ยิ่งกระบวนการเกิดเมือง (Urbanization) ยิ่งเพิ่มขึ้นมากเท่าไร พื้นที่สาธารณะก็เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกๆ เมืองมากยิ่งขึ้นไปด้วย เพราะองค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมในชีวิตมนุษย์ล้วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่เมือง กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์กว่าร้อยละ 50 มักเกิดขึ้นในพื้นที่ที่เรียกว่าพื้นที่สาธารณะ ((นิรมล เสรีสกุล, 2558) ดังนั้นจึงเรียกได้ว่า พื้นที่สาธารณะ ถือเป็นพื้นที่ที่สำคัญในการเกิดกิจกรรมของมนุษย์ทุกคน รวมทั้งยังคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง

Zetter and Hassan (2002) ได้อธิบายว่า พื้นที่สาธารณะมีความสำคัญทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมในเมืองจากผู้คนที่หลากหลายและจึงส่งผลทำให้เมืองมีชีวิตชีวา เกิดพลวัตรของเมืองที่เอื้อต่อกระบวนการต่างๆ ทางสังคม

กาญจน์ นทีวุฒิกุล (2550) อธิบายว่า ในปัจจุบัน ทิศทางการพัฒนาเมืองทั่วโลกมักมุ่งเน้นการจัดเตรียมและการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์แก่คนส่วนร่วม และนอกจากจะเน้นการพัฒนาเพียงพื้นที่สาธารณะแล้วในปัจจุบันการพัฒนาเมืองที่มีสุขภาวะและลักษณะทางกายภาพที่ดีรวมทั้งยังให้ความสำคัญของการจัดรูปแบบและประเภทของการแบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมืองให้พร้อมต่อการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยพื้นที่สาธารณะมักให้ความสำคัญกับ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นการบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้พื้นที่ว่างสาธารณะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550) ได้แสดงทัศนะในอีกมุมมองหนึ่งว่า พื้นที่สาธารณะไม่ได้เป็นเพียงแค่พื้นที่ที่รองรับกิจกรรมในชีวิตของผู้คนแต่พื้นที่สาธารณะยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องมาจากพื้นที่สาธารณะมีความสำคัญต่อการคงอยู่และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก เพราะพื้นที่สาธารณะจะสร้างกรอบของการกระทำร่วมกันผู้คนที่มาใช้พื้นที่สาธารณะจะพบปะวัฒนธรรมต่าง ๆ และหากเป็นวัฒนธรรมระดับสังคมก็จะช่วยให้เกิดการต่อยอดและคงอยู่ต่อไป หรืออาจเรียกได้ว่าพื้นที่สาธารณะมีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของคนในเมือง การที่สังคมไทยมีทุนทางวัฒนธรรมจำนวนมากอยู่ในชุมชน ทำให้พื้นที่สาธารณะถูกใช้เพื่อการถ่ายทอดความรู้ ที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของ (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2550)

สรุปได้ว่าความสำคัญของพื้นที่สาธารณะนั้นมีอยู่หลากหลายองค์ประกอบโดยตั้งแต่ออดีตจนถึงปัจจุบันพื้นที่สาธารณะก่อให้เกิดการรวมตัวของผู้คนจนเกิดเป็นผลผลิตบางอย่างที่สำคัญ โดยสรุปเป็นประเด็นความสำคัญได้ดังนี้ 1) **ความสำคัญที่ก่อให้เกิดความเห็นสาธารณะ** ที่จะเกิดขึ้นเมื่อผู้คนมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 2) **ความสำคัญเพื่อรองรับกิจกรรมของผู้คน** ซึ่งกิจกรรมเกินกว่าร้อยละ 50 ของมนุษย์มักเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ 3) **ความสำคัญเพื่อสืบสานค่านิยมและวัฒนธรรม** ถือเป็นมิติความสำคัญที่ซับซ้อนและจะเกิดขึ้นเมื่อค่านิยมนั้นได้รับความยอมรับจากคนหมู่มาก 4) **ความสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง** เนื่องด้วยการพัฒนาเมืองและการพัฒนาพื้นที่สาธารณะเป็นกลไกที่เกี่ยวข้องกัน หากพัฒนาพื้นที่สาธารณะได้ดีความสำเร็จของการพัฒนาเมืองก็จะเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาความสำคัญของพื้นที่สาธารณะดังกล่าวมาข้างต้นนี้จึงทำให้เห็นว่าพื้นที่สาธารณะนั้นมีความสำคัญต่อชีวิตของผู้คนในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม วัฒนธรรม และรวมถึงด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมภายในเมือง เพราะพื้นที่สาธารณะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาเมืองเป็นอย่างมาก จนมีคำกล่าวของ Gehl (2011) ที่ว่า “เมืองที่ดีก็เหมือนกับการเฉลิมฉลองที่น่านรื่นรมย์ ผู้คนจะอยู่ในเมืองได้มากกว่าที่เคยเป็น เพราะพวกเขาสามารถมีชีวิตที่เป็นสุขในแบบพวกเขาเอง” โดยผู้กล่าวได้อธิบายว่าการเฉลิมฉลองที่ดีต้องเริ่มจากการมีพื้นที่ในลักษณะพิเศษที่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่ลดความตึงเครียด และเปิดโอกาสให้ผู้คนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งแน่นอนว่าพื้นที่ที่จะสามารถตอบโจทย์กับคุณสมบัติดังกล่าวนี้ได้ดีที่สุกก็คือ สวนสาธารณะ

โดยสวนสาธารณะถือเป็นประเภทหนึ่งของพื้นที่สาธารณะซึ่งมีประโยชน์และความสำคัญที่เฉพาะเจาะจงแตกต่างกับพื้นที่สาธารณะนั้นคือ สวนสาธารณะจะช่วยส่งเสริมความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งยังช่วยป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ไม่ให้สูญหาย เช่น อากาศ ดิน น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สวนสาธารณะในเมืองใหญ่ เมื่อมีการปลูกต้นไม้ในสวนสาธารณะแล้ว ต้นไม้ก็จะทำหน้าที่ป้องกันมิให้เกิดอากาศเสีย และช่วยเพิ่มอากาศที่ดีในเมือง ในขณะที่พื้นที่สาธารณะประเภทอื่นไม่สามารถช่วยในเรื่องดังกล่าวได้ (สำนักงานสวนสาธารณะ, 2540)

แต่ทั้งนี้สวนสาธารณะก็มีนิยามและประเภทที่แตกต่างกับพื้นที่สาธารณะดังนั้นก็จำเป็นต้องทำการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสวนสาธารณะเพื่อให้มีความชัดเจนต่อการทำวิจัยต่อไปนั่นเองโดยสวนสาธารณะมีความนิยามและความเป็นมาดังนี้

2.1.1.4 ความเป็นมาและนิยามของสวนสาธารณะ

เมื่อก้าวถึงคำว่าสวนสาธารณะแล้วการศึกษาถึงคำนิยามของสวนสาธารณะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่องานวิจัยชิ้นนี้ เพราะถึงแม้ว่าสวนสาธารณะจะเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างหนึ่งแต่ทั้งนี้สวนสาธารณะมีความเฉพาะเจาะจงที่แตกต่างกับพื้นที่สาธารณะโดยได้มีการให้คำนิยามคำว่าสวนสาธารณะไว้ต่าง ๆ ดังนี้

จิตตินันท์ เรื่องวีรยุทธ (2560) อธิบายว่า สวนสาธารณะ คือ สถานที่ที่มีการจัดภูมิทัศน์ไว้อย่างสวยงาม โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปพักผ่อนออกกำลังกาย และได้สัมผัสกับสภาพธรรมชาติ นอกจากวิถีชีวิตที่อยู่เป็นเมือง

พงษ์ไพบุลย์ ศิลาวราเวทย์ (2545) อธิบายว่า คือ สถานที่ซึ่งแวดล้อมด้วยสนามหญ้า สระน้ำ ต้นไม้ ทั้งประเภทไม้ดอกไม้ประดับ อาคารและที่นั่ง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายประชาชน

วัชร น้อยพิทักษ์ (2536) อธิบายว่า สวนสาธารณะ คือ สถานที่ที่จัดขึ้นโดยรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสร้างสวนสาธารณะเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนทั่วไป

โดยไม่มีการเก็บค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้น มีการจัดบริเวณไว้อย่างสวยงาม ประกอบไปด้วยต้นไม้ ทั้งไปมดอกไม้ประดับ สระน้ำ สนามหญ้า มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ความสะดวกสบาย และตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้ที่มาใช้บริการในพื้นที่

เอี่ยมพร วิสมหมาย (2527) อธิบายว่า สวนสาธารณะ คือ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นสถานที่ที่ช่วยให้เกิดความสมดุลระหว่างสิ่งก่อสร้างและธรรมชาติ โดยให้แนวคิดว่าเป็นพื้นที่ที่ใช้ออกกำลังกาย และพักผ่อนทางจิตใจหลังจากภารกิจประจำวัน สถานที่เหล่านี้อาจจะเป็น สวนสาธารณะ วนอุทยาน สวนสัตว์ สนามกีฬา บริเวณถนน โดยจัดทางเดินที่ร่มรื่น อาจจะมีประดับด้วยน้ำพุ แก้วอั้งไฟ แสงไฟ เพื่อให้ผู้ใช้เกิดความพึงพอใจและปลอดภัย

อติพร พรหมทesar (2543) อธิบายว่า สวนสาธารณะ คือ พื้นที่ที่จัดสร้างขึ้นโดยรัฐ และท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้มาพักผ่อนหย่อนใจผ่อนคลายเมื่อยล้าหรือตึงเครียดที่เกิดจากภารกิจประจำวัน เช่น การเดินเล่น การพักผ่อน การอ่านหนังสือ การออกกำลังกาย เล่นกีฬา เป็นต้น โดยไม่คิดค่าตอบแทน สามารถไปใช้บริการได้ตลอดเวลาที่เปิดทำการ ภายในบริเวณสวนจะมีการจัดและตกแต่งไว้อย่างสวยงามด้วยต้นไม้และดอกไม้หลายชนิด มีความร่มรื่น พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไว้บริการ เช่น ห้องน้ำ แสงไฟ เป็นต้น

จึงสรุปได้ว่า สวนสาธารณะนั้นเป็นพื้นที่จัดไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและถือเป็นประเภทของพื้นที่สาธารณะที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากโดยสวนสาธารณะนั้นประกอบไปด้วยประเภทหลายประเภทอีกด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1.5 ประเภทของสวนสาธารณะ

การแบ่งสวนสาธารณะ ตามหลักการของ (สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม, 2550) ได้แบ่งออกเป็นหลายประเภทโดยมักจะให้ความสำคัญกับเนื้อที่และจำนวนการเข้าถึงของประชาชนโดยการแบ่งประเภทสวนสาธารณะที่มีความนิยมแบ่งได้ 3 แบบ ดังนี้

1) การแบ่งตามการเกิดขึ้นของสวนสาธารณะ

- สวนสาธารณะแบบธรรมชาติ (Natural Park)

สวนสาธารณะแบบธรรมชาติ จัดเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ตั้งแต่ 1,000 ไร่ จนถึง 1,000,000 ไร่ มีสภาพดั้งเดิมปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน อยู่ห่างไกลชุมชนและเมือง อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานกลางหรือรัฐบาล เปิดให้ประชาชนทั่วไปได้ใช้ประโยชน์เพื่อนันทนาการหรือท่องเที่ยวทั้งในเวลากลางวันหรือกลางคืน กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตรง สวนสาธารณะประเภทนี้ เช่น วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ

- สวนสาธารณะแบบสร้างขึ้นใหม่

สวนสาธารณะแบบนี้เป็นการพัฒนาหรือสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่เกือบทั้งสิ้น ตั้งแต่การอำนวยความสะดวกไปจนถึงต้นไม้และสนามหญ้า แม้ว่าพื้นที่บางแห่งจะมีความเป็นธรรมชาติ

เหลืออยู่บ้างก็ตาม โดยปกติจะเปิดให้ประชาชนใช้ประโยชน์เพื่อพักผ่อนได้ตลอดวัน แต่ไม่อนุญาตให้พักผ่อนสาธารณะเหล่านี้เรียกว่า city park หรือ municipal park หรือ provincial park ขึ้นอยู่กับใครเป็นผู้รับผิดชอบ

- สวนหย่อม (Pocket Park)

สวนหย่อม เป็น สวนสาธารณะบริเวณพื้นที่ขนาดเล็กริมถนน กลางถนน หรือบริเวณรอบอนุสาวรีย์ ที่จัดตกแต่งเพื่อความสวยงามแก่บริเวณใกล้เคียง บางแห่งให้ประชาชนเข้าไปใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เช่น การนั่งเล่น การเดินเล่น

- สวนสาธารณะชุมชน (Community Park)

สวนสาธารณะชุมชน หมายถึง บริเวณพื้นที่ธรรมชาติหรือจัดตกแต่งปรับปรุงขึ้นเพื่อสนองความต้องการด้านการพักผ่อนหย่อนใจแก่บุคคลทั่วไปทุกระดับชั้นที่อยู่ในชุมชนนั้นและบริเวณใกล้เคียง

- สวนสาธารณะในเมือง (City Park)

สวนสาธารณะในเมืองหมายถึงพื้นที่กว้างในเมือง มีสภาพตามธรรมชาติหรือจัดตกแต่งขึ้น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในเมือง

2) การแบ่งตามการความเป็นเจ้าของสวนสาธารณะ

การแบ่งประเภทของสวนสาธารณะตามการเป็นเจ้าของและผู้มีอำนาจจัดการดูแลสวนสาธารณะ แบ่งได้ดังนี้

- สวนสาธารณะ (Public park)

สวนสาธารณะในประเภทนี้เป็นสวนสาธารณะที่หน่วยงานของรัฐจัดทำให้แก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยได้ใช้บริการ โดยไม่คิดมูลค่าตอบแทนใด ๆ ประชาชนสามารถเข้าใช้บริการได้ตลอดเวลาที่ทำการ

- สวนกึ่งสาธารณะ (Semi – public Park)

สวนกึ่งสาธารณะเป็นสวนที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดหาและบำรุงรักษาเช่นกัน เปิดให้ประชาชนใช้บริการมีการจ่ายค่าตอบแทน แต่เป็นไปในลักษณะไม่แสวงหากำไร โดยคิดค่าธรรมเนียมผ่านประตูเท่านั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบสวนประเภทนี้ เช่น องค์การสวนสัตว์ เป็นต้น

- สวนเอกชน (Private park)

สวนเอกชน เป็นสวนที่เอกชนเป็นผู้จัดการขึ้นเพื่อตอบสนองกับความต้องการของประชาชนโดยเฉพาะประชากรวัยเด็ก มีลักษณะเป็นสวนสนุก มีอุปกรณ์ของเล่นที่แปลกใหม่ เรียกเก็บค่าบริการในราคาที่ค่อนข้างแพงเพราะมีการบริหารจัดการต้นทุนที่สูง

3) การแบ่งตามการใช้ประโยชน์

การแบ่งประเภทสวนตามการใช้ประโยชน์นั้นมีความนิยมในการแบ่งประเภทสวนสาธารณะเป็นอย่างมาก โดยแบ่งตามขนาดวัตถุประสงค์และการให้บริการของสวนในระดับต่าง ๆ ซึ่งสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานครยังถูกแบ่งในลักษณะดังกล่าวอีกด้วย โดยแบ่งประเภทของสวนสาธารณะ ดังนี้

- สวนหย่อมขนาดเล็ก (Pocket Park, Mini Park)

สวนหย่อมขนาดเล็ก มีขนาดพื้นที่ไม่เกิน 2 ไร่ รัศมีการให้บริการเป็นวงรอบประมาณ 1 กิโลเมตร การให้บริการระยะเดินไม่ควรใช้ระยะเวลานานเกิน 5 - 10 นาที มีदारเข้าถึงสะดวกโดยไม่ต้องข้ามถนน อาจอยู่ระหว่างอาคารหรือกลุ่มอาคาร เหมาะสำหรับย่านที่มีครอบครัวมาก ใช้เป็นพื้นที่สำหรับเด็กเล่น หรือบางครั้งอาจเรียกว่า สนามเด็กเล่น

เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของสวนหย่อมขนาดเล็กแล้วพบว่า ข้อดีของสวนหย่อมขนาดเล็ก คือ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการพักผ่อนภายในอาคาร บ้านเรือน ทำให้ลดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายจากอาชญากรรม ภัยคุกคามภายนอก ในขณะที่ข้อเสียของสวนหย่อมขนาดเล็ก คือ การรองรับผู้คนที่มัวงจำกัดและไม่เปิดกว้างให้แก่ผู้ใช้ภายนอกจะเป็นการสูญเสียพื้นที่สวนที่ใช้ได้ในวงแคบเท่านั้น

- สวนหมู่บ้าน (Neighborhood Park)

สวนหมู่บ้าน มีขนาดพื้นที่มากกว่า 2 ไร่แต่ไม่เกิน 25 ไร่ รัศมีการให้บริการเป็นวงรอบประมาณ 1-3 กิโลเมตร เป็นสวนสำหรับประชาชนผู้อาศัยในละแวกบ้านนั้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าสวนหย่อมขนาดเล็ก

เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของสวนหมู่บ้านแล้วพบว่า ข้อดีและข้อเสียของสวนหมู่บ้าน มีความคล้ายคลึงกับสวนหย่อมขนาดเล็กเพียงแต่สวนหมู่บ้านมีพื้นที่ที่ใหญ่กว่า และรองรับคนในวงกว้างมากขึ้นแต่ก็ยังถือว่าอยู่ในพื้นที่ปิด คือคนภายในหมู่บ้านเท่านั้นที่สามารถเข้าใช้ได้

- สวนชุมชน (Community Park)

สวนชุมชน มีขนาดพื้นที่ 25 ไร่แต่ไม่เกิน 125 ไร่ รัศมีการให้บริการเป็นวงรอบประมาณ 3 - 8 กิโลเมตร มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากกว่า สวนหมู่บ้านและสวนหย่อมขนาดเล็ก

เมื่อพิจารณาคูณสมบัติของสวนชุมชนแล้วพบว่า ข้อดีของสวนชุมชน คือ เป็นสวนสาธารณะที่เปิดให้ผู้คนทุกคนเข้าใช้งานได้ ทำให้เปิดปฏิสัมพันธ์กับผู้คนที่ในวงกว้างยิ่งขึ้น รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ข้อเสียของสวนชุมชนคือ ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณที่ไกลกว่ารัศมีการให้บริการจะไม่สามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกเพราะไม่รองรับผู้ใช้บริการจากการใช้รถขนส่งสาธารณะ

- สวนระดับย่าน (District Park)

สวนระดับย่าน มีขนาดพื้นที่มากกว่า 125 ไร่แต่ไม่เกิน 500 ไร่ รัชมีการบริการมากกว่า 8 กิโลเมตร การให้บริการผู้อยู่ใกล้มาด้วยการเดินผู้ที่มีอยู่ไกลเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชน รถยนต์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างที่ไม่มีในสวน 1-3 ก่อนหน้า นับเป็นสวนที่มีจำนวนไม่มาก แต่คุณภาพดีเยี่ยม เพราะมีทั้งกิจกรรมเพื่อคนเมืองมากมาย

เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของสวนระดับย่านแล้ว พบว่า ข้อดีของสวนระดับย่าน คือ เป็นสวนสาธารณะที่สามารถเข้าถึงได้ในวงกว้างผู้คนหลากหลาย ข้อเสียคือการที่พื้นที่มีขนาดใหญ่การบริหารจัดการให้ทั่วถึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญหากไม่สามารถดูแลอย่างทั่วถึงอาจจะก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา

- สวนระดับเมือง (City Park)

สวนระดับเมือง มีพื้นที่มากกว่า 500 ไร่ขึ้นไป รัชมีบริการเป็นวงรอบแก่คนทั้งเมือง และพื้นที่ใกล้เคียง ในเขตอิทธิพลของเมือง มีลานกว้างสำหรับการจัดงานประเพณี

เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของสวนระดับเมืองแล้ว พบว่า ข้อดีของสวนสาธารณะระดับเมืองคือมีขนาดใหญ่เป็นอย่างมาก ผู้คนมีโอกาสเข้าใช้งานในวงกว้างที่สุด แต่ข้อเสีย คือ การที่พื้นที่มีขนาดใหญ่ทำให้ผู้คนที่เข้าใช้งานสวนสาธารณะมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันเชิงสังคมได้น้อยลง เรียกว่าต่างคนต่างทำกิจกรรม จึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านกระบวนการมีส่วนร่วม

- สวนถนน (Street Park)

สวนถนน แบ่งประเภทได้เป็นอีก 3 ประเภท คือ สวนไหล่ทางหรือทางจักรยาน เป็นแนวต้นไม้ที่เรามักจะเห็นกันตามข้างถนน สวนเกาะกลาง สวนเกาะกลางถนน และ สวนทางแยก สวนที่เกาะทางแยก มักมีพื้นที่เป็นทรงสามเหลี่ยม

เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของสวนถนนพบว่า ข้อดี คือสวนถนนช่วยในเรื่องของการเพิ่มทัศนียภาพระหว่างการเดินทาง เพราะสวนถนนจะปรากฏบริเวณถนน และเกาะกลางถนนนั่นเอง ข้อเสียคือ สวนประเภทนี้ไม่สามารถเข้าใช้งานได้เป็นเพียงพื้นที่สีเขียวที่สร้างขึ้นให้เกิดทัศนียภาพที่ดีของเมืองเท่านั้น

- สวนเฉพาะทาง (Specialized park)

สวนเฉพาะทาง เป็นสวนที่ไม่จำกัดขนาดเช่น สวนอนุสาวรีย์ลานอเนกประสงค์ สวนประวัติศาสตร์สวนวัฒนธรรม เช่น สวนอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

เมื่อพิจารณาถึงคุณสมบัติของสวนเฉพาะทางพบว่า สวนเฉพาะทางมีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกับสวนประเภทสวนถนนกล่าวคือ ประโยชน์เพื่อการตกแต่งทัศนียภาพของเมือง

2.1.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ

การศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดทั้งหมด 3 แนวคิดที่มีความเหมาะสมต่อการนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยชิ้นนี้ ได้แก่ 1) แนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะ 2) แนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และ 3) แนวคิดการเกิดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ โดยมีรายละเอียดของแต่ละแนวคิดดังนี้

2.1.2.1 แนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะ

การวางแผนการออกแบบพื้นที่สาธารณะนั้นมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเป็นอย่างมาก เรียกได้ว่าสวนสาธารณะที่ดีควรจะเริ่มต้นตั้งแต่การออกแบบที่ดีและให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เมื่อมีการเปิดใช้สวนสาธารณะแล้วหากมีการวางแผนที่ดีตั้งแต่ในขั้นตอนการออกแบบสวนสาธารณะแล้วก็จะทำให้สวนสาธารณะสามารถบริหารจัดการได้ดีตามไปด้วย โดยแนวคิดการออกแบบสวนสาธารณะนั้น มีหลากหลายแนวคิด โดยผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมมาศึกษา ทั้งหมด 2 แนวคิดดังนี้ 1) แนวคิดการออกแบบเชิงกายภาพของสวน และ 2) แนวคิดเรื่องการออกแบบเพื่อสร้างความเชื่อมโยงของคนและสวน โดยมีรายละเอียดแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้

1) แนวคิดการออกแบบเชิงกายภาพของสวนสาธารณะ

สิวพงศ์ ทองเจือ ฌวรา นราราชภูร์ และจิรวุฒน์ สุวรรณพฤกษ์ (2559) ได้อธิบายถึงแนวคิดการออกแบบเชิงกายภาพของสวนสาธารณะถือเป็นแนวคิดที่มีองค์ประกอบที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่ละสวนสาธารณะ เพราะในการออกแบบเชิงกายภาพปัจจัยหลักคือใช้จิตนาการตามความเชื่อและวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้หลักการออกแบบเชิงกายภาพในเรื่องการเข้า – ออก การจัดสรรพื้นที่ภายในสวนสาธารณะ เหล่านี้ล้วนมีหลักการที่ใช้ในลักษณะที่เดียวกัน เปรียบได้กับเป็นพื้นฐานหลักในการออกแบบสวนสาธารณะนั่นเอง โดยผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดการออกแบบเชิงกายภาพที่มีความจำเป็นต่อการออกแบบมาดังนี้

- การเข้าถึงพื้นที่สวนสาธารณะ

หลักการสำคัญในเรื่องการสร้างการเข้าถึงของสวนสาธารณะ คือ การสร้างทางเข้า – ออก ให้เชื่อมโยงกับทางเดินเท้าในบริเวณรอบ นอกจากนี้ทางเข้าหลักของสวนสาธารณะต้องเป็นทางเข้าที่มีสภาพแวดล้อมที่โล่ง โปร่งและเห็นชัดเจน ให้มีความแตกต่างกับพื้นที่ที่จัดให้เป็นทางออกหรือทางเข้ารอง ต่าง ๆ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ หากพื้นที่ภายนอกมีทางเดินเท้าที่สามารถเชื่อมต่อกันได้จากทิศหนึ่งมาสู่อีกทิศหนึ่งของสวนสาธารณะแล้ว สวนสาธารณะที่ดีก็ควรมีการจัดการออกแบบให้ทางเดินเท้าในสวนสาธารณะสามารถเชื่อมต่อจากภายนอกผ่านภายในสวนสาธารณะเพื่อไปทะลุทางเดินเท้าอีกทิศหนึ่งของสวนสาธารณะได้

- การสร้างพื้นที่ศูนย์กลาง

การสร้างพื้นที่ศูนย์กลางคือการสร้างจุดสนใจและแรงดึงดูดในเชิงสายตาให้กับผู้คน เพื่อให้คนเข้าใช้พื้นที่ ศูนย์กลางดังกล่าวจำเป็นต้องมีลักษณะใหญ่ เป็นที่น่าสนใจและดึงดูดสายตา เพื่อให้ผู้คนเห็นในระยะไกล เช่น ประติมากรรมขนาดใหญ่ วงเวียน ลานน้ำพุ ป้ายชื่อเมือง รวมทั้งพื้นที่ศูนย์กลางควรเห็นชัดหรือเห็นทันทีเมื่อเข้าสู่สวนสาธารณะนั้นจะเป็นแรงดึงดูดที่ดีของการออกแบบพื้นที่สวนสาธารณะ

- การออกแบบพื้นที่บริเวณเขตติดต่อภายนอก

พื้นที่ริมขอบของสวนสาธารณะสามารถออกแบบได้หลากหลายรูปแบบแต่ทั้งนี้ ควรคำนึงถึง ประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับจากพื้นที่ริมขอบ ในการสร้างพื้นที่สาธารณะแล้วเลือกพื้นที่ที่มีเขตติดต่อภายนอกเป็นพื้นที่อาคารที่สามารถมองเห็นพื้นที่สวนสาธารณะได้จะสามารถสร้างความปลอดภัยเมื่อผู้คนเข้าใช้พื้นที่สวนสาธารณะ รวมทั้งการสร้างขอบเขตของพื้นที่สาธารณะให้เป็นที่นั่งพักผ่อนแบบชั่วคราว เช่น การก่อกำแพงที่มีความสูงไม่เกิน 1 เมตรและออกแบบให้สามารถใช้เป็นพื้นที่นั่งของผู้คนได้ รวมทั้งไม่ก่อรั้วที่เป็นการบดบังทัศนียภาพของสวนสาธารณะและเพื่อสร้างความเชื่อมต่อของพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เอกชน

- การจัดสรรพื้นที่สาธารณะอย่างเหมาะสม

การออกแบบการใช้พื้นที่ของสวนสาธารณะควรกำหนดให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าใช้ได้อย่างสะดวก กล่าวคือต้องมีการจัดสรรการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้เป็นสัดส่วน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของการบริการสาธารณูปการต่าง ๆ เช่น ห้องน้ำสาธารณะ หรือจุดบริการอำนวยความสะดวก เป็นต้น รวมทั้งการจัดการพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงเช่น พื้นที่เล่นสำหรับเด็ก ควรมีการกั้นรั้วและสร้างให้ปลอดภัยจากเครื่องเล่น หรือกีฬาที่อาจมีความอันตรายได้ เช่น เส้นทางจักรยานในบริเวณพื้นที่สำหรับเด็กควรมีที่กั้นไม่ให้เด็กวิ่งเล่นออกมาและอาจเกิดอุบัติเหตุได้ หรือรวมทั้งการตีไฟส่องสว่างอย่างทั่วถึงในเวลา กลางคืน

- การใช้เอกลักษณ์ของย่านในการออกแบบ

การออกแบบเชิงกายภาพที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การนำเอกลักษณ์เฉพาะย่าน มาประยุกต์ใช้ให้มีความโดดเด่น รวมทั้งต้องคำนึงถึงสภาพกายภาพของพื้นที่ภายนอกในปัจจุบันและต้องวิเคราะห์สภาพพื้นที่ในอนาคตที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อออกแบบและวางแผนสวนสาธารณะที่ดี รวมทั้งการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นย่านนั้น ๆ และให้มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายนอกให้มากที่สุด นอกจากนี้การออกแบบให้พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงความเป็นศิลปินของคนในพื้นที่ด้วยการรวบรวมศิลปะประเภต่าง ๆ มาสู่สวนสาธารณะหรือมีพื้นที่สำหรับการเปิดรับศิลปินต่าง ๆ ในย่านนั้นๆ จะเป็นการออกแบบที่มีประโยชน์ต่อพื้นที่ต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

2) แนวคิดเรื่องการออกแบบเพื่อสร้างความเชื่อมโยงของคนและสวน

Karras et al. (2014) ได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่สร้างความเชื่อมโยงของคนและสวนนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อสวนสาธารณะและถือเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจเพื่อนำมาสู่การปรับประยุกต์ใช้เพื่อทำให้กายภาพของสวนสาธารณะมีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น โดยแนวคิดดังกล่าวได้รับการเผยแพร่จากสถาบันทรัพยากรโลก นี้โดยรายละเอียดที่จะสร้างให้สวนสาธารณะสามารถมีความเชื่อมโยงของคนและสวนมีแนวคิดที่สำคัญ 10 ประการ ดังนี้

- ความหลากหลายในการใช้งานสวนสาธารณะ (Diversity of uses)

การรวมการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น ที่พักอาศัย พาณิชยกรรม เช่น ร้านอาหาร คาเฟ่ รวมทั้งร้านค้าระดับท้องถิ่นต่าง ๆ หากมีความสามารถในการดึงดูดผู้คน และสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อการใช้งานและความรู้สึกถึงความเป็นมิตรของสภาพแวดล้อม ความสามารถในการจัดการกิจกรรมที่หลากหลายได้นั้นเป็นสิ่งที่สามารถสร้างพื้นที่ที่ให้ความรู้สึกปลอดภัยได้ ยิ่งการสร้างผู้คนให้สามารถอยู่บนพื้นที่สาธารณะได้ยิ่งเป็นการลดการเกิดปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งความหลากหลายที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ถ้าพื้นที่มีการถูกแนะนำและมีการใช้งานอย่างต่อเนื่อง การวางแผนพื้นที่สาธารณะที่ดีจะเป็นหนทางในการสร้างความปลอดภัยได้อย่างถาวรและแน่นอนว่าในทางเดียวกันมันคือการลงทุนในเรื่องของความปลอดภัยไปในตัว

- ความเหมาะสมในการใช้งานอาคาร (Active Facades)

ความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชั้นใต้ดินและพื้นที่อาคาร ทางเดินริมถนนและองค์ประกอบอื่น ๆ ของถนนเพื่อที่จะสร้างความปลอดภัยและแรงดึงดูดต่อการออกแบบเมือง สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ ถนนที่สร้างความสนใจได้จะทำให้ผู้คนเดินทางมามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ ในความสัมพันธ์มักส่งผลต่อความรู้สึกของผู้คนในเมืองว่าพวกเขาสามารถใช้งานพื้นที่เหล่านั้นได้อย่างไรบ้าง ซึ่งถนนและทางเท้าเหล่านี้เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจในการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะและสร้างความเชื่อมโยงได้เป็นอย่างดี

- ความสำคัญของเมือง (Urban vitality)

ในมิติของการรวบรวมคนในพื้นที่สาธารณะมีอิทธิพลมากกว่ามิติด้านสังคมอื่น ๆ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นความกว้างของถนน การเข้าถึงถนน พื้นที่โล่งกลางเมือง สวน ทางเดินเท้า ทางจักรยาน และสิ่งตกแต่งภายในเมืองต่าง ๆ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างการใช้พื้นที่อย่างเป็น โดยเฉพาะการไหลไปที่ความหนาแน่นของพื้นที่เมืองและมันเป็นเรื่องที่สร้างความเข้าใจไปสู่พื้นที่ปริมาตร การสร้างการยอมรับโดยคุณภาพของพื้นที่สาธารณะเพื่อที่จะอธิบายไปสู่ผู้คนที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในเมือง

- ความได้สัดส่วนของมนุษย์ต่อเมือง (Human scale)

สัดส่วนของมนุษย์มากเท่าความหนาแน่นของประชากรยิ่งมากเท่านั้น ซึ่งมันเป็นสิ่งที่สามารถส่งผลไปสู่ผลกระทบด้านลบของสุขภาพมนุษย์ ผู้คนจะมีแนวโน้มที่เดินและเคลื่อนไหวได้เร็วขึ้นเมื่อผ่านพื้นที่โล่งที่ว่างเปล่า ในทางตรงกันข้ามแล้ว พื้นที่ที่ซ้ำและเจียบสงบ ในการเดินทางนั้นจะสร้างความมีชีวิตชีวาและความกระซิบกระเซางของสภาพแวดล้อมนั่นเอง เพราะพวกเขาจะได้รับรู้เรื่องของ การวางแผนในพื้นที่ต่าง ๆ ได้

- ความมีศักยภาพของแสงสว่าง (Lighting)

ประสิทธิภาพและความสามารถในการส่องสว่างของไฟต่างๆ ในพื้นที่สาธารณะในเวลากลางคืน สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มความปลอดภัย เมื่อมีการสร้างพื้นที่ทางเท้าและการสร้างเส้นทางการเดินทางต่าง ๆ ไฟสาธารณะเป็นส่วนสำคัญของเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อจะสร้างความปลอดภัยในขณะที่ไม่มีแสงสว่างจากธรรมชาติ

- ความสามารถในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น (Stimulating the local economy)

พื้นที่สาธารณะที่ดีและมีคุณภาพไม่เป็นเพียงพื้นที่สาธารณะที่จะสามารถสร้างความสงบและปลอดภัยให้กับมนุษย์เท่านั้น แต่ยังสามารถที่จะมีศักยภาพ ในการเพิ่มกำลังของเศรษฐกิจท้องถิ่น การเดินทางของระบบขนส่งที่ปลอดภัยและและเส้นทางที่เป็นระบบแบบแผนจะช่วยให้สามารถเข้าถึงธุรกิจท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

- ความสามารถในการสร้างเอกลักษณ์ท้องถิ่น (Local Identity)

พื้นที่สาธารณะควรถูกวางแผนเพื่อธุรกิจขนาดเล็กที่เป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้นๆ สำหรับธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไปเช่น ร้านค้าสะดวกซื้อ หรือ ร้านค้าที่เปิดสาขาต่าง ๆ สามารถที่จะสร้างในพื้นที่เศรษฐกิจได้ แต่ร้านเหล่านี้ค่อนข้างที่จะมีกระบวนการมีส่วนร่วมที่ค่อนข้างน้อย ธุรกิจขนาดเล็กและกิจการต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อผลกระทบในระยะยาวควรจะเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทาง เมื่อมีการวางแผนพื้นที่สาธารณะที่สำคัญในการเข้าถึงมิติทางด้านสังคมและความเฉพาะของวัฒนธรรมซึ่งมีส่วนสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างคนและพื้นที่

- ความสมบูรณ์ของถนนและทางเดิน (Complete Streets)

สถานที่ใดก็ตามที่ พื้นที่สาธารณะควรจะเป็นพื้นที่ที่สร้างหลักการในเรื่อง ความสมบูรณ์ของถนนและรูปร่างของพื้นที่สาธารณะ แนวคิด Complete Street ออกแบบขึ้นมาเพื่อสร้างความปลอดภัยของทิศทางการเคลื่อนไหวของผู้คน ทางเดินเท้า ผู้คน ต่าง ๆ ที่เข้าใช้การขนส่งสาธารณะ ทางเดินเท้าที่มีลักษณะที่ดีจะกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อเมือง รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่สามารถรองรับการใช้จักรยาน พื้นที่ตกแต่งของเมือง และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยสร้างความสมบูรณ์ของเมืองได้

- ความเป็นพื้นที่สีเขียว (Green areas)

นอกจากพื้นที่สีเขียวจะสามารถสร้างไปสู่คุณสมบัติของอากาศที่ดีและช่วยลดอุณหภูมิในฤดูร้อน พืชพันธุ์ต่าง ๆ มีความสามารถในการสร้างกิจกรรมกลางแจ้งของคในพื้นที่เมือง พื้นที่ดังกล่าวนี้ยังสามารถลดความตึงเครียดของผู้คนได้ และเพิ่มความอยู่ดีกินดีของผู้คนในเมือง นอกจากนี้ ต้นไม้ พืชพันธุ์ และพืชพันธุ์ดอกไม้ และกลยุทธ์เพื่อช่วยเหลือความแห้งแล้งในเมืองและยังคงสร้างความหลากหลายเชิงชีวภาพได้

- ความมีศักยภาพในกระบวนการมีส่วนร่วมของสังคม (Social Participation)

ความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยในเมืองต่อการออกแบบ และวางแผนบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง หรือละแวกบ้านในพื้นที่ที่สร้างความสำคัญและคุณภาพของพื้นที่ พื้นที่สาธารณะมีพื้นที่ในการที่หลากหลายและสร้างคุณภาพ การมีส่วนร่วมของผู้อยู่อาศัยทำให้มั่นใจได้ว่าธรรมชาติและ การใช้พื้นที่สาธารณะจะตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของชุมชน หากพื้นที่ไม่สะท้อนความต้องการและความต้องการของประชากรในพื้นที่นั้นจะไม่ถูกใช้หรือบำรุงรักษา การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยและเป็นธรรม

2.1.2.2 แนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

Carmona, de Magalhães, and Hammond (2008) ได้อธิบายถึงแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้ศึกษาถึงรายละเอียดและจุดเริ่มต้นของกระบวนการการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงที่มาและความสำคัญของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะและนำมาประยุกต์สู่การบริหารจัดการในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

- นิยามการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ คือ รูปแบบการบริหารจัดการอย่างหนึ่งที่มีผู้อำนาจหรือรัฐบาลได้บริหารจัดการให้พื้นที่เป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ และแรงจูงใจต่าง ๆ ที่มีต่อพื้นที่สาธารณะจะถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นกระบวนการและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม

เนื่องมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่สาธารณะมีหลากหลายองค์ประกอบด้วยกัน ความต้องการที่หลากหลายของแต่ละองค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน จึงทำให้การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมักจะมี ความซับซ้อนและต้องมีการคำนึงอย่างครอบคลุมเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดี

การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดี จึงควรเป็นการตั้งกฎกติกาและขอบเขตที่สร้างความมั่นใจว่าพื้นที่สาธารณะนั้นสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ต่าง ๆ และผลกระทบของผู้ใช้เหล่านั้นก็ต้องเกิดปฏิสัมพันธ์กันในทางที่ดีและถูกต้อง

- วิวัฒนาการการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

โดยปกติแล้วการวางแผนเมืองมักจะมุ่งประเด็นไปที่ความยั่งยืนไม่ว่าจะเป็นเรื่องสังคม การแข่งขันทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม เพศ และเชื้อชาติ นอกจากนี้ยังมักจะรวมถึงความท้าทายที่เกิดขึ้นใหม่ในเมือง การบริหารจัดการเมืองนี้แทรกซึมไปด้วยเรื่องของการจัดการสิ่งแวดล้อมและเป็นที่รู้กันทั่วก็รวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะด้วย จนพื้นที่สาธารณะได้กลายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในวางแผนและบริหารจัดการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ประเทศในแถบตะวันตกส่วนใหญ่ยังคงใช้การวางแผนเมืองโดยใช้พื้นที่สาธารณะในการศึกษาบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ เนื่องมาจากการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของพื้นที่สาธารณะก็จะเปรียบเสมือนการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในเมือง ดังนั้นจะสามารถนำข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้สู่การวางแผนเมืองได้ จึงเป็นที่มาของการเริ่มบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในสมัยศตวรรษที่ 20

หลังจากนั้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 พื้นที่สาธารณะได้ถูกปรากฏอยู่ในวรรณกรรมจำนวนมาก ที่อธิบายว่าพื้นที่สาธารณะถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของเมืองอย่างหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สืบเนื่องมาจากความล่าช้าของรัฐบาลทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้อย่างครอบคลุม และนำมาสู่การทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน รัฐบาล รวมทั้งเศรษฐกิจและสังคมภายในเมือง จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ นำไปสู่กลไกการบริหารจัดการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเกิดรูปแบบองค์กรใหม่ขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะ

ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศแถบตะวันออกได้รับความนิยมนอกจากประเทศอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ โดยมักเริ่มต้นจากการวางแผนเมืองโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาประยุกต์สู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะโดยในแต่ละประเทศจะมีมุมมองที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของพื้นที่และเมือง รวมทั้งการให้ความสำคัญกับบุคคลสำคัญในเมืองและนำมาสู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเป็นต้น เช่น การสร้างสวนสาธารณะล้อมรอบอนุสาวรีย์ผู้มีความสำคัญต่อเมืองนั้น ๆ

- ความสำคัญของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ความสำคัญของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ถือเป็นเรื่องที่ทำให้พื้นที่เมืองเกิดความยั่งยืน ดังนั้นหากจะจำแนกถึงองค์ประกอบที่สำคัญของพื้นที่สาธารณะแล้วจึงแยกได้เป็น 4 องค์ประกอบตามหลักของความยั่งยืน ดังนี้

- ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ

ประเด็นเรื่องความสำคัญด้านเศรษฐกิจ อธิบายได้ว่า การเกิดพื้นที่สาธารณะส่งผลต่อราคาของอสังหาริมทรัพย์ในบริเวณข้างเคียง เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 5 - 15 จากราคาเดิม รวมทั้งพื้นที่พาณิชย์กรรมโดยรอบที่ได้กำไรเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 - 30 และยังรวมถึงมูลค่าการลงทุนที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

และสุดท้ายแล้วหากพื้นที่สาธารณะถูกบริหารจัดการที่ดีอย่างมีศักยภาพแล้วจะช่วยให้เศรษฐกิจระดับมหภาคเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเมืองที่ดี คุณภาพชีวิตที่ดี มักมีพื้นที่สาธารณะเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่งด้วย

- ความสำคัญด้านสุขภาพของมนุษย์

เป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่าพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ในระยะสั้นการเกิดพื้นที่สาธารณะจะทำให้เปิดโอกาสในเรื่องการพื้นที่ในการออกกำลังกาย การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดี แต่ทั้งนี้หากพื้นที่สาธารณะถูกบริหารจัดการได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพแล้วในจะส่งผลดีต่อสุขภาพของมนุษย์ในระยะยาวไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการลดอัตราการตายจากโรคหัวใจ รวมทั้งยังเพิ่มอายุขัยของคนในประเทศ (Takano et al, 2002) และยังเพิ่มสุขภาพจิตที่ดีให้กับประชาชนในพื้นที่ทั้งวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ

- ความสำคัญด้านสังคม

การมีพื้นที่สาธารณะที่ดีและมีการบริหารจัดการอย่างมีศักยภาพนั้นเป็นเรื่องที่สามารถช่วยให้เกิดสภาพสังคมที่ดีตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและการใช้ชีวิต นอกจากนี้ยังช่วยสร้างพื้นที่สำหรับกิจกรรมภายในสังคม

- ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

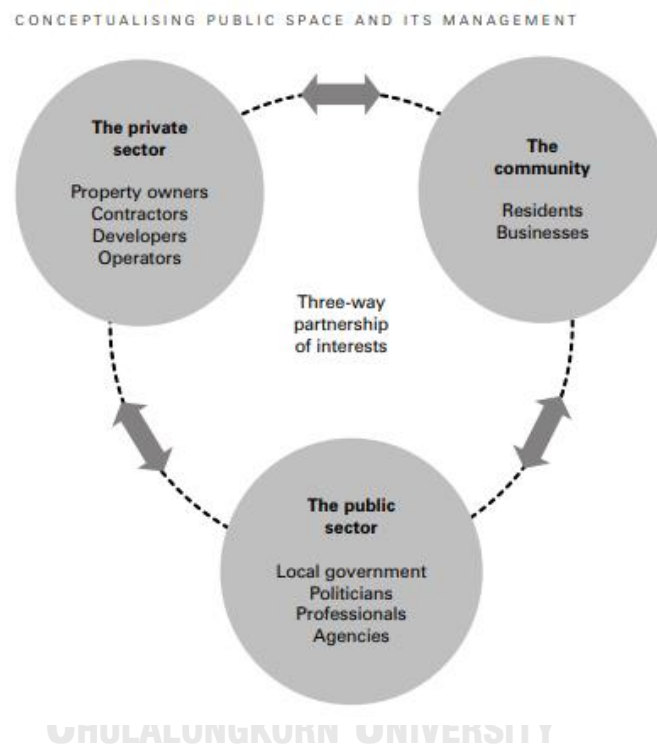
นอกจากการเพิ่มพื้นที่สาธารณะในเมือง จะเป็นเรื่องของการช่วยเพิ่มศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมและเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองเช่น การเพิ่มคุณภาพอากาศที่ดี ลดเกาะความร้อนเมือง (Urban heat Island) แต่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีจะเป็นส่วนช่วยในเรื่องสิ่งแวดล้อมเมืองเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มศักยภาพของการขนส่งที่ยั่งยืนเพราะการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะจะเป็นส่วนหนึ่งในกลไกที่ทำให้ผู้คนใช้ระบบขนส่งสาธารณะมากขึ้นเพราะมีพื้นที่เชื่อมต่ออย่างพื้นที่สาธารณะและนำไปสู่พื้นที่ที่ต้องการ

- ผู้มีอำนาจและบทบาทในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการมีเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการต้องเข้าใจความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทและจำเป็นต้องทำความเข้าใจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีด้วยกัน 4 ส่วนได้แก่ 1) ภาคเอกชน 2) ภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ 3) รัฐบาลท้องถิ่น และ 4) ชุมชน โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1 ตารางสรุปผู้มีส่วนได้ส่วนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ (ภาคผนวก ก)

สรุปได้ว่าในทางปฏิบัติแล้วการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะแทบจะไม่สามารถจัดการได้โดยใช้เพียงองค์กรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพียงองค์กรเดียวเท่านั้น หากแต่การร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการและแรงจูงใจของแต่ละภาคส่วนถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อ

การบริหารจัดการเป็นอย่างมาก โดยหากจะให้หน่วยงานท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดการเพียงอย่างเดียวก็ไม่สามารถจะขับเคลื่อนความต้องการขององค์กรในระดับใหญ่ได้ แต่หากจะให้องค์กรระดับใหญ่ดูแลก็ไม่สามารถจะเข้าใจความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนได้ ดังนั้นการประสานงานร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน จะเป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดีได้ โดยหากจะตีความการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในบริบทของผู้มีอำนาจและบทบาทในการบริหารจัดการได้จึงควรสรุปได้ดังภาพที่ 1 รูปกรอบแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

รูปที่ 2 กรอบแนวคิดในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ที่มา: Matthew Carmona, Claudio de Magalhães, Leo Hammond. Public space the management dimension. Madison Avenue, New York. Taylor & Francis e-Library, 2008.

- หลักการการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้มีความเกี่ยวข้องกับงานในเรื่องการบริหารจัดการเมืองเป็นอย่างมากดังนั้นมิติต่าง ๆ ที่อยู่ในเมืองก็จะถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะดังกล่าวนี้เป็นแนวทางที่ได้รับความยอมรับและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายไปทั่วโลก โดยองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีมุมมองหลักที่ควรพิจารณาด้วยกัน 4 มุมมองดังนี้

- มุมมองด้านข้อกำหนด

การใช้งานพื้นที่สาธารณะและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกันใช้งานพื้นที่สาธารณะเหล่านี้ ควรจะต้องนำมาสร้างเป็นข้อกำหนด หรือ กฎกติการบางอย่างเพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับรู้ร่วมกัน หรืออาจเรียกว่าเป็นการสร้างกรอบของข้อกำหนดที่ควรเกิดขึ้นในการใช้งานพื้นที่สาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างการใช้งาน โดยเงื่อนไขเหล่านี้ต้องถูกสร้างขึ้นจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของผู้ใช้งาน โดยต้องคำนึงถึงหลักการในการกำหนดให้ผู้ใช้งานปฏิบัติตาม และต้องสามารถประยุกต์ใช้ข้อกำหนดกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เสมอซึ่งสิ่งนี้เป็นมุมมองที่สำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

- มุมมองในเรื่องการลงทุน

การพิจารณาเชิงกายภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่มีในพื้นที่สาธารณะ อุปกรณ์เครื่องใช้ ต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องถูกกำหนดให้เข้าใจถึงความเป็นมาและสภาพการใช้งานรวมทั้งจัดการรักษาบำรุงให้สามารถใช้งานได้อย่างมีศักยภาพ เช่น ถนน ไฟส่องสว่าง เป็นต้น

- มุมมองในเรื่องการจัดการดูแลซ่อมบำรุง

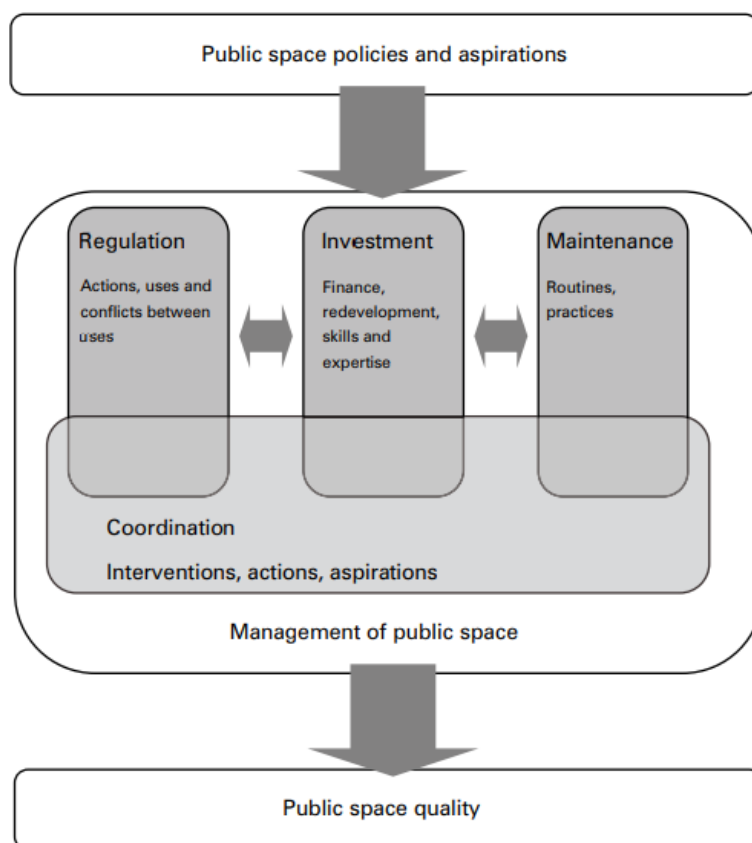
การคำนึงถึงเงินทุนในการดูแลจัดการ รวมทั้งการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการควบคุมข้อกำหนด และการจัดการโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องใช้เงินทุนจำนวนมากและจำเป็นต้องได้รับอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการย่อมมีความแตกต่างกันตามแหล่งเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุน รวมทั้งเมื่อมีความต้องการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่แห่งใหม่ก็มีความจำเป็นต้องมีการระดมทุนใหม่ตลอดเวลา

- มุมมองด้านความร่วมมือ

การประสานงานในพื้นที่สาธารณะ เนื่องมาจาก ข้อกำหนด การจัดการดูแลอุปกรณ์เครื่องใช้ และทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกิดความสัมพันธ์ในพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะจะเป็นความสัมพันธ์ทางตรงหรือทางอ้อม ล้วนเกี่ยวข้องกับประชาชนและองค์กร มีความสำคัญในการสร้างทิศทางให้เป็นไปในพื้นที่สาธารณะในทิศทางเดียวกัน สิ่งนี้ต้องการความร่วมมือที่เกิดขึ้นทั้งระหว่างผู้ใช้และองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการดูแล

มุมมองทั้งสี่ด้านที่กล่าวไปนี้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับภาครัฐหรือเอกชน หรืออาสาสมัคร หรือองค์กรชุมชน ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้อาจทำให้เงื่อนไขของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีความเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นจึงไม่อาจเรียกได้ว่าการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีสูตรสำเร็จตายตัว เพราะการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางระบอบการปกครองเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังถือว่าเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสำเร็จของพื้นที่สาธารณะได้ ถือเป็นเรื่องใหม่ที่เป็นเรื่องที่มีความเป็น

พลวัตอยู่ตลอดเวลาผู้บริหารจัดการพื้นที่สาธารณะจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการไปตามความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และเมืองโดยอ้างอิงจากหลักการดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ดังภาพที่ 2 นโยบายและความต้องการในมุมมองต่าง ๆ ของพื้นที่สาธารณะ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

รูปที่ 3 นโยบายและความต้องการในมุมมองต่าง ๆ ของพื้นที่สาธารณะ

ที่มา : Matthew Carmona, Claudio de Magalhães, Leo Hammond. Public space the management dimension. Madison Avenue, New York. Taylor & Francis e-Library, 2008.

การสรุปแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ พบว่า แนวคิดทั้ง 3 มีความเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับพื้นที่สาธารณะเป็นอย่างมาก โดยแท้จริงแล้วความสัมพันธ์เชิงสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ล้วนเกี่ยวข้องกับการออกแบบพื้นที่สาธารณะ ให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่เป็นกันเอง เพราะการออกแบบพื้นที่ที่เปรียบเสมือนการวางกรอบของการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นทาง โดยต่อมากการวางหลักการบริหารจัดการจะถูกส่งต่อมาเพื่อให้ผู้ใช้งานได้เข้าถึงการบริหารจัดการได้

อย่างชัดเจน นอกจากนี้เมื่อผู้ใช้ส่วนสามารถบริหารจัดการพื้นที่ได้ด้วยตัวเองก็จะเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตามมาและนำไปสู่การสร้างกิจกรรมที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ดังนั้นแนวทางการศึกษาตัวอย่างที่ดีของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะจึงเริ่มจากการศึกษาตัวอย่างที่ดีด้านการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า การใช้พื้นที่ที่สามารถแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือการใช้ในเชิงกายภาพ และใช้ในเชิงสังคม ซึ่งการใช้พื้นที่ทั้ง 2 ส่วนดังกล่าวมีผลโดยตรงจากการออกแบบและการบริหารจัดการ กล่าวคือ ถ้ามีการออกแบบและบริหารจัดการที่เอื้ออำนวยให้คนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็ย่อมส่งผลดีต่อการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะได้นั่นเอง

2.2 บททฤษฎีหลัก

2.2.1 นิยามกระบวนการมีส่วนร่วม

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมจากนักวิชาการและที่ปรึกษานักปฏิบัติการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีชื่อเสียง ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” (คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม) โดยผู้เขียนนั้นคือ James L. Creighton มีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นที่ยอมรับและรู้จักกันอย่างแพร่หลายในระดับนานาชาติทั้งยังเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชนในการวางรูปแบบพัฒนาและจัดการ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติปัญหาสาธารณะต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมและนโยบายสาธารณะ โดยได้ให้นิยามของกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

Creighton (2005) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ความกังวล ความต้องการ และคุณค่าของประชาชน ได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับ การสนับสนุนจากประชาชน

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำนิยามคำว่ากระบวนการมีส่วนร่วมอยู่อีกมากและมีความน่าสนใจผู้วิจัยจึงได้รวบรวมและศึกษานิยามของกระบวนการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ดังนี้

ยุพาพร รูปงาม (2545) อธิบายว่า กระบวนการมีส่วนร่วม (Participation Process) คือ กระบวนการสื่อสารในระบบเปิดซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชนหรือองค์กรในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา

ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุ จุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย

ยิววัฒน์ วุฒิเมธี (2526) อธิบายว่า กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมในการเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ใน เรื่องต่าง ๆ อันเป็นผบกระทบมาถึงตน

Lockett (1986) อธิบายว่า การดำเนินงานโครงการการอย่างมีส่วนร่วม คือ การทำงาน ร่วมกันกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยการกระทำโดยกลุ่มในประเด็นการ ตัดสินใจ หมายถึงเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะในบริบทของ กระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ

กระบวนการมีส่วนร่วมมีมากมายหลายความหมายทั้งความหมายในเชิงกว้างและแคบ แตกต่างกันไปตามลักษณะของงาน ในแง่มุมมองประเด็นที่แตกต่างกัน ส่วนในแง่มุมมองของการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้กับ ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร เข้ามามีบทบาทในการ ดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลาย ๆ เรื่อง

จากนิยามของกระบวนการมีส่วนร่วมจึงสรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการ กระบวนการหนึ่งที่มีรายละเอียดและวิธีการขั้นตอนเพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้คนจากทุกระดับ ชั้นในโครงการทั้งจากรัฐและเอกชน ตลอดจนกระทั่งทุกชนชั้นในสังคม หากกระบวนการมีส่วนร่วม ประสบความสำเร็จความคิดเห็นของทุกคนจะถูกนำมาคำนึงถึงเพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดของ ทุกคนที่อยู่ในโครงการหรือสังคมนั้น ๆ

โดยการมีส่วนร่วมแบ่งได้เป็นหลากหลายประเภท จึงทำการศึกษาประเภทของการมีส่วนร่วม เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และการเสนอแนะในงานวิจัยต่อ โดยประเภทของกระบวนการมีส่วนร่วมมี ดังนี้

2.2.2 ประเภทของกระบวนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถจำแนกตามลักษณะงานหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ หลากหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหารจัดการด้านการเมืองการพัฒนาชุมชนรวมถึงด้าน บริบทของการมีส่วนร่วมซึ่งมีทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ได้แก่

(1) การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการพัฒนาชุมชน

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่มีการแบ่งย่อยประเภทอย่างชัดเจน ได้ทำการระบุถึงลักษณะและรายละเอียด ไยการกระทำของประชาชนเพื่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

- การมีส่วนร่วมเพื่อทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งความต้องการของชุมชน
- การมีส่วนร่วมเพื่อคิดหาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
- การมีส่วนร่วมเพื่อการตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- การมีส่วนร่วมในการวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัด และแก้ไขปัญหาตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานและพัฒนาให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- การมีส่วนร่วมในการลงทุนในกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนตามความสามารถของ ตนเอง
- การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามนโยบายและวางแผนโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตาม เป้าหมาย
- การมีส่วนร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอด

(2) การมีส่วนร่วมตามระดับการเข้าถึงของประชาชน

จุฬารัตน์ ชมพันธ์ุ (2555) การมีส่วนร่วมตามระดับการเข้าถึงของประชาชนถือเป็นการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมตามระดับที่มีความแตกต่างกันโดยการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ มากไปสู่น้อย นอกจากนี้ยังเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่มีการนำไปใช้ในการวิพากษ์วิจารณ์ การมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้จากการศึกษาหนังสือ “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวได้ระบุว่าระดับ การมีส่วนร่วมมีด้วยกันทั้งสิ้น 7 ระดับ ดังภาพที่ 3 ซึ่งเป็นมีสำคัญของการมีส่วนร่วม ผู้วิเคราะห์มีความเห็นตรงกับผู้เขียนและนักวิชาการด้านการมีส่วนร่วมหลายท่านที่ได้ยอมรับร่วมกันว่าการ มีส่วน ร่วมของประชาชนมีหลายระดับ ดังนี้

- ระดับการให้ข้อมูล (Informing)

ระดับการให้ข้อมูลถือเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ต่ำที่สุด โดยรัฐหรือเจ้าของโครงการ ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเมื่อมีกิจกรรมหรือโครงการที่รัฐเป็นเจ้าของและทำหน้าที่จัดการดูแล โครงการนั้น ๆ โดยรัฐต้องทำหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้ประชาชนมี สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเท่านั้น โดยในระดับดังกล่าวนี้ยังไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น

หรือเกี่ยวข้องใด ๆ กับการตัดสินใจในการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ ระดับการมีส่วนร่วมแบบการให้ข้อมูลนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการมีส่วนร่วมในระดับดังกล่าวนี้มีหลากหลายวิธีการ เช่น การประกาศผ่านหนังสือพิมพ์ การแจกแผ่นพับ การแสดงนิทรรศการ

- ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision)

ระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนถือเป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นระดับสูงขึ้นไปซึ่งเมื่อประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเมื่อประชาชนสามารถรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารของโครงการได้แล้วนั้น จะสามารถอธิบายได้ถึง ที่มา สาเหตุ และความสำคัญของปัญหาภายในโครงการที่เกิดขึ้นและสามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้จะสามารถระบุถึงข้อดี ข้อเสียของโครงการที่เกิดขึ้น โดยจากการแสดงความคิดเห็นดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจของผู้มีอำนาจ โดยเหตุผลต่าง ๆ จำเป็นต้องส่งผลถึงความเข้าใจของผู้มีอำนาจนำไปประกอบการตัดสินใจอีกครั้ง

- ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation)

ระดับการมีส่วนร่วมเป็นแบบระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นที่มีการเปิดโอกาสให้มีการเจรจากัน อย่างเป็นรูปแบบระหว่างผู้กำหนดนโยบาย เจ้าของโครงการ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบและสาธารณชน โดยรัฐบาลต้องทำการนำผลการศึกษาที่ได้รับมาให้แก่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นได้ แต่ทั้งนี้ไม่ได้มีการตอบรับจากเจ้าของโครงการว่าความคิดเห็นดังกล่าวจะนำไปสู่กระบวนการของกรวางแผนได้จริง ซึ่งการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ของประเทศไทยอยู่ในระดับดังกล่าวนี้

- ระดับการสร้างความร่วมมือ การวางแผนร่วมกัน (Involvement)

ระดับการสร้างความร่วมมือ ดังกล่าวนี้ เป็นระดับที่เปิดโอกาสให้ มีการสื่อสารแบบสองทาง คือ ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนเพื่อให้เกิดการวางแผนร่วมกัน ต้องเกิดจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยเฉพาะความคิดเห็นที่นำไปสู่การลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นภายในโครงการเหมาะสำหรับการพิจารณาในประเด็นที่ซับซ้อนและมีข้อขัดแย้งสูง แต่อย่างไรก็ตามผู้มีอำนาจยังคงเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจขั้นสุดท้าย การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วมกลุ่มที่ปรึกษา

- ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership)

ระดับการร่วมดำเนินการ ระดับนี้ผู้มีอำนาจตัดสินใจ ผู้ดำเนินนโยบาย โครงการและประชาชนร่วมกันจัดทำ หรือดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการนั้น ๆ เป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือ การดำเนินโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่วางไว้

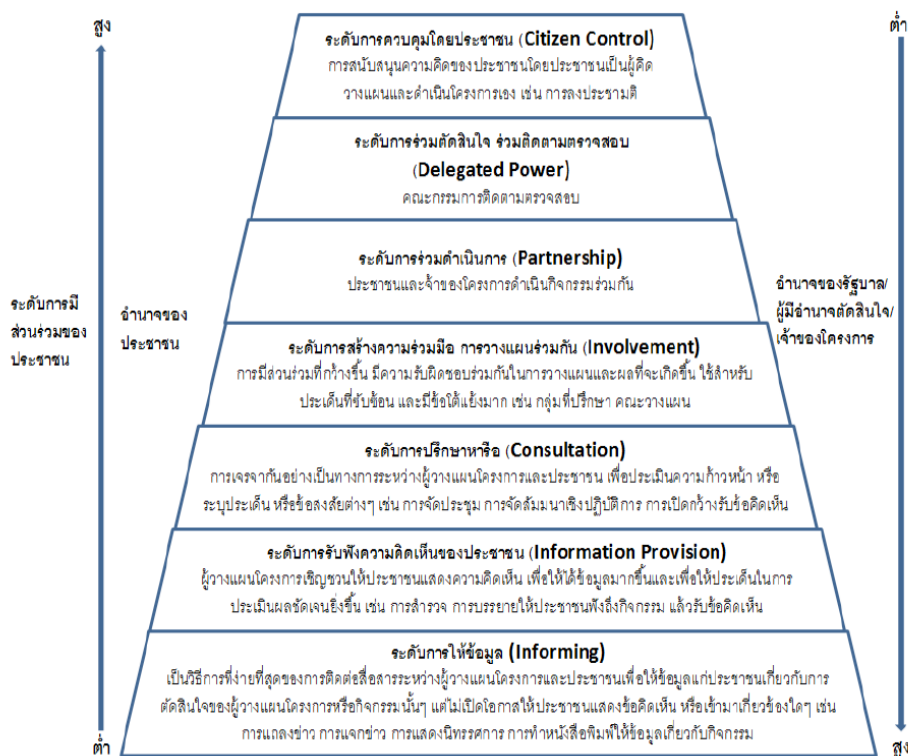
- ระดับการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล (Delegated Power)

ระดับการมีส่วนร่วม และร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล ประชาชนมีสิทธิในการในการแลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจ และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตาม ผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับนี้ เนื่องจากประชาชนจะทำหน้าที่เฝ้า ระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ประชาชน สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยรูปแบบของการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลอาจอยู่ในรูปของการจัดตั้งคณะกรรมการกลางที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้เสียที่ครอบคลุมทุกภาคส่วน

- ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

ระดับการควบคุมโดยประชาชน ถือเป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุด โดยประชาชนสามารถริเริ่มนโยบาย วางแผนการและดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้เองตั้งแต่ต้นโดยเจ้าหน้าที่ หน่วยงานของรัฐเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน

จากการศึกษาระดับของการมีส่วนร่วม ข้างต้น ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในประเทศไทยยังคงอยู่ในระดับการให้ข้อมูล (Informing) และระดับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision) เท่านั้นยังไม่ไปถึงระดับที่มีการให้คำปรึกษาและยังไม่ไปสู่การให้อำนาจประชาชนในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นจุดสำคัญของการมีส่วนร่วมในระดับสูง

รูปที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา: การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement, 2555

(1) การมีส่วนร่วมในมิติเชิงสังคม

ชาติชาย ฌ เชียงใหม่ (2533) ได้อธิบายว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีมุมมองในมิติเชิงสังคมอีก 4 ประเภทคือ

- มิติในด้านการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ การร่วมคิดค้นหาและตัดสินใจและกำหนดรายละเอียดของสิ่งที่จะดำเนินการ

- มิติในด้านการปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการในกิจกรรมโครงการ หมายถึง การที่มีส่วนเข้ามามีการดำเนินโครงการร่วมแรงร่วมสมทบค่าใช้จ่ายการให้ข้อมูลที่จำเป็นตลอดจนการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนิน โครงการร่วมในการบริหารงานหรือการประสานงาน

- มิติในด้านการรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ หมายถึงการได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาเช่น มีรายได้เพิ่มขึ้นมีการกระจายโอกาสทางการพัฒนา การรับความรู้ แนวคิดและการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ มากขึ้น เป็นต้น

- มิติในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมเพื่อการประเมินผล การดำเนินโครงการ โดยอาจดำเนินการผ่านกระบวนการทางการเมือง หรือสื่อสารมวลชนต่าง ๆ

(2) การมีส่วนร่วมในมิติการเข้าถึงการมีส่วนร่วม

เจเลียว บุรีภักดี (2545) ได้อธิบายถึง มิติการมีส่วนร่วมในมิติการเข้าถึงการมีส่วนร่วม นั้นเป็นการแบ่งประเภทที่นำเรื่องอำนาจของภาครัฐเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแบ่งประเภทและความแตกต่างของการมีส่วนร่วม

- มิติการมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation)

การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่าหรือมีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

- มิติการมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation)

การมีส่วนร่วมบางส่วน เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐโดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

- มิติการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation)

การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชน ตามแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) การมีส่วนร่วมในเชิงการตัดสินใจ

(United Nation, 2550) การมีส่วนร่วมในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการแบ่งประเภทตาม United Nation (UN) โดยได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมดังนี้

- การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous)

การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเองนั้นจะใช้การตัดสินใจของผู้มีสิทธิในการเข้าร่วมว่ามีจิตใจอาสาหรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในโดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย

- **การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced)**

การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาลซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา

- **การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercive)**

การมีส่วนร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและมักจะมีผลเสียตรงที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

(4) การมีส่วนร่วมในเชิงทิศทาง

ไพร์ตัน เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่อง การมีส่วนร่วมในเชิงทิศทางนี้ว่าเป็นการจัดประเภทการมีส่วนร่วมที่แบ่งตามผลผู้ที่ใช้อำนาจหลักไปสู่ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วม ดังนี้

- **การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation)**

การมีส่วนร่วมในทิศทางนี้เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน (Inclusive organization) การรวมกลุ่มเยาวชนต่าง ๆ

- **การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation)**

การมีส่วนร่วมในทิศทางนี้เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

- **การมีประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open participation)**

การมีส่วนร่วมในทิศทางนี้เป็นการมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non-representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ตลอดเวลา

โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละประเภทล้วนเกี่ยวข้องกับโอกาสในการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมมักเกิดขึ้นกับองค์กรหรือโครงการที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก ซึ่งหากกล่าวถึงพื้นที่สาธารณะแล้วย่อมเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมากและย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้คนดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมและสวนสาธารณะจึงมีความเกี่ยวข้องกันและทำให้การพัฒนาสวนสาธารณะเกิดความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

2.2.2 ขั้นตอนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

การศึกษาขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมตามหนังสือ “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่า โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยขั้นตอนที่น่าสนใจด้วย 3

ขั้นตอนด้วยกัน คือ 1) การวิเคราะห์การตัดสินใจ 2) การวางแผนกระบวนการ 3) การปฏิบัติตามแผน โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์การตัดสินใจ

การวิเคราะห์การตัดสินใจในขั้นตอนนี้มีความสำคัญคือ การระบุผู้เข้าร่วมในการวางแผนว่าใครมีส่วนได้ส่วนเสีย หรือมีความเกี่ยวข้องมากน้อยอย่างไรบ้าง ซึ่งในขั้นตอนนี้จำเป็นต้องระบุให้ครบถ้วนถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นและอาจเกิดปัญหาในภายหลังได้ นอกจากนี้สภาพแวดล้อมของกระบวนการตัดสินใจใด ๆ ที่กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นจะถูกจัดทำขึ้น และถูกกำหนดในขั้นตอนนี้ด้วย นอกจากนี้ในขั้นตอนนี้ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและความโปร่งใสของกระบวนการ รวมทั้งตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วม

2) การวางแผนกระบวนการ

ในขั้นตอนนี้จะเป็นเรื่องของการกำหนดกิจกรรม และเทคนิคของการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิเคราะห์ ค้นหา เทคนิคการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุดต่อการประยุกต์ใช้ในการทำงานที่แตกต่างกันออกไป โดยในขั้นตอนนี้ต้องมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับขั้นตอนการตัดสินใจ รวมถึงการกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจนั้น ๆ

นอกจากนี้ กชกร เดชะคำภู และทิพาภรณ์ หมอดี (2560) ยังได้อธิบายถึง ลักษณะของขั้นตอนการสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมประชุม ร่วมแสดง ความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแรง ร่วมออกเงิน วัสดุ อุปกรณ์ ร่วมเป็นกรรมการ และแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะและความสัมพันธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งความสัมพันธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมและสวนสาธารณะ และนอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังได้รวบรวมแนวคิดและหลักการต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ในงานวิจัยขั้นนี้ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ

งานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจะเป็นงานวิจัยที่มีผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะที่แสดงให้เห็นถึงทิศทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะรวมทั้งความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะต่อกระบวนการต่าง ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะต่อกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นต้น โดยมีประเด็นของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็นดังนี้

- 1) การออกแบบพื้นที่สาธารณะ
- 2) การบริหารจัดการสวนสาธารณะ และ
- 3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 การออกแบบพื้นที่สาธารณะ

Winstead (2020) ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะปรากฏอยู่ในงานวิจัยสาธารณะในโครงการ Project for Public Space โดย ได้ทำการศึกษาและได้ข้อสรุปว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้คนนั้นถือเป็นองค์ประกอบที่สร้างความสำเร็จของสวนสาธารณะ โดยองค์ประกอบดังกล่าวให้ความสำคัญทั้งในเชิงกายภาพ และเชิงสังคม กล่าวคือตัวพื้นที่สวนสาธารณะเองต้องถูกออกแบบมาเพื่อสร้างกายภาพที่ดีและนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมผู้คนที่จะใช้ โดยมีรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ 4 ปัจจัยดังนี้ 1) ความเป็นกันเอง (sociability) 2) การใช้ประโยชน์และกิจกรรม (Use and activity) 3) การเข้าถึงและการเชื่อมโยง 4) ความสะดวกสบายและภาพลักษณ์ (comfort and image)

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของกระบวนการมีส่วนร่วมและพื้นที่สาธารณะยังปรากฏในงานวิจัยต่าง ๆ ภายในประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

เสกสรร นิยมเพ็ง (2550) อธิบายว่า กระบวนการเชิงนโยบาย ที่กำหนดความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเมือง ได้แก่การกำหนดกระบวนการแก้ไขของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมจากชุมชน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ นำเสนอผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาและดำเนินการตามแผนพัฒนาพื้นที่สาธารณะ โดยปรากฏในงานวิจัยเรื่อง พื้นที่การพัฒนาพื้นที่สาธารณะแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเมือง : กรณีสวนสาธารณะหนองนารี อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก

กาญจน์ นทีวุฒิกุล (2550) อธิบายว่า พื้นที่สาธารณะถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ ต่อคุณภาพชีวิตของคนภายในเมือง เนื่องมาจากพื้นที่สาธารณะจะช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีและสามารถรองรับความต้องการที่หลากหลายของผู้คนในเมืองได้ โดยปรากฏในงานวิจัย เรื่อง ตรรกะของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างอเนกประโยชน์ในเมืองเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัชร น้อยพิทักษ์ (2536) อธิบายว่า สถานที่ที่จัดขึ้นโดยรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดสร้างสวนสาธารณะเพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจสำหรับประชาชนทั่วไป โดยไม่มีการเก็บค่าบริการใด ๆ ทั้งสิ้น มีการจัดบริเวณไว้อย่างสวยงาม ประกอบไปด้วยต้นไม้ ทั้งไปมดอกไม้ประดับ สระน้ำ สนามหญ้า มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ความสะดวกสบาย และตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้มาใช้บริการในพื้นที่ โดยปรากฏในงานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการและรูปแบบ การใช้ประโยชน์ในสวนสาธารณะ : ศึกษากรณีผู้เข้ามาใช้สวนสาธารณะของ กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนหนึ่งของ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2.3.2 การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

Karras et al. (2014) ได้ทำงานวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของสวนสาธารณะยังมีเรื่องของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง ปรากฏในงานวิจัยของนักผังเมือง John Karras ในโครงการ Urban SCALE ที่ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลาย โดยได้อธิบายว่าสวนสาธารณะที่ดีต้องมีองค์ประกอบเชิงพื้นที่ 4 ประการ ดังนี้ 1) ความกระชับของสวน 2) ความหลากหลายของพื้นที่รอบสวนสาธารณะ 3) ความผสมผสานระหว่างสวนสาธารณะและความเป็นส่วนตัว 4) การเลือกพื้นที่แลนด์มาร์คเป็นสวนสาธารณะ

2.3.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

Carmona et al. (2008) ได้ทำงานวิจัยเรื่อง Principles for public space design, planning to do better นักวิจัย Matthew Carmona จากศูนย์วิจัย London ประเทศอังกฤษ ได้อธิบายถึงองค์ประกอบและกลไกที่ทำให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดี โดยการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีเกิดจากการวางแผนที่ดี โดยการวางแผนในที่นี้ต้องเริ่มคำนึงตั้งแต่เรื่องการวางแผนพื้นที่ภายในเมืองเพื่อให้สามารถส่งต่อมายังการวางแผนพื้นที่สาธารณะและนำไปสู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพต่อไปในอนาคต โดยจากโดยมีรายละเอียดดังนี้

จากที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่าการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีควรเริ่มจากการวางแผนเมืองที่ดีเสียก่อน โดยควรมีการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะผ่านการวางแผนเมือง นั่นคือ 1) เมืองแห่งนี้ต้องมีพื้นที่สาธารณะแบบใดและอยู่บริเวณใด 2) กระบวนการสร้างและออกแบบพื้นที่สาธารณะแห่งนี้จะเป็นอย่างไร 3) ในระยะยาวใครจะมีหน้าที่ดูแลพื้นที่สาธารณะในเมืองให้ปลอดภัย โดยการตั้งคำถามดังกล่าวควรเป็นกระบวนการที่เกิดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน หรืออาจเรียกว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยหากจะให้กระบวนการมีส่วนร่วมสำเร็จได้โดยดีภาครัฐควรจะเป็นกลไกหลักที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการวางแผนดังกล่าว จากคำถามและกระบวนการเหล่านี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างพื้นที่สาธารณะและจะนำมาสู่การบริหารจัดการ

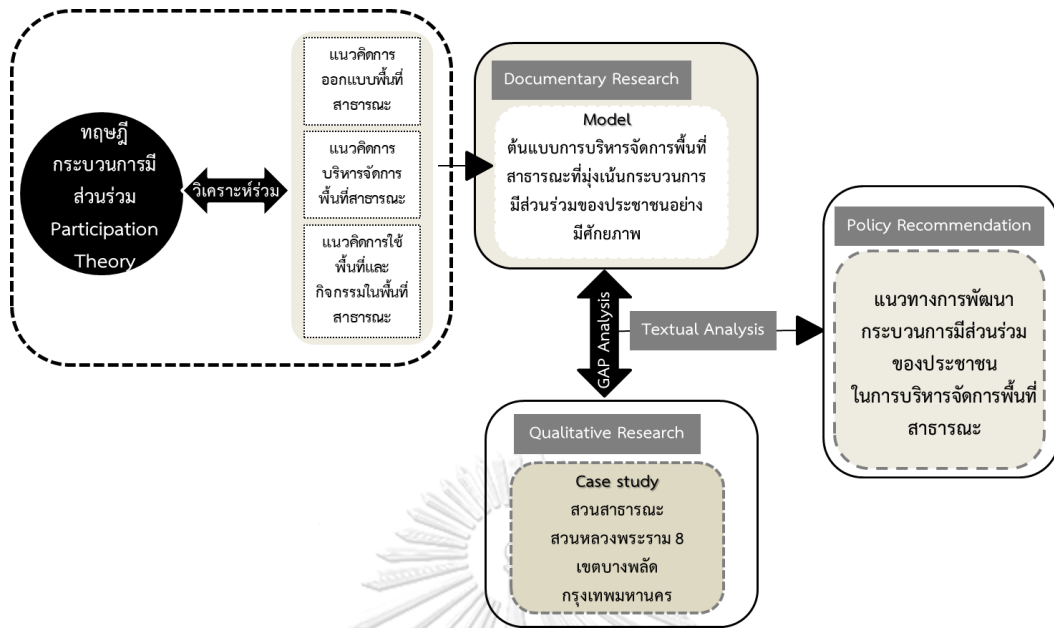
พื้นที่ที่ดีได้ต่อ หากจะกล่าวถึงปัจจัยในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีสามารถแบ่งเป็น 2 ปัจจัยหลัก นั่นคือ 1) ปัจจัยเชิงกายภาพ 2) ปัจจัยเชิงสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

การสรุปช่องว่างงานวิจัย (Research Gap)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเป็นอย่างมาก รวมทั้งปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะดังนั้นแล้ว แต่ทั้งนี้งานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาในอดีต มักทำการศึกษาแยกประเด็นระหว่างการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ โดยผู้วิจัยเล็งเห็นว่าหากเกิดการรวมกันของแนวคิดทั้ง 2 ส่วนจะเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ด้วยเรื่อง การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อนำองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่มาประยุกต์และต่อยอดให้เกิดผลลัพธ์ที่สามารถพัฒนาการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมได้ รวมทั้งอิเล็กทรอนิกส์ศึกษาเป็นพื้นที่ศึกษาของประเทศไทยแล้วยังเป็นการทำให้เข้ากับบริบทของสภาพสังคมไทย และเพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะให้เกิดขึ้นได้จริงในประเทศไทย

2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทย ดังนั้นทฤษฎีที่สำคัญและจะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยนั้นคือ ทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation theory) โดยในวัตถุประสงค์แรกจะใช้ทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับแนวคิดและหลักการต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ โดยนำข้อค้นพบมาสู่การสร้างตัวอย่างที่ดีการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังจะใช้ทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้ในการศึกษาพื้นที่ศึกษา สวนหลวงพระราม 8 ในวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 หลังจากนั้นจะทำการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงช่องว่างระหว่างผลลัพธ์ของผลการศึกษา ข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2 เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยดังกล่าวมาข้างต้น โดยสรุปดังแผนภูมิที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

รูปที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

บทนำ

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นหลักร่วมกับ การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เพื่อตอบโจทย์การศึกษาทั้งหมดโดยแบ่งขั้นตอนการศึกษาทั้งหมดออกเป็นหลายขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 : เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

ทำการศึกษาในภาพรวมของแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะทั้งไทยและต่างประเทศที่มีความโดดเด่นในเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม โดยทำการศึกษาในลักษณะของการวิจัยเอกสาร (documentary research) หลังจากนั้นจึงทำการสร้างข้อสรุปที่เป็นตัวอย่างที่ดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อได้จากการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมและเพื่อนำไปสู่การศึกษาในวัตถุประสงค์ข้ออื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ในข้อที่ 2 : เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ทำการศึกษามุ่งประเด็นศึกษาในเชิงพื้นที่ทั้งพื้นที่สาธารณะเชิงรูปธรรมและพื้นที่สาธารณะเชิงนามธรรม คือทำการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่สาธารณะที่เป็นกรณีศึกษา คือ สวนหลวงพระราม 8 เพื่อให้เห็นถึงสภาพจริงของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทย ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

วัตถุประสงค์ในข้อที่ 3 : เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างแนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพและพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษา และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

การนำตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่พบในการศึกษาข้อที่ 1 มาเปรียบเทียบกับข้อค้นพบจากการศึกษาในพื้นที่ศึกษาข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ถึงความเหมือนและแตกต่างของต้นแบบพื้นที่ที่มีศักยภาพและพื้นที่กรณีศึกษา หลังจากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางที่จะนำไปสู่การสร้างแนวทางในการนำไปใช้เพื่อพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศไทย โดยศึกษาด้วยวิธีทำการเปรียบเทียบ (comparative study) และการวิเคราะห์ช่องว่าง (Gap analysis) กับต้นแบบ (Model)

3.1 นิยามศัพท์

เนื่องจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ทำให้เห็นถึงการให้คำนิยามศัพท์ต่าง ๆ ในวงกว้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่าพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงจำเป็นต้องให้คำนิยามของบริบทพื้นที่สาธารณะที่จะทำการศึกษาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ตรงต่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้

พื้นที่สาธารณะ

3.1.1 พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพ คือ พื้นที่เชิงกายภาพซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตมนุษย์

3.1.2 พื้นที่สาธารณะเชิงนามธรรม คือ การเกิดปฏิสัมพันธ์ของคน สังคม และชุมชน รวมทั้งกลไกที่สร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคม เช่น การรวมกลุ่มทางสังคม การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งถือเป็นการศึกษาพื้นที่สาธารณะในเชิงสังคม

โดยพื้นที่สาธารณะในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ สวนสาธารณะและพื้นที่ได้สะพานพระราม 8 เท่านั้น

3.2 ขอบเขตในการศึกษา

จากนิยามของพื้นที่สาธารณะดังกล่าว จึงทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพื้นที่สาธารณะทั้งในเชิงรูปธรรมและเชิงนามธรรม เพราะในขณะที่เกิดกิจกรรมเชิงรูปธรรมก็จะเกิดการ ปฏิสัมพันธ์เชิงนามธรรมตามไปด้วย แต่ทั้งนี้งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นการศึกษาในเชิงกายภาพ เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยอันเป็นกายภาพที่จะนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

3.2.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ถือเป็นการศึกษาพื้นที่สาธารณะในเชิงรูปธรรม โดยมีพื้นที่เชิงกายภาพตามพื้นที่ของสวนสาธารณะที่เป็นกรณีศึกษา นั่นคือ สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เนื้อที่ 35 ไร่ เพื่อศึกษา กิจกรรม หรือการกระทำที่นำไปสู่ปัจจัยในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

3.2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาถือเป็นการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลไกความสัมพันธ์ของผู้คน และปัจจัยที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยในเชิงสังคม

3.3 เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาใช้เกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกพื้นที่ศึกษาอย่างเป็นระบบหลายขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตั้งแต่นิยามของพื้นที่สาธารณะและ แบ่งเกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกพื้นที่

ศึกษาทั้งหมด 6 ขั้นตอนเพื่อให้ได้พื้นที่ศึกษาที่มีความเหมาะสมต่อวัตถุประสงค์ในการศึกษามากที่สุด โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

(1) การเลือกประเภทของพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาข้อมูลในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.1.2 ประเภทของพื้นที่สาธารณะ พบว่าพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยแบ่งได้เป็นหลายประเภททั้งนี้ผู้วิจัยเลือกพื้นที่สาธารณะที่จัดเป็นแหล่งน้ำของเมือง (Urban oasis) หรือ พื้นที่สีเขียว (Green space) เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความจำเป็นต่อการบริหารจัดการและพัฒนาดังที่ได้กล่าวไว้ใน บทที่ 1 หัวข้อ 1.1 ที่มาและความสำคัญ ในขั้นตอนแรกนี้ผู้วิจัยจึงเลือกประเภทของพื้นที่สาธารณะแบบ สวนสาธารณะ นั้นเอง

(2) การเลือกประเภทของสวนสาธารณะ

จากการศึกษาข้อมูลในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.1.5 ประเภทของสวนสาธารณะ พบว่าสวนสาธารณะถูกแบ่งออกได้หลายประเภทแต่ทั้งนี้ประเภทที่ตรงต่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยจะเป็นประเภทสวนชุมชน เพราะการแบ่งประเภทสวนตามการใช้ประโยชน์จะทำให้ข้อมูลที่ได้รับสามารถนำไปพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการได้อย่างตรงตามวัตถุประสงค์

เมื่อพิจารณาจากข้อดีและข้อเสียของสวนสาธารณะที่แบ่งตามประเภทดังกล่าวแล้วพบว่าสวนที่มีคุณสมบัติที่น่าสนใจอยู่ในประเภทสวนชุมชน โดยเหตุผลที่สำคัญคือสวนสาธารณะในประเภทดังกล่าวนี้ จะมีความสัมพันธ์กับผู้คนมากกว่า 1 ชุมชนขึ้นไปและทำให้มีกลุ่มผู้คนที่เกี่ยวข้องในวงกว้างมากขึ้น แต่ก็ไม่ได้มีขนาดใหญ่เกินกว่าจะสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้ทั่วถึง ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นของกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากที่สุด

(3) การระบุพื้นที่ฐาน (area base)

หากพิจารณาถึงเป้าหมายดังปรากฏในหัวข้อที่ 1.4 แล้วจะเห็นว่างานวิจัยชิ้นนี้มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ ต้องการสร้างและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศไทย ดังนั้นการเลือกพื้นที่ฐานที่จะเป็นตัวแทนของประเทศไทยได้จึงควรเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง ดังนั้นเมื่อนำมาเป็นหนึ่งในปัจจัยเพื่อกำหนดเกณฑ์เลือกพื้นที่ศึกษาแล้ว กรุงเทพมหานครจะถือเป็นตัวแทนของการจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะของประเทศไทยได้เหมาะสมและชัดเจนที่สุดนั่นเอง โดยกรุงเทพมหานครแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน คือ กรุงเทพฯ ชั้นใน กรุงเทพฯ ชั้นกลาง และกรุงเทพฯ ชั้นนอก

โดยลักษณะเฉพาะของกรุงเทพฯ ทั้ง 3 ชั้น คือ 1) กรุงเทพฯ ชั้นใน ถือเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และสถาบันราชการอยู่เป็นหลัก สำหรับลักษณะเด่นของกรุงเทพฯ ชั้นในคือ การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมโดยมีอัตราส่วนการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมสูงสุดในเขตสัมพันธวงศ์ 2) กรุงเทพฯ ชั้นกลาง เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมือง

ชั้นใน จึงมีอัตราส่วนการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมสูงในเขตนางนา เขตวังทองหลาง เป็นต้น ทั้งนี้ เนื่องจากมีโครงข่ายคมนาคมพาดผ่านและเป็นจุดเชื่อมต่อของระบบคมนาคมขนส่งสำหรับประเภทอุตสาหกรรม และยังมีพื้นที่บางส่วนที่เป็นพื้นที่รอการพัฒนา ในบริเวณแทบตะวันออก 3) กรุงเทพมหานคร ชั้นนอก พื้นที่บริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรม และมีบริเวณบางที่ที่ถูกใช้ประโยชน์เป็นประเภทอุตสาหกรรมเช่น บริเวณถนนบางขุนเทียน และถนนเอกชัย เป็นต้น โดยในแต่ละพื้นที่ของกรุงเทพมหานครมีสวนสาธารณะตั้งอยู่ทั่วไปแต่หนาแน่นอยู่ในบริเวณกรุงเทพมหานครชั้นกลางโดยมีรายละเอียดของสวนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ดังแผนที่ที่ 1 ภาคผนวก ข

จากการศึกษาในบทที่ 2 พบว่าตำแหน่งของสวนสาธารณะและรัศมีการให้บริการให้บริการของสวนสาธารณะมีความสำคัญมากต่อการเข้าถึง และสวนสาธารณะที่จัดตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองจะให้ประโยชน์กับคนได้ในครอบคลุมมากที่สุดผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ฐานเป็นกรุงเทพมหานครชั้นกลาง โดยเหตุผลดังกล่าว

(4) ผู้มีอำนาจในการออกแบบและจัดการดูแลสวนสาธารณะ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยกำหนดให้สวนสาธารณะที่ถูกเลือกต้องเป็นสวนสาธารณะที่จัดทำโดยภาครัฐหรือหน่วยงานในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่เอกชน เพื่อให้เข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้มากที่สุด

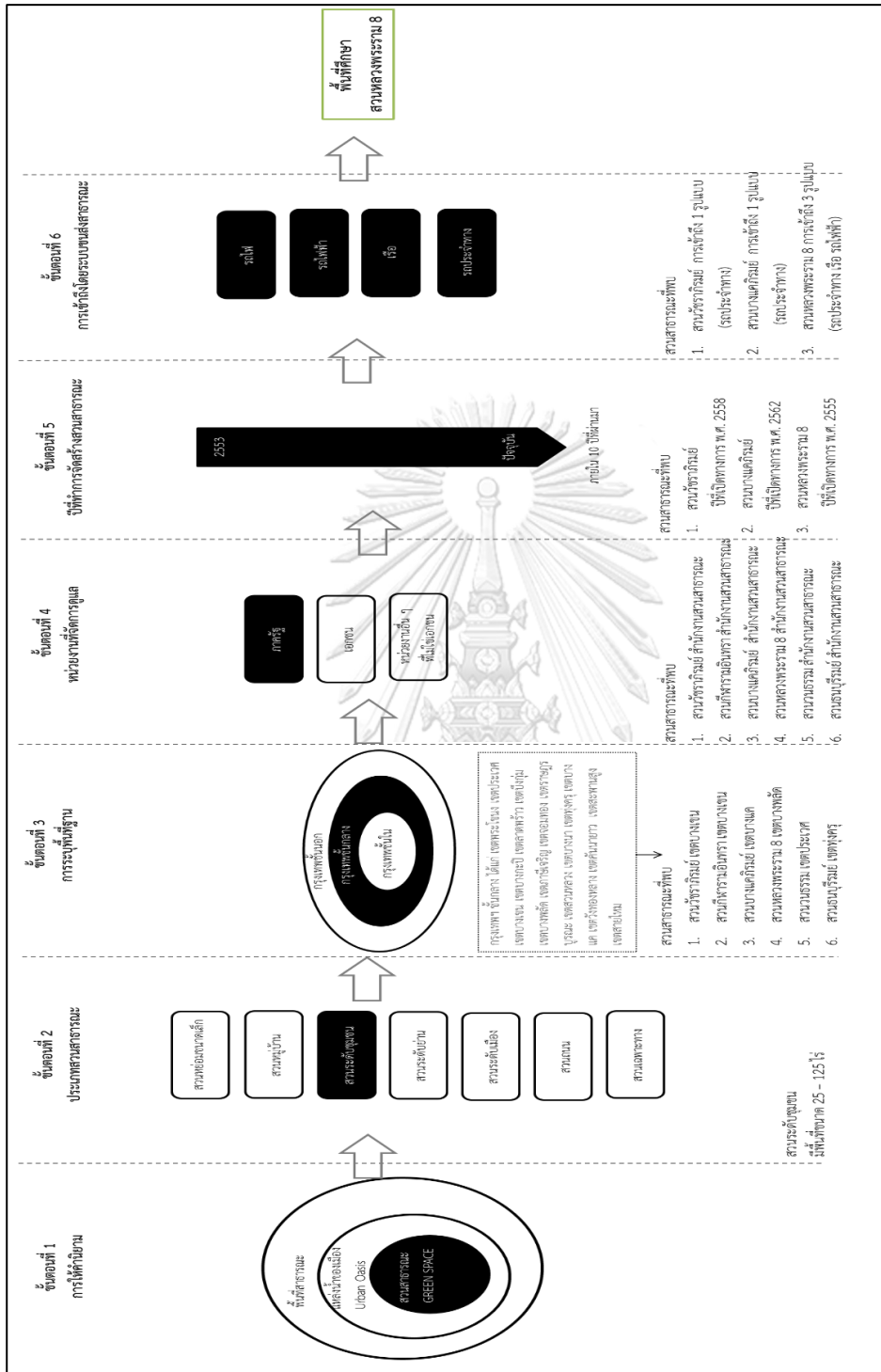
(5) ปีที่ทำการสร้างสวนสาธารณะ

เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาในขั้นตอนนี้จะเป็นการเลือกพื้นที่ศึกษาที่มีการสร้างสวนสาธารณะขึ้นมาในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 5 - 10 ปี เนื่องจากในปัจจุบันมีสวนสาธารณะเกิดขึ้นน้อยลงโดยผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานว่าการเลือกพื้นที่ศึกษาที่มีการก่อสร้างใกล้เคียงกับเวลาปัจจุบันมากที่สุดนั้นจะมีการออกแบบให้เหมาะสมต่อยุคสมัยมีฟังก์ชันในการเข้าใช้งานที่หลากหลายจะนำมาสู่การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้จริง

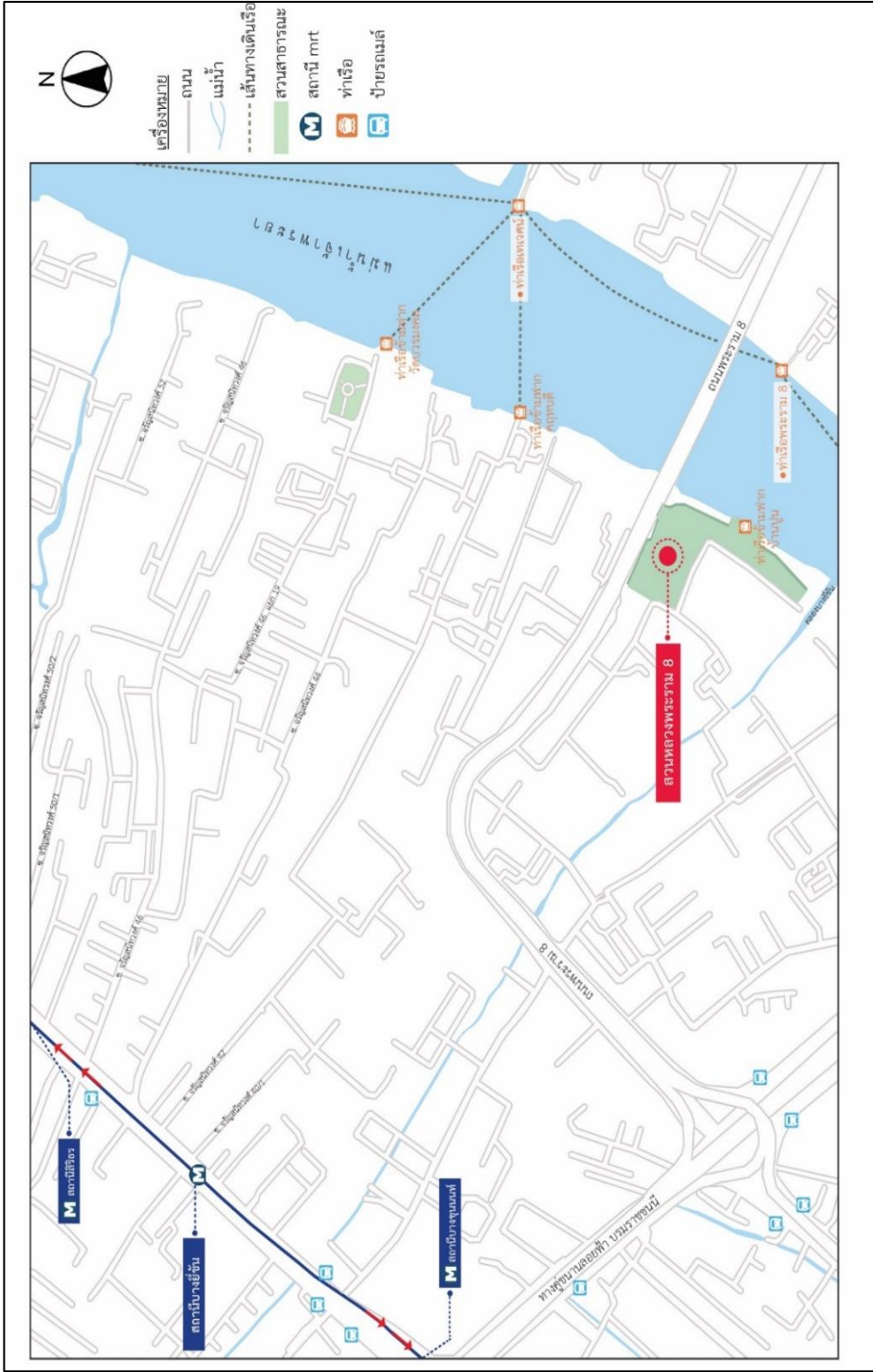
(6) การเข้าถึงด้วยระบบขนส่งสาธารณะ

จากการศึกษาในบทที่ 2 พบว่าสวนสาธารณะที่มีการเข้าถึงโดยระบบขนส่งสาธารณะมากที่สุดจะมีโอกาสการเข้าถึงที่หลากหลายจากผู้คนในวงกว้างและเหมาะสมต่อการใช้เป็นกรณีศึกษาด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

จากขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนดังกล่าวมานี้ เมื่อได้นำมาเข้าสู่กระบวนการเลือกพื้นที่ศึกษาแล้วจึงสรุปออกมาได้ดังนี้ พื้นที่ศึกษาที่เลือกจะต้องเป็นสวนสาธารณะประเภทชุมชนที่ดูแลโดยหน่วยงานภาครัฐ และสวนสาธารณะดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพฯ ชั้นกลาง เปิดให้บริการในระยะเวลาไม่เกิน 10 ปีที่ผ่านมา และต้องเป็นสวนสาธารณะที่เข้าถึงโดยระบบขนส่งสาธารณะได้หลากหลายรูปแบบมากที่สุด เมื่อสรุปได้ดังนี้แล้วจึงทำการเลือกเป็นกรณีศึกษาคือ สวนหลวงพระราม 8 โดยมีรายละเอียดดังแผนภูมิ 3 เกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกพื้นที่ศึกษา

รูปที่ 6 เกณฑ์และขั้นตอนในการเลือกพื้นที่ศึกษา

รูปที่ 7 แผนที่ตำแหน่งและการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา

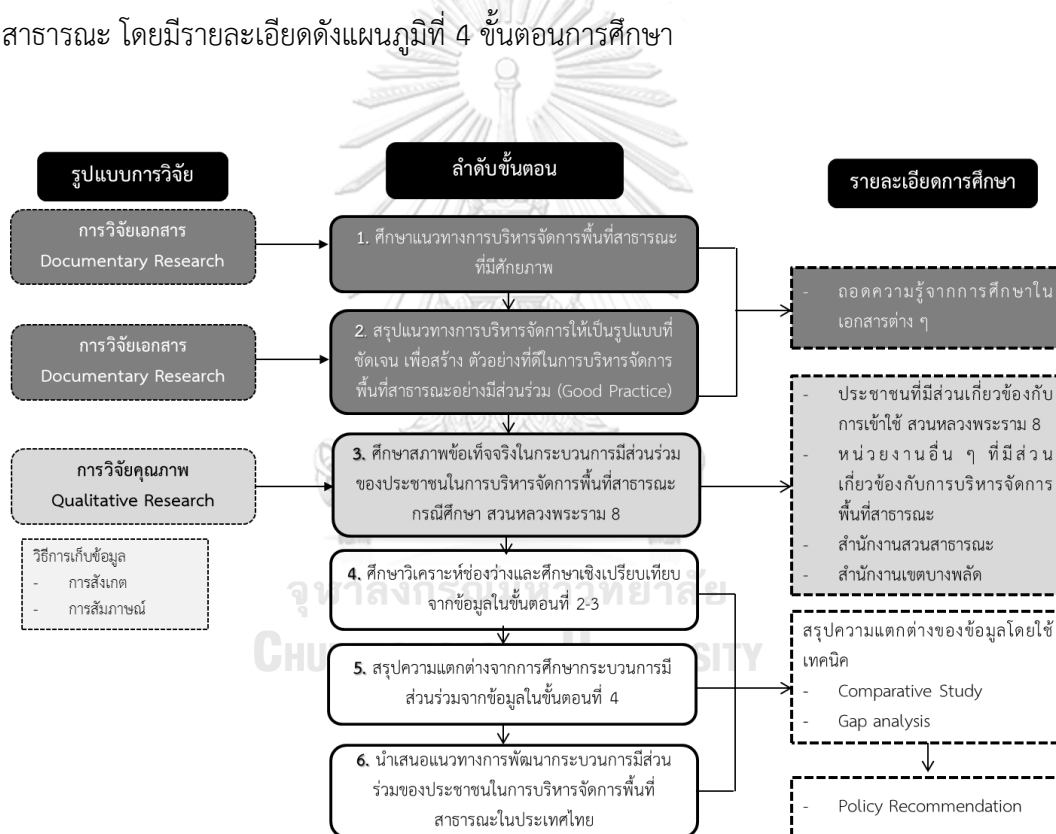
ที่มา: สำนักงานสวนสาธารณะ, ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2563

รูปที่ 8 แผนที่ตำแหน่งและองค์ประกอบภายในพื้นที่ศึกษา
ที่มา: สำนักงานสวนสาธารณะ, ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2563

3.4 รูปแบบและลำดับวิธีการวิจัย

จากการกำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัย มุ่งเน้นการศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อนำมาสร้างเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพปัญหาของกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับประชาชน ในพื้นที่ศึกษาสวนหลวงพระราม 8 ดังนั้น การศึกษาจะเริ่มต้นจากการศึกษาในภาพรวมระดับกว้างและจึงศึกษารายละเอียดของกรณีศึกษาในระดับเล็ก และทำการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่าง หลังจากนั้นนำไปสู่การนำเสนอแนวการพัฒนา นโยบายสาธารณะเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังแผนภูมิที่ 4 ขั้นตอนการศึกษา

รูปที่ 9 ขั้นตอนการศึกษา

3.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้แบ่งออกเป็น ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยใช้กลุ่มประชากรตามแต่ละชุดข้อมูลดังนี้

3.5.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

ข้อมูลที่ได้ในลักษณะดังกล่าวนี้เกิดจาก 2 เครื่องมือที่ใช้ 1) การสังเกตกิจกรรมและการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยจากการศึกษาในบทที่ 2 พบว่ามีกลุ่มประชาชนที่จำเป็นต้องทำการสัมภาษณ์และการสังเกตเพื่อได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่แตกต่างกัน 2 ดังนี้

(1) การสังเกตกิจกรรมและการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา

- การสังเกตภายในพื้นที่ศึกษา

โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขต บางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อสังเกตกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา เพื่อให้ทราบถึงการ使用情况พื้นที่สาธารณะเชิงกายภาพที่ส่งผลให้เกิดการใช้พื้นที่ในเชิงสังคมและเป็นพื้นฐานของการแบ่งกลุ่มประชากรตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

ผู้วิจัยทำการสังเกตพื้นที่ศึกษา ในทุกวัน จันทร์ – อาทิตย์ (ช่วงวันที่ 25 สิงหาคม 2563 – 7 กันยายน 2563) โดยใช้เวลา 14 ชั่วโมงในแต่ละวัน (ระยะเวลา 06.00 – 20.00 น.) เพื่อให้ทราบถึงกลุ่มกิจกรรมทั้งหมดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาและทำการแบ่งการสัมภาษณ์ผู้ใช้สวนสาธารณะตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่อไป ดังนี้ 1) กิจกรรมการออกกำลังกาย 2) กิจกรรมการนั่งพักผ่อน 3) กิจกรรมการตกปลา 4) กิจกรรมการค้าขาย 5) กิจกรรมการเล่นกีฬา 6) กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราว เช่น การถ่ายทำภาพยนตร์สั้น จาก 6 กิจกรรมนี้จะนำไปเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มการสัมภาษณ์ผู้ใช้สวนสาธารณะ

- การสังเกตภายนอกพื้นที่ศึกษา

นอกจากนี้ยังทำการสังเกตการณ์การใช้กิจกรรมโดยรอบพื้นที่ศึกษาโดยใช้วิธีการให้บริการของพื้นที่สาธารณะในการสังเกต นั่นคือ ระยะทาง 2 กิโลเมตร จากพื้นที่ศึกษา โดยทำการเก็บข้อมูลในลักษณะการสำรวจการใช้ประโยชน์อาคารและการใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การใช้พื้นที่ที่ส่งผลต่อสังคมภายนอก

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึก

งานวิจัยขั้นนี้ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 15 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) การสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนที่ใช้ในพื้นที่ศึกษา จำนวน 12 คน และ 2) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนภาครัฐ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ตามกลุ่มกิจกรรมที่ทำหรือหน้าที่ที่รับผิดชอบ ถือเป็นวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการอ้างอิงของตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้ง 2 ส่วนผู้วิจัยจะเก็บคำตอบโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indebt interview) โดยพิจารณาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (data saturation) ซึ่งมีข้อควรในการพิจารณาว่า ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างนั้น

สามารถนำไปสู่การค้นหารูปแบบหรือสร้าง ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้หรือไม่ (Nastasi & Schensul, 2005) โดยแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

- การสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนที่ใช้พื้นที่ศึกษา

โดยผู้วิจัยทำการลงพื้นที่กรณีศึกษานั้นคือ พื้นที่สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เพื่อสัมภาษณ์ประชาชนที่ได้เข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว ซึ่งกลุ่มประชากรที่ถูกเลือกเป็นกลุ่มประชากรที่ เข้าใช้งานพื้นที่ศึกษาโดยตรง กล่าวคือ ไม่เป็นเพียงกลุ่มคนที่เดินผ่านพื้นที่ แต่ต้องใช้ประโยชน์จากพื้นที่โดยตรงเท่านั้น ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามกิจกรรมที่ทำ ได้ทั้งสิ้น 6 กลุ่มกิจกรรมและผู้วิจัยจะทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 2 คน เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยแบ่งเป็น ผู้ใช้งานสวนช่วงเช้า (06.00 – 13.00 น.) 1 คน และผู้ใช้งานสวนช่วงเย็น (13.00 – 20.00) 1 คน โดยรวมการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้งานโดยตรงทั้งสิ้น 12 คน

- การสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนภาครัฐ

โดยผู้วิจัยทำการเข้าสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการดูแล พื้นที่สวนหลวงพระราม 8 นั่นคือ สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวแทนจากภาครัฐ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต้องมีความเป็นไปได้ในการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่เป็นพื้นที่ศึกษาโดยตรง และรวมถึงผู้ดูแลพื้นที่ที่สวนสาธารณะตั้งอยู่เพื่อสามารถอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะนั้น ๆ ได้ จึงควรเป็นหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง คือ 1) สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร 2) สำนักงานเขตบางพลัด โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ตรงตามเกณฑ์คัดเลือกทั้งสิ้น 3 คนด้วยกัน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้มีอำนาจสูงสุดและผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงานดังกล่าว คือ

- ผู้อำนวยการสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร
- ผู้อำนวยการเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
- หัวหน้าฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

3.5.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลที่ได้ในลักษณะนี้จะเป็นการศึกษาจากเอกสาร และรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ซึ่งจะทำการสืบค้นข้อมูล จากเอกสารรายงาน รูปเล่มวิจัย แผ่นพับ และแหล่งข้อมูลที่ตีพิมพ์ทางออนไลน์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษารายละเอียดของสวนสาธารณะดังกล่าวในบทที่ 4 ต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การศึกษาข้อมูลเพื่อตัวอย่างที่ดีแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

การศึกษาข้อมูลดังกล่าวจะเป็นการศึกษาแบบการเลือกกรณีศึกษาในรายงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดการเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Qualitative Sampling) มาเป็นหลักในการเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพในตรรกะการกำหนดกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างแบบเจาะจง กล่าวคือ เป็นการเลือกกรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลมากพอสำหรับการศึกษาในเชิงลึก โดยผู้วิจัย จะใช้กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างที่มีความหลากหลายกันมากที่สุด (Maximum Variation Sampling) การเลือกกรณีศึกษาที่ให้ความหลากหลายดังกล่าว เป็นการเลือกตัวอย่างเพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่มีความแตกต่างกันมากที่สุดเพื่อผู้วิจัยจะสามารถสรุปเป็นตัวอย่างที่ตีร่วมกัน และจะใช้หลักการในที่ได้จากการวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วมและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวอย่างที่ดีในการศึกษา 2 กรณีด้วยกัน คือ

- กรณีศึกษาที่ 1 ตัวอย่างด้านการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม
- กรณีศึกษาที่ 2 ตัวอย่างด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

โดยทั้ง 2 กรณีมีหลักการในการเลือกแบบเจาะจงดังนี้

กรณีที่ 1 การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

กรณีศึกษาที่เลือก ในการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมสิ่งที่ผู้วิจัยคำนึงถึงในอันดับแรก คือ พื้นที่ดังกล่าวต้องเป็นพื้นที่ที่ได้จัดทำโครงการเพื่อการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมและเกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ มีผลงานหรือเอกสารที่มีนักวิจัยนำไปอ้างอิงและนำไปศึกษาในเรื่องการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาให้เกิดความเหมาะสมมากที่สุด กล่าวคือ ขนาดของกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างที่ดีต้องมีความใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา ในประเทศไทย คือ 35 ไร่ เพื่อให้จัดอยู่ในประเภทสวนที่ใกล้เคียงกับสวนหลวงพระราม 8 (ประเภทสวนชุมชน) และสุดท้ายผู้วิจัยจะพิจารณาจากตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะที่จะต้องตั้งอยู่บริเวณชั้นกลางของเมือง เพื่อให้มีบริบทในเชิงการออกแบบใกล้เคียงกับสวนหลวงพระราม 8 ที่อยู่บริเวณกรุงเทพชั้นกลาง ทั้งหมดนี้จะเป็นหลักการในการใช้พิจารณาการเลือกพื้นที่กรณีศึกษาที่จะเป็นตัวอย่างที่ดี

กรณีที่ 2 การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

กรณีศึกษาที่เลือก ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมสิ่งที่ผู้วิจัยคำนึงถึงในอันดับแรก คือ พื้นที่ดังกล่าวต้องเป็นพื้นที่ที่มีองค์กรในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะและประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ มีผลงานหรือเอกสารที่มีนักวิจัยนำไปอ้างอิงและนำไปศึกษาในเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ผู้วิจัยยังคำนึงถึงการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของพื้นที่ตัวอย่างต้องมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมและเป็นโครงการที่สามารถทำการศึกษาและเข้าใจได้อย่างละเอียด รวมทั้งผู้วิจัยยังคำนึงถึงประเด็นใน

เรื่องของอำนาจหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่ต้องเป็นสวนสาธารณะที่ภาครัฐทำการจัดการดูแล เพื่อมีบริบทในเชิงการบริหารจัดการใกล้เคียงกับพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8

(2) การศึกษาข้อมูลบริบทของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาข้อมูลดังกล่าวนี้จะครอบคลุมข้อมูลในประเด็นประวัติความเป็นมา รวมทั้งแนวคิดในการออกแบบพื้นที่ศึกษา สวนหลวงพระราม 8 อีกทั้งยังศึกษาแนวนโยบายระดับชาติที่สอดคล้องกับการวางแผนการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทย

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

จากการอธิบายข้อมูลและกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องจึงสรุปเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าได้ดังตารางรายละเอียดข้อมูลและเครื่องมือการเก็บข้อมูล แยกตามวัตถุประสงค์งานวิจัย ดังตารางที่ 4 ข้อมูลและเครื่องมือวิจัย

ตารางที่ 1 ข้อมูลและเครื่องมือวิจัย

ข้อมูล	ประเภทข้อมูล	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	ข้อมูลทุติยภูมิ	- หนังสือ เอกสาร ราชการ แหล่งข้อมูล เผยแพร่ออนไลน์ เว็บไซต์	- การวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิ	- การวิเคราะห์เนื้อหา - การวิจัยเอกสาร
- การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ	ข้อมูลทุติยภูมิ	- หนังสือ เอกสาร ราชการ แหล่งข้อมูล เผยแพร่ออนไลน์ เว็บไซต์	- การวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิ	- การวิเคราะห์เนื้อหา - การวิจัยเอกสาร
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ศึกษา	ข้อมูลปฐมภูมิ	- กลุ่มประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ศึกษา	- แบบสัมภาษณ์ - แบบสังเกต	- การวิเคราะห์เนื้อหา
- การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในพื้นที่ศึกษา	ข้อมูลปฐมภูมิ	- กลุ่มตัวแทนจากภาครัฐ	- แบบสัมภาษณ์	- การวิเคราะห์เนื้อหา
- ผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ช่องว่างในวัตถุประสงค์ข้อ 1-2	ข้อมูลทุติยภูมิ	- ผลลัพธ์ในวัตถุประสงค์ข้อ 1-2	- การวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิ	- การวิเคราะห์ช่องว่าง
- แนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ	ข้อมูลทุติยภูมิ	- ผลลัพธ์ในวัตถุประสงค์ข้อ 1-2	- การวิเคราะห์ข้อมูล ทุติยภูมิ	- ข้อเสนอแนะและนโยบาย

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8

จากขั้นตอนในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาในบทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย ทำให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับศักยภาพของพื้นที่ศึกษาแต่ทั้งนี้ในส่วนนี้ จะเป็นการวิเคราะห์พื้นที่ในเชิงกายภาพ และศึกษารายละเอียดของพื้นที่ศึกษา สวนหลวงพระราม 8 มากยิ่งขึ้น เนื่องจากพื้นที่ในเชิงกายภาพของพื้นที่สาธารณะ ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งยังศึกษาข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาเพื่อเข้าใจบริบทที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการพื้นที่ศึกษา โดยในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่กรณีศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักด้วยกัน คือ 1) ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ 2) ข้อมูลเชิงกายภาพและการใช้ประโยชน์พื้นที่ และ 3) แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยแต่ละประเด็นมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่

สวนหลวงพระราม 8 สร้างขึ้นพร้อมกับสะพานพระราม 8 ในปี พ.ศ. 2543 และเปิดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2555 โดยถือเป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้มอบหมายให้กรุงเทพมหานคร ฯ ดำเนินการก่อสร้างขึ้น เพื่อถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และได้รับพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชว่า “สวนหลวงพระราม 8”

การเกิดพื้นที่สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 นี้ แท้จริงแล้วมีสาเหตุมาจากการก่อสร้างสะพานพระราม 8 และเกิดพื้นที่ใต้สะพานหลังก่อสร้างแล้วเสร็จ ทำให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชดำริให้สร้างสวนสาธารณะใต้สะพานพระราม 8 โดยสะพานพระราม 8 ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรภายในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และลดปริมาณการจราจรบนสะพานพระปิ่นเกล้าให้ระบายจากฝั่งพระนครออกสู่ฝั่งธนบุรีให้สะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ตามโครงการพระราชดำรินโครงการจตุรทิศตะวันออกและตะวันตก โดยมีสะพานพระราม 8 เป็นจุดเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างโครงการทั้ง 2 โครงการ (จตุรทิศตะวันออกและตะวันตก) ให้เป็นเส้นทางเดียวกัน ซึ่งสะพานพระราม 8 เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งที่ 13 ใช้ระยะเวลาก่อสร้างทั้งสิ้น 24 เดือน สะพานมีความยาว 475 เมตร ออกแบบเป็นสะพานแบบอสมมาตร คือ สะพานที่ไม่มีเสารับน้ำหนักตั้งอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นจะไม่เกิดการกีดขวางการสัญจรทางน้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563)

ชุมชนบางยี่ขันสู่การเกิดสวนหลวงพระราม 8

วริณารัฐ พิทักษ์วงศ์วาน (2557) ได้ทำการอธิบายถึง ประวัติของชุมชนบางยี่ขันซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่มีการสร้างสวนหลวงพระราม 8 ในปัจจุบัน โดยพบว่า พื้นที่ดังกล่าวในอดีตเคยเป็นพื้นที่ที่เรียกกันว่า ชุมชนบางยี่ขัน ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับโรงเหล้าบางยี่ขัน ชุมชนบางยี่ขันอยู่ไม่ไกลกับที่ตั้งของด้านขนอนบางกอก ซึ่งมีความสำคัญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ความเก่าแก่ของชุมชนในย่านนี้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น วัดบางยี่ขัน วัดพระยาศิริโทยสวรรค์ ที่มีประวัติว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลางและสมัยอยุธยาตอนปลายตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีวัดสวนสวรรค์ หรือที่ชาวบ้านรู้จักกันในนามโบสถ์ร้าง ภายในอุโบสถเป็นที่ประดิษฐานของหลวงพ่อดำ พระพุทธรูปปางมารวิชัยสมัยอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ส่วนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถเช่นนี้พบตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ ลงมา

ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบางยี่ขันปรากฏใน นิราศภูเขาทอง ของสุนทรภู่ ที่แต่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะเดินทางไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทองที่กรุงเก่า นิราศดังกล่าวบอกเล่าถึงสถานที่ ชื่อบ้านฐานถินที่ตนเองเดินทางผ่าน ไล่เรียงมาตั้งแต่พระบรมมหาราชวังเรื่อยมา

“ถึงอารามนามวัดประโคนปัก เป็นสำคัญปันแดนในแผ่นดิน
ไม่เห็นหลักถือเล่าว่าเสათิน มิรู้สิ้นสุดชื่อที่ลือชา”

เป็นความตอนหนึ่งที่สามารถให้ภาพบริบทของพื้นที่บางยี่ขัน ที่อยู่ถัดจากวัดประโคนปัก หรือวัดดุสิตาราม จากนั้นบทกลอนวรรคต่อมาได้ฉายภาพบริเวณนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า

“ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควันโขมง มีคันโพงผูกสายไว้ปลายเสา

โอบ้าปกรมน์น้ำนรกเจียวอกเรา ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งบ้าเป็นน่าอาย”

แสดงให้เห็นว่าในย่านนี้มีโรงสุรที่ตั้งอยู่ซึ่งสืบเนื่องจนถึงโรงงานสุราบางยี่ขันในยุคหลังๆ โรงสุราแห่งนี้มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 และที่ตั้งอยู่สืบมาอย่างถาวรในย่านบางยี่ขัน พื้นที่ดังกล่าวเป็นนิวาสนสถานเดิมของพระยาราชนนตรีบริรักษ์ (ภู) ต้นสกุลภมรมนตรี ชุนนางผู้ได้กำกับดูแลอารเตาสุราสมัยรัชกาลที่ 3 จึงได้ตั้งเตากลั่นสุราขึ้นใกล้กับบ้าน เพื่อความสะดวกในการควบคุมดูแล

การตั้งโรงงานสุราในพื้นที่ ทำให้กลุ่มแรงงานชาวจีนเข้ามาเป็นคณงานในโรงงานต้มกลั่นสุรา และมาตั้งถิ่นฐานในย่านชุมชนบางยี่ขัน (สวนหลวงพระราม 8 ในปัจจุบัน) ซึ่งนอกจากจะเข้ามาทำงานในโรงสุราแล้ว บางส่วนได้ยึดอาชีพค้าขายพาเรือไปตามลำคลอง เปิดโรงฝึนบริเวณริมแม่น้ำ ให้บริการคนในย่านบางยี่ขัน โดยเฉพาะกลุ่มกุฎีในโรงงานสุราซึ่งคนกลุ่มนี้มีหัวหน้าควบคุมและขึ้นอยู่

กับการบังคับบัญชาของนายอากรต่อมาเมื่อรัฐบาลยกเลิกการผูกขาดการต้มกลั่นและจำหน่ายสุรา มอบการควบคุมดูแลให้กับกรมสรรพสามิตในปี พ.ศ. 2475 ชาวจีนที่เคยทำงานในโรงงานสุราเดิมก็เปลี่ยนไปสังกัดอยู่กับกรมสรรพสามิต ก่อนจะโอนโรงงานสุราให้ไปขึ้นตรงกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2485 และในช่วงหลังปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ได้เปิดให้บริษัทสุรามหาราชกุมารเข้ามารับช่วงสัมปทานโรงงานสุราบางยี่ขัน และดำเนินกิจการจนกระทั่งโรงงานแห่งนี้ปิดตัวลงในปี พ.ศ. 2538

หลังจากโรงงานปิดตัวลง คนงานในโรงงานบางส่วนได้ลาออกจากงาน แต่ยังคงปักหลักปักฐานประกอบอาชีพค้าขายอยู่ในย่านบางยี่ขัน บางส่วนได้ย้ายไปทำงาน ณ โรงงานแห่งใหม่ในจังหวัดปทุมธานี ส่งผลให้ท่าเรือหน้าโรงงานที่เคยคลาคล่ำไปด้วยคนงานซึ่งข้ามฝั่งไปย่านบางลำพูต้องปิดตัวลง อาคารโรงสุรา รวมทั้งอาคารอำนวยการถูกปล่อยทิ้งร้าง และบางอาคารถูกรื้อเพื่อเป็นที่ตั้งของคอสพานพระราม 8 ปัจจุบันพื้นที่และอาคารของโรงสุราเดิมได้เปลี่ยนบทบาทเป็นสถานที่ทำการของสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร. มูลนิธิชัยพัฒนา) สถาบันอาหารและสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ส่วนพื้นที่ชุมชนบางยี่ขันที่เป็นสัมปทานของกรมโรงงานอุตสาหกรรมเดิมก็ได้มอบกรรมสิทธิ์ให้แก่สำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.มูลนิธิชัยพัฒนา) ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวนี้เองคือพื้นที่ที่นำมาสร้างพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 ในปัจจุบัน

จากสาเหตุของการสร้างสะพานพระราม 8 และสวนหลวงพระราม 8 นั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับราชวงศ์พระมหากษัตริย์อย่างชัดเจน ดังนั้นแนวคิดในการออกแบบสวนหลวงพระราม 8 จึงเป็นแนวคิดที่มีแรงบันดาลใจให้พื้นที่สวนหลวงพระราม 8 เกิดเป็นจุดศูนย์รวมของการเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้นการออกแบบพื้นที่จึงถูกออกแบบเพื่อให้สามารถใช้ประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ของราชวงศ์ได้ และมีการจัดพื้นที่ริมแม่น้ำในการจัดตั้งศาลาเพื่อสามารถใช้ทอดพระเนตรพระราชพิธีทางน้ำได้อีกด้วย รวมทั้งยังมีสัญลักษณ์ของพื้นที่อันโดดเด่นนั่นคือ พระบรมราชานุสาวรีย์ของรัชกาลที่ 8 ที่ตั้งอยู่ใจกลางพื้นที่สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 (ยงทวี โพธิษา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563) ทำให้เห็นวาระศตวรรษของการออกแบบของพื้นที่สาธารณะแห่งนี้ในตอนต้นนั้นอยู่เพียงระดับที่ 1 การให้ข้อมูล (Inform) เท่านั้น คือเป็นเรื่องของการให้ข้อมูลข่าวสารของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และขอเวนคืนพื้นที่เพื่อทำการสร้างพื้นที่สาธารณะ

4.1.2 ข้อมูลเชิงกายภาพและการใช้ประโยชน์พื้นที่

สวนหลวงพระราม 8 มีพื้นที่ 50 ไร่ ตั้งอยู่ใต้สะพานพระราม 8 ฝั่งธนบุรี ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งถือเป็นจุดชมทัศนียภาพที่สวยงามเป็นอย่างยิ่ง ภายในยังมี พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขนาด 3 เท่าของพระองค์จริง สูงประมาณ 5.4 เมตร ประดิษฐานเป็นสิริมงคลแก่สวนแห่งนี้ (สำนักงานสวนสาธารณะ, 2540) นอกจากนั้นบริเวณอาคารเฉลิมพระเกียรติข้างใต้พระบรมราชานุสาวรีย์ ยังจัดให้มีพิพิธภัณฑ์รวบรวมพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจขององค์รัชกาลที่ 8 โดยในปัจจุบันผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมีนโยบายจะ

เพิ่มเติมพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นศูนย์เรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานครอีกด้วย (มติชนออนไลน์, 2562)

โดยภายในพื้นที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน คือ พื้นที่สวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8 และพื้นที่สาธารณะใต้สะพานพระราม 8 โดยพื้นที่ทั้ง 2 ส่วน มีประตูแบ่งกั้นระหว่างพื้นที่ แต่ทั้งนี้สามารถเดินเชื่อมต่อระหว่างกันได้ โดยมีรายละเอียด ดังภาพที่ 5 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ 2 ส่วนของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8

รูปที่ 10 การแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ 2 ส่วนของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8
ที่มา: สำนักงานสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2563

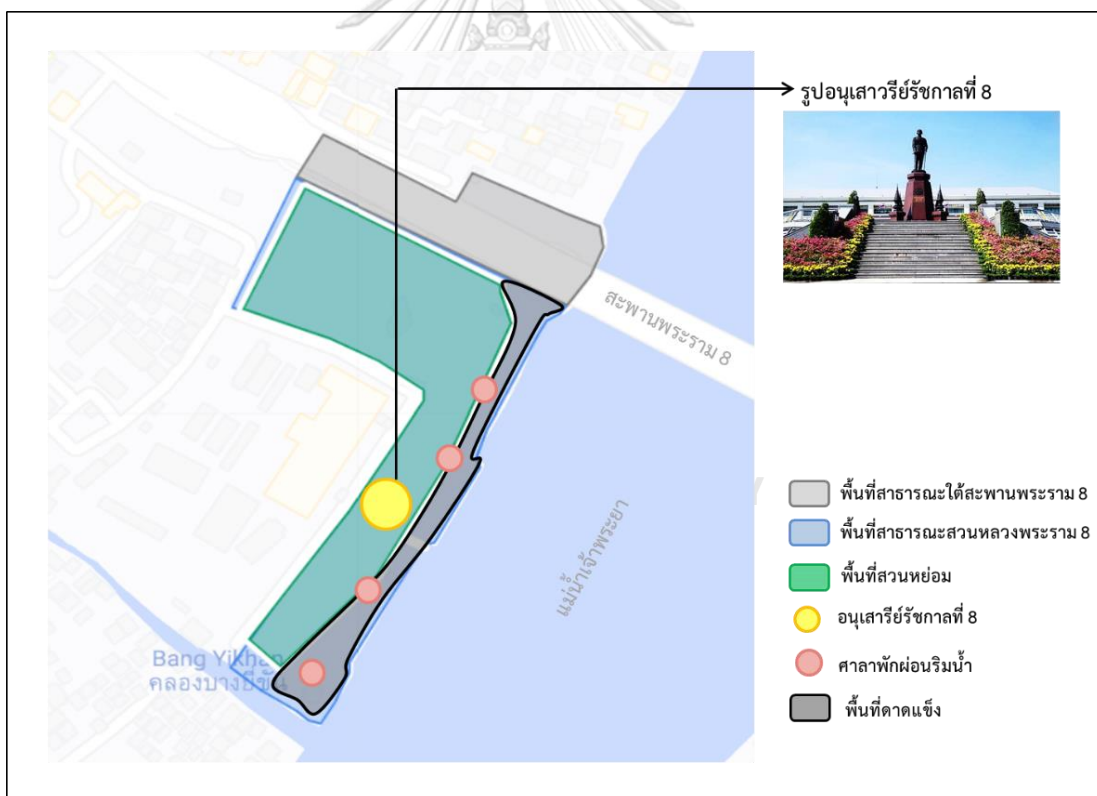
ในการศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษากายภาพทั้งพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 และพื้นที่สาธารณะใต้สะพานพระราม 8 โดยจากการศึกษามีรายละเอียดพื้นที่ ดังนี้

(1) พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8

พื้นที่สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ถือเป็นสวนสาธารณะที่มีลักษณะเป็นพื้นที่สีเขียว (Green Space) โดยพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 อยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของหน่วยงานสำนักสิ่งแวดล้อม สำนักงานสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร ภายในพื้นที่มีลักษณะเป็นทรงรูปตัวแอล (L)

ยาวเรียบไปกับแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นจุดศูนย์กลางของสวนโดยภายใต้พระบรมราชานุสาวรีย์ ได้จัดเป็นพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติอีกด้วย ภายในพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีการสร้างเป็นพื้นที่ลาดแข็งเพื่อให้สามารถรองรับโครงสร้างของศาลาริมน้ำ โดยยกพื้นศาลาส่งขึ้นเป็นขั้นบันได ซึ่งสภาพพื้นที่ดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบพื้นที่เพื่อทอดพระเนตรพระราชพิธีทางน้ำต่าง ๆ เช่น การทอดพระเนตรขบวนพระยุหยาตราชลมารค เป็นต้น (ยงทวิ โปธิชา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563)

โดยถัดจากบริเวณศาลาเข้าไปใจกลางพื้นที่ คือ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และด้านข้างของทั้ง 2 ฝั่งพระบรมราชานุสาวรีย์จัดเป็นพื้นที่สวนหย่อมที่มีเส้นทางถนนให้สำหรับการออกกำลังกาย เช่น เดิน - วิ่ง และมีการจัดสวนไม้ดอกไม้ประดับอย่างสวยงาม ดังภาพที่ 6 การใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในบริเวณพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8

รูปที่ 11 การใช้ประโยชน์พื้นที่ภายในบริเวณพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8

ที่มา: ผู้จัดการออนไลน์ ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2563

(2) พื้นที่สาธารณะใต้สะพานพระราม 8

พื้นที่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 ถือเป็นพื้นที่ที่คาดแจ้งทั้งหมด โดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของสำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยบริเวณใต้สะพานพระราม 8 ถูกจัดเป็นลานอเนกประสงค์และเกิดกิจกรรมหลากหลายประเภทในบริเวณนี้ ไม่ว่าจะเป็น การค้าขาย การนั่งเล่นพักผ่อน การตกปลา เป็นต้น โดยบริเวณดังกล่าวถือเป็นตำแหน่งของประตูเข้า – ออกพื้นที่สาธารณะหลัก โดยประตูดังกล่าวเชื่อมต่อกับบริเวณ ถนนอรุณอมรินทร์ และมีตอมอสะพานพระราม 8 เป็นแกนกลางในการแบ่งการใช้ประโยชน์พื้นที่ใต้สะพาน ถัดเข้าไปในบริเวณริมน้ำ มีการออกแบบพื้นที่ตรงทำน้ำในลักษณะขั้นบันไดและสามารถนั่งเล่นในบริเวณขั้นบันไดดังกล่าวได้

โดยปกติทั้ง 2 ส่วนสามารถเชื่อมต่อกัน โดย มีประตูระหว่างพื้นที่ทั้ง 2 แต่ในระหว่างที่ทำการเก็บข้อมูล อยู่ในสถานะเฝ้าระวังโรคระบาดโควิด 19 ประตูดังกล่าวจึงปิดและต้องเข้าพื้นที่สวนสาธารณะทางเดียวและแยกกันระหว่างพื้นที่ 2 ส่วนอย่างชัดเจน แต่หากพิจารณาในสถานการณ์ปกติแล้วจะพบว่า พื้นที่ทั้ง 2 ส่วน มีความเชื่อมต่อกันในเชิงกายภาพ คือสามารถเดินเข้าออกได้อย่างอิสระ แต่ในเชิงการบริหารจัดการและการรักษาดูแลแล้วพื้นที่ดังกล่าวได้มีการแบ่งแยกการบริหารจัดการกันอย่างชัดเจน คือ ในพื้นที่สวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8 เป็นพื้นที่ของสำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร แต่ส่วนที่เป็นพื้นที่สาธารณะใต้สะพานพระราม 8 ดูแลโดยสำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ซึ่งในการแบ่งพื้นที่การบริหารจัดการในลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่มีหน่วยงานกลางในการประสานงานระหว่าง 2 พื้นที่ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการพื้นที่เป็นไปได้อย่างไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและเกิดความไม่ต่อเนื่องเท่าที่ควร (ยงทวีโพธิษา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563)

4.1.2.1 การวิเคราะห์ตำแหน่งที่ตั้ง (Location analysis)

เนื่องจากพื้นที่ริมแม่น้ำบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่ดีในหลาย ๆ ด้าน โดยเมื่อวิเคราะห์พื้นที่ตั้งของสวนหลวงพระราม 8 แล้วพบกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่แตกต่าง โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้ 1) กิจกรรมภายในพื้นที่ศึกษา และ 2) กิจกรรมภายนอกพื้นที่ศึกษา โดยบริเวณภายนอกพื้นที่สาธารณะทำการศึกษาเป็นรัศมีระยะ 2 กิโลเมตรตามรัศมีการให้บริการของพื้นที่สาธารณะประเภทสวนชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) กิจกรรมภายในพื้นที่ศึกษา

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษาผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. 2563 โดยทำการสังเกตการณ์ตลอดทุกวันในสัปดาห์ (จันทร์ - อาทิตย์) ช่วงเวลาที่ทำการไปสำรวจคือ ในเวลา 06.00 – 20.00 น. ซึ่งทำให้ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ศึกษา ประกอบไปด้วยกิจกรรมหลักทั้งสิ้น 6 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมที่เกิดขึ้นดังนี้

- กิจกรรมการออกกำลังกาย

กิจกรรมการออกกำลังกายถือเป็นกิจกรรมที่พบมากที่สุด โดยผู้ใช้สวนสาธารณะส่วนใหญ่มักออกกำลังกายด้วยการ เดิน - วิ่งภายในพื้นที่สวนสาธารณะ ที่เป็นพื้นที่สีเขียว และผู้ประกอบกิจกรรมมีทั้งมาในลักษณะเป็นกลุ่มเพื่อน และมาเพียงคนเดียว ทั้งนี้เส้นทางที่ใช้ในการวิ่งจะเป็นเส้นทางโดยรอบพื้นที่สวนสาธารณะที่ขนานไปกับพื้นที่บริเวณแม่น้ำเจ้าพระยา ดังภาพที่ 7 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการออกกำลังกาย โดยเวลาที่ผู้ใช้สวนมาทำกิจกรรมเป็นประจำคือ เวลาประมาณ 16.00 – 19.00

นอกจากนี้บริเวณพื้นที่ใต้สะพานพระราม 8 ยังมีการออกกำลังกายในรูปแบบการเดิน แอโรบิค โดยมีเวทีสำหรับผู้นำเต้น และผู้เข้าร่วมในแต่ละวันมักมีผู้เข้าร่วมประมาณ 30 – 40 คน และการออกกำลังกายจะจัดขึ้นในเวลาประมาณ 18.00 19.00 น.

รูปที่ 12 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการออกกำลังกาย

ที่มา สำนักงานสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร ดัดแปลงโดย ผู้วิจัย, 2563

- กิจกรรมการนั่งพักผ่อน

กิจกรรมการนั่งพักผ่อน ถือเป็นกิจกรรมที่พบเห็นบ่อยรองลงมาจาก กิจกรรมการออกกำลังกาย โดยการนั่งพักผ่อนในระยะสั้นใช้เวลา 10 – 15 นาทีมักเกิดขึ้นในบริเวณที่มีพื้นที่

ศาลา หรือ แก้ว ที่ผู้คนมักนั่งพัก หลังจากการออกกำลังกายเสร็จแล้ว แต่กิจกรรมการนั่งพักผ่อนที่ใช้ระยะเวลา นานกว่า 1 ชั่วโมง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ เพื่อมานั่งเล่นพักผ่อนหย่อนใจ โดยปรากฏว่าการนั่งพักผ่อนในลักษณะดังกล่าวนี้มักเกิดขึ้น ในพื้นที่สาธารณะใต้สะพานพระราม 8 ดังภาพที่ 8 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการนั่งพักผ่อนและการตกปลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่เป็นชั้นบันไดริมแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องด้วยมีทัศนียภาพที่ดี อากาศร่มรื่น โดยเวลาที่มักมีการนั่งพักผ่อนบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยามากที่สุด คือเวลา 17.00 – 19.00 น. ของทุกวัน

- กิจกรรมการตกปลา

กิจกรรมการตกปลา เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะพื้นที่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 บริเวณถัดจากแนวบันไดริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถัดจากพื้นที่ที่มีกลุ่มผู้คนที่มานั่งเล่นพักผ่อนลงไปเล็กน้อย ซึ่งผลผลิตที่ได้จากการตกปลานั้น ผู้ที่ทำกิจกรรมมักจะนำไปขายจึงถือว่าการนั่งพักผ่อนดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพและพื้นที่สาธารณะแห่งนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มคนดังกล่าวได้อีกด้วย โดยพบว่าผู้ที่มาตกปลา มักจะเป็นคนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงกับพื้นที่สาธารณะนั้นคือ ชุมชนบ้านปูน และชุมชนวัดคฤหบดี และส่วนใหญ่มาใช้พื้นที่ในช่วงเวลา 14.00 – 19.00 น. โดยประมาณ ดังภาพที่ 8 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการนั่งพักผ่อนและการตกปลา

รูปที่ 13 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการนั่งเล่นพักผ่อนและกิจกรรมการตกปลา

ที่มา Adaybulletin ดัดแปลงโดย ผู้วิจัย, 2563

- กิจกรรมการค้าขาย

กิจกรรมการค้าขาย เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ใต้สะพานพระราม 8 ดังภาพที่ 9 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการค้าขาย โดยกลุ่มผู้มาค้าขายเป็นลักษณะรถเข็น มีจำนวนประมาณ 6-7 ร้านค้าด้วยกัน ส่วนใหญ่จะเริ่มมีการตั้งร้านค้า ขายของในช่วงเวลาประมาณ 10.00 – 18.00 น. แต่ร้านก็จะมีการพลัดเปลี่ยนมาค้าขายกันในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งเวลาที่มีจำนวนร้านค้ามากที่สุด คือช่วงเวลาประมาณ 16.00 -18.00 น.

โดยผู้ที่มีโอกาสเข้ามาค้าขายในพื้นที่จะต้องเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนใกล้เคียงพื้นที่สาธารณะเท่านั้น เนื่องจากการเปิดโอกาสในการค้าขายในลักษณะนี้ มีผู้ดูแลชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงพื้นที่ศึกษาที่เป็นผู้ประสานงานติดต่อไปยังสำนักงานเขตบางพลัด ว่าชาวบ้านในชุมชนมีความต้องการในการจัดสรรพื้นที่บางส่วนใต้สะพานพระราม 8 มาเพื่อทำการประกอบอาชีพค้าขาย โดยสำนักงานเขตได้จัดการให้มีการลงทะเบียนรายชื่อผู้ประสงค์จะตั้งร้านค้าบริเวณใต้สะพานพระราม 8 และผู้ค้าขายต้องจ่ายค่าเช่าพื้นที่ให้แก่สำนักงานเขตในจำนวนเงิน 500 บาทต่อเดือน (เขาวลิต สาดสมัย, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2563)

รูปที่ 14 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการค้าขาย
ที่มา สำนักงานสวนสาธารณะ ดัดแปลงโดยผู้วิจัย , 2563

- กิจกรรมการเล่นกีฬา

กิจกรรมการเล่นกีฬา ถือเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลายในการใช้พื้นที่ หรืออาจเรียกว่ากิจกรรมดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเป็นกลุ่มการใช้พื้นที่ เพราะมักจะกระจายไปตามมุมต่าง ๆ แต่โดยรวมจะอยู่ในบริเวณใต้สะพานพระราม 8 ฝั่งที่ติดกับพื้นที่สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ดังภาพที่ 10 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการเล่นกีฬา ประเภทกีฬาที่นิยมเล่น เช่น กีฬาสเก็ตบอร์ด กีฬาฟุตบอล กีฬาเบตง

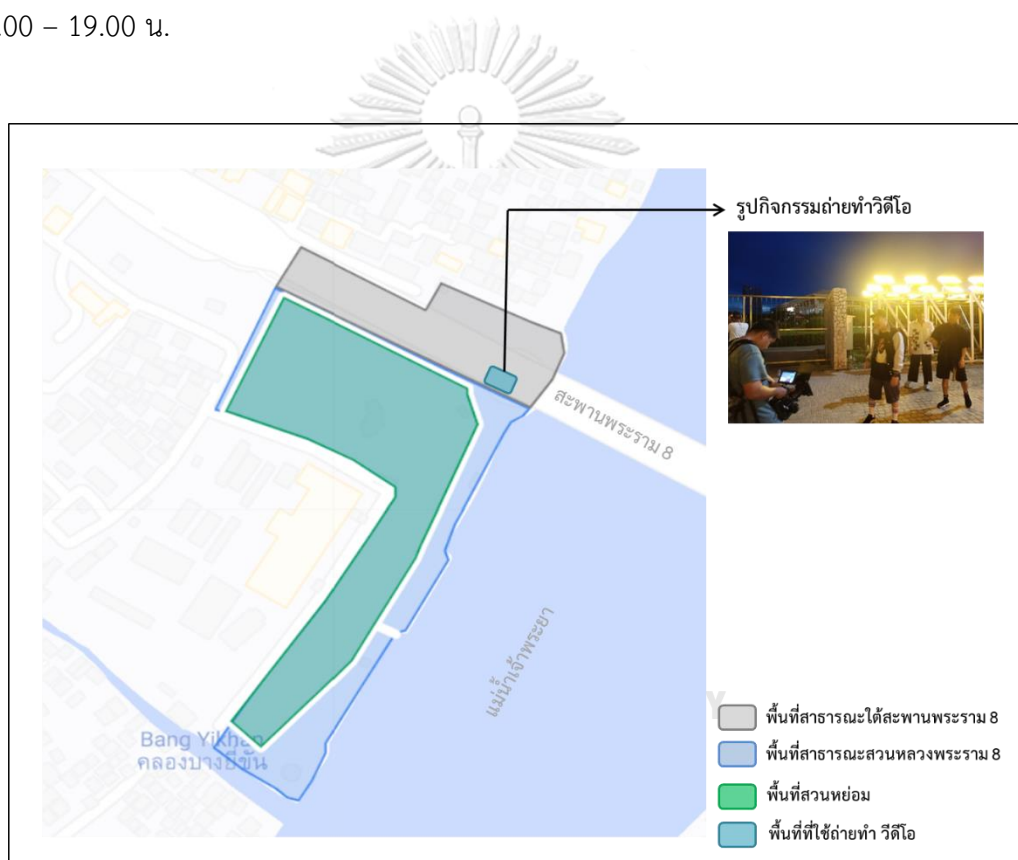
โดยกิจกรรมการเล่นสเก็ตบอร์ดถือเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 เป็นพื้นที่ที่ขึ้นชื่อในเรื่องการลานเล่นสเก็ตบอร์ด ยิ่งเฉพาะในกลุ่มที่ให้ความสนใจในกีฬาดังกล่าวโดยตรงแล้วมักจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่าถ้าอยากเล่นสเก็ตบอร์ด ต้องมาที่ใต้สะพานพระราม 8 นอกจากนี้พื้นที่ใต้สะพานพระโดยกิจกรรมการเล่นกีฬาดังกล่าวเกิดขึ้นทุกวัน ในช่วงเวลา 17.00 – 19.00 น. โดยในวันเสาร์ – อาทิตย์จะพบนักกีฬาสเก็ตบอร์ดต่างชาติมาเล่นสเก็ตบอร์ดในเวลากลางวันอีกด้วย

รูปที่ 15 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการเล่นกีฬา
ที่มา สำนักงานสวนสาธารณะ ดัดแปลงโดยผู้วิจัย , 2563

- กิจกรรมที่เกิดชั่วคราว เช่น การถ่ายทำภาพยนตร์สั้น การถ่ายทำ MV

กิจกรรมที่เกิดขึ้นชั่วคราวถือเป็นกิจกรรมที่พบไม่บ่อยนักในแต่ละสัปดาห์ กิจกรรมในลักษณะดังกล่าวไม่สามารถระบุได้ว่ามักเกิดขึ้นช่วงวัด เวลา ใด เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการถ่ายทำภาพยนตร์ หรือการถ่ายทำ MV ประกอบเพลง ซึ่งพื้นที่ ที่ได้รับความสนใจจะเป็นพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะมีทัศนียภาพที่สวยงามและโดดเด่น ยิ่งเฉพาะใต้สะพานพระราม 8 ดังภาพที่ 11 พื้นที่กิจกรรมการถ่ายทำ MV ประกอบดนตรี ถือเป็นพื้นที่ที่แปลกใหม่ในแง่ของการถ่ายทำ คือสามารถปรับเปลี่ยนมุมมองให้มีความโดดเด่นและไม่เหมือนใครได้ (เดชาธร บำรุงเมือง, สัมภาษณ์ 9 กันยายน 2563) โดยเวลาที่พบการเกิดกิจกรรมจะเป็นช่วงเวลา 16.00 – 19.00 น.

รูปที่ 16 พื้นที่ที่มีการประกอบกิจกรรมการถ่ายทำ MV ประกอบดนตรี
ที่มา สำนักงานสวนสาธารณะ ดัดแปลงโดยผู้วิจัย , 2563

จากการศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ศึกษาแล้ว พบว่ากิจกรรมที่มีการเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมออาจเรียกได้ว่าเกือบตลอดเวลาที่พื้นที่สาธารณะเปิดทำการ คือ กิจกรรมการค้าขาย เนื่องจากการค้าขายดังกล่าวเกิดขึ้น ตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงช่วงเย็น โดยกิจกรรมอื่น ๆ มักเกิดขึ้นเป็น

ช่วงเวลาสั้น ๆ 3 – 4 ชั่วโมง ถือได้ว่ากลุ่มกิจกรรมค้าขายจะเป็นกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษามากที่สุดและใช้ประโยชน์จากพื้นที่มากที่สุดเช่นกัน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ กลุ่มคนเหล่านี้ยังเป็นกลุ่มคนอยู่อาศัยในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงซึ่งถือเป็นกลุ่มชุมชนท้องถิ่นที่เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการ แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมที่มีจำนวน ผู้เข้าร่วมมากที่สุด คือ กิจกรรมการออกกำลังกาย เช่น การเดิน – วิ่ง และการเดินแอโรบิค ส่วนกิจกรรมที่มีผู้เข้าร่วมน้อยที่สุดคือ กิจกรรมการตกปลา และกิจกรรมชั่วคราว นอกจากนี้แล้วความสม่ำเสมอในการเข้าใช้พื้นที่สวนสาธารณะของแต่ละกิจกรรมมีความแตกต่างกันไป คือ กลุ่มกิจกรรมที่มาเข้าใช้สวนทุกวัน จะเป็นกิจกรรมการออกกำลังกาย และกิจกรรมค้าขายเท่านั้น แต่กลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ จะเข้า ใช้สวนอาทิตย์ละ 1-2 ครั้ง

(2) กิจกรรมภายนอกพื้นที่ศึกษา

การศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นภายนอกพื้นที่ศึกษาเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงกลุ่มผู้ใช้พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในรัศมีระยะ 2 กิโลเมตร ตามรัศมีการให้บริการของสวนสาธารณะประเภทสวนชุมชน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาในลักษณะ การวิเคราะห์พื้นที่การใช้ประโยชน์อาคารและที่ดินของบริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษาแล้วพบว่ามีกิจกรรมประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังภาพที่ 12 การศึกษากิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินภายนอกพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษากิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยรอบพื้นที่ศึกษา พบว่า ในระยะใกล้เคียงกับสวนหลวงพระราม 8 คือ เป็นชุมชนบ้านปูนและชุมชนวัดคฤหบดี และยังมีชุมชนในลักษณะเดียวกัน คือ เป็นลักษณะที่อยู่อาศัยชุมชนรายได้น้อย อยู่ล้อมรอบพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ถัดจากบริเวณชุมชนวัดคฤหบดี ยังมีหมู่บ้านจัดสรรอยู่บริเวณดังกล่าว ถือได้ว่าโดยรอบพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จัดเป็นกิจกรรมการพักอาศัย ซึ่งจากกิจกรรมการพักอาศัยนี้ทำให้เห็นถึงความต้องการของผู้พักอาศัยในการใช้พื้นที่สาธารณะ ดังนั้นสวนหลวงพระราม 8 จะถือเป็นศูนย์กลางพื้นที่สาธารณะที่สำคัญสำหรับผู้ที่มีความต้องการพักผ่อนหย่อนใจอย่างแท้จริง นอกจากนี้ถัดออกไปบริเวณถนนบรมราชชนนี ถือเป็นพื้นที่ที่มีการเกิดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบพาณิชย์กรรม บริเวณย่านปิ่นเกล้า มีกิจกรรมการค้าขายอย่างหนาแน่น

(3) กิจกรรมภายในพื้นที่ศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงบริเวณฝั่งตรงข้ามของสวนหลวงพระราม 8 พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่จัดเป็นพื้นที่สำหรับที่ตั้งของศูนย์ราชการต่าง ๆ รวมทั้งยังเป็นย่านของศาสนาสถานที่มีความสำคัญระดับประเทศ จากการใช้ประโยชน์ที่ดินดังกล่าว ทำให้กิจกรรมที่เกิดขึ้นมักจะเป็นการประกอบอาชีพของกลุ่มคนในวัยทำงานเป็นส่วนใหญ่ และมีพื้นที่บางส่วนเป็นชุมชนและมีผู้พักอาศัยคือ

ย่านเทเวศร์ นอกจากนี้บริเวณถัดจากพื้นที่ราชการและย่านเทเวศร์ ยังมีย่านการค้าขายที่เป็นย่านสำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเวลากลางคืน อย่างย่านข้าวสารอีกด้วย

สรุปได้ว่ากิจกรรมภายนอกการใช้พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 พบว่าส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมด้านการอยู่อาศัยเป็นหลัก ซึ่งปกติแล้วเมื่อมีพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยในจำนวนมากจะพบว่าการอยู่อาศัยจำเป็นต้องมีพื้นที่เพื่อการนันทนาการพักผ่อนหย่อนใจตามมาด้วย ดังนั้นนอกจากบริเวณสวนหย่อมหรือสวนหมู่บ้านแล้วพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 ก็จะถือเป็นศูนย์กลางของพื้นที่สาธารณะอีกพื้นที่หนึ่งที่ทำให้ผู้คนสามารถเดินทางเข้ามาใช้งานได้อย่างเสรี และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนที่อยู่ในละแวกดังกล่าวได้อีกด้วย และกลุ่มผู้อยู่อาศัยในกลุ่มดังกล่าวข้างต้นถือเป็นกลุ่มที่เข้าใช้งานหลักของสวนหลวงพระราม 8 โดยมีบริเวณที่พักที่ไกลที่สุดจากผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดอยู่ที่บริเวณ เทสโก้โลตัส ปิ่นเกล้า นอกเหนือจากนั้น มักอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างมาก เช่น ชุมชนบ้านปูน ชุมชนวัดคฤหบดี ย่านจรัญสนิทวงศ์ และย่านเทเวศร์

รูปที่ 17 การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินภายนอกกิจกรรมพื้นที่ศึกษา

ที่มา Google earth ดัดแปลงโดยผู้วิจัย , 2563

4.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นที่ในมิติเชิงสังคมและปริณทลสาธารณะ

การเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในพื้นที่ศึกษาเป็นการอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่ว่าด้วยการรวมกันในเชิงปริณทลสาธารณะ คือ พื้นที่ในเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยบุคคลสามารถมาพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นเชิงสังคม การเมือง และเศรษฐกิจได้อย่างเสรี เมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนแล้วประเด็นที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การรับรู้ร่วมกันและนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมืองในขั้นต่อไป

โดยภายในพื้นที่ศึกษานั้นการเกิดปริณทลสาธารณะนี้มีทั้งแบบที่ผู้ใช้งานนัดหมายกันล่วงหน้าและไม่ได้มีการนัดหมายกันล่วงหน้า หากพิจารณาแยกตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นพบว่า กิจกรรมที่สร้างการเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้มากที่สุดจะเป็นกิจกรรมการเล่นกีฬา เนื่องจากกิจกรรมในกลุ่มนี้ผู้ใช้พื้นที่มักจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่มีความต้องการตรงกันในการเล่นกีฬาประเภทเดียวกันจึงเลือกเข้าใช้พื้นที่ดังกล่าวซึ่งสิ่งนี้เองเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบใหม่และเกิดปริณทลสาธารณะในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยมีความแตกต่างกับกิจกรรมเดิน - วิ่ง หรือกิจกรรมหรือกิจกรรมการนั่งพักผ่อน ที่ผู้คนส่วนใหญ่จะรู้จักกันมาก่อนและได้นัดหมายกันเพื่อมาใช้พื้นที่สาธารณะในบริเวณดังกล่าวซึ่งสิ่งนี้จะทำให้เกิดปริณทลสาธารณะในวงเดิม คือ ผู้คนที่อยู่ในแวดวงที่รู้จักกันอยู่แล้วไม่ได้เกิดปฏิสัมพันธ์กลุ่มใหม่ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาพื้นที่ดังกล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของปริณทลสาธารณะเท่านั้น เนื่องจากจาก ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นยังไม่ได้นำไปสู่การสร้างความคิดเห็นสาธารณะ ที่ว่าด้วยเรื่องความคิดเห็นต่อ สังคม เศรษฐกิจ หรือ การเมือง เรียกได้ว่าพื้นที่สาธารณะดังกล่าวนี้ ยังไม่เกิดเป็นพื้นที่สาธารณะอย่างแท้จริงในเชิงสังคมและปริณทลสาธารณะ

อีกนัยหนึ่งเมื่อพิจารณาถึง พื้นที่สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการสร้างความรู้สึกเป็นส่วนร่วม (sense of public) ของพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 แล้วพบว่าจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นต่าง ๆ นี้ มีความรู้สึกถึงการเป็นส่วนร่วมแตกต่างกันไปตามการใช้งานและบริบทของผู้ใช้งาน กล่าวคือ กิจกรรมการค้าขาย เป็นผู้เข้าใช้พื้นที่โดยเป็นคนในชุมชนในละแวกใกล้เคียง คือชุมชนบ้านปูน ซึ่งผู้คนเหล่านี้ถือเป็นกลุ่มคนที่สำคัญที่มีกำลังอำนาจถึงบริบทของสวนต่อการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ที่เข้าใช้พื้นที่เพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ เท่านั้น

4.1.4 แผนและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

แผนงานในการจัดการดูแลพื้นที่สาธารณะและสวนสาธารณะต่าง ๆ ในประเทศไทย มีกฎหมายหลักที่สำคัญในการยึดถือและปฏิบัติตาม นั่นคือ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความสงบเรียบร้อยของเมือง พ.ศ. 2535 โดยพื้นที่สาธารณะในแต่ละพื้นที่จะนำ พรบ. ดังกล่าวในอำนาจของกฎกระทรวง มาปรับใช้กับพื้นที่สาธารณะในหน่วยงานที่ตนดูแลรับผิดชอบ โดยกฎหมายดังกล่าวแบ่งรายละเอียดออกเป็น 6 หมวด ดังนี้

(1) หมวดการรักษาความสะอาดในที่สาธารณะและสถานสาธารณะ

โดยในหมวดนี้มีสาระสำคัญ คือ การจัดระเบียบเรื่องความสะอาด เช่น การทิ้งขยะ การจัดการพื้นที่ขยะ ในการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะและยังรวมถึงการดูแลรักษาพืชพันธุ์ ต้นไม้ ที่อยู่ในพื้นที่สาธารณะไม่ให้รกร้าง

(2) หมวดการดูแลรักษาสนามหญ้าและต้นไม้ในถนนและสถานสาธารณะ

โดยในหมวดนี้มีสาระสำคัญ คือ การห้ามทำลายต้นไม้มิ่ว่าจะด้วยวิธีการ โคน ตัด เด็ด ต้นไม้อันอยู่ในพื้นที่สาธารณะ หรือสร้างความเสียหายแก่ ส่วนหนึ่งส่วนใดของต้นไม้มิ่ว่าจะเป็น ดอก ผล ใบ และปล่อยจูงสัตว์ออกไปยังพื้นที่สาธารณะ

(3) หมวดการห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูลมูลฝอยในที่สาธารณะและสถานสาธารณะ

โดยในหมวดนี้มีสาระสำคัญ คือ การห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ลงในพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งห้ามปล่อยปละละเลย ให้มีสิ่งปฏิกูลหรือขยะมูลฝอยในที่ดินเอกชนของตนออกมาสู่ภายนอกที่สาธารณะและประชาชนเห็นได้

(4) หมวดการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย

โดยในหมวดนี้มีสาระสำคัญ คือ ห้ามบุคคลกระทำการที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย เช่น การปีนป้าย บนราวสะพาน หรือ ต้นไม้สูงในพื้นที่สาธารณะ เพื่อไม่ให้พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อตนเอง และสร้างความตื่นตระหนกต่อประชาชนทั่วไป

(5) หมวดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานท้องถิ่นหรือพนักงานเจ้าหน้าที่

โดยในหมวดนี้มีสาระสำคัญ คือ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบเมื่อเกิดการทำความผิดตามหมวด 1 – 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่จะให้คำแนะนำผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเพื่อพิจารณาแก้ไขข้อกำหนดต่าง ๆ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

(6) บทกำหนดโทษ

โดยในบทนี้มีสาระสำคัญ คือ การกำหนดค่าปรับเมื่อเกิดการกระทำผิดตามข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ปรากฏต้องชำระเงินค่าปรับในราคาประมาณ 500 – 3,000 บาท โดยค่าปรับจะแตกต่างกันไปตามการกระทำผิดและดุลยพินิจของผู้อำนวยการสวนสาธารณะ

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ในหมวดที่ 5 ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว พบว่า ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการสวนสาธารณะคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยกฎหมายที่ใช้เป็นระดับกฎกระทรวงและใช้กฎกระทรวงดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการออกข้อกำหนดในระดับปฏิบัติการ ดังนั้นการออกข้อกำหนดของแต่ละสวนนั้น ผู้ใช้งานสวนสาธารณะจึงไม่มีโอกาสในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการออกข้อกำหนด ตามกลไกและโครงสร้างของกฎหมายที่ออกแบบมา ถือเป็นช่องว่างระหว่างผู้ใช้สวนและกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดใน

การออกข้อกำหนดของแต่ละสวนจึงเป็น ผู้อำนวยการสวนสาธารณะที่ผู้กำหนดมาจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งไม่ใช่ประชาชนผู้ใช้สวนโดยตรง

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงข้อกำหนดของการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะ เฉพาะสวนหลวงพระราม 8 พบว่า ได้นำพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความสงบเรียบร้อยของเมือง พ.ศ. 2535 ดังกล่าวมาปรับประยุกต์ใช้และเกิดเป็นข้อกำหนดในการเข้าใช้พื้นที่สวนสาธารณะ 9 ข้อด้วยกัน โดยในพื้นที่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 ได้มีการนำพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มากำหนดใช้ด้วย แต่ทั้งนี้ประกาศข้อกำหนดมีติดต่อบริเวณทางเข้าพื้นที่สวนสาธารณะเท่านั้น ไม่มีการประชาสัมพันธ์โดยช่องทางอื่น ๆ แต่อย่างใด โดยข้อกำหนดทั้ง 9 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้

- (1) ห้าม นำสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เข้ามาภายในบริเวณสวนสาธารณะ
- (2) ห้าม สูบบุหรี่ ภายในบริเวณสวนสาธารณะ
- (3) ห้ามนำสินค้า เข้ามาจำหน่าย หรือ แจกแผ่นพับใด ๆ ภายในบริเวณสวน
- (4) ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้ามาภายในบริเวณสวนสาธารณะ
- (5) ห้ามนำยานพาหนะทุกชนิดเข้ามาภายในบริเวณสวนสาธารณะ
- (6) ห้ามเล่นกีฬา แบดมินตัน และฟุตบอลภายในบริเวณสวน
- (7) การถ่ายรูปโดยทั่วไปที่ไม่ใช่เชิงธุรกิจ ไม่อนุญาตให้ถ่ายรูปบนพระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 8 และบริเวณอาคารมูลนิธิชัยพัฒนา
- (8) การถ่ายรูปเพื่อใช้ในการมงคลสมรส การถ่ายรูปเพื่อประกอบวิชาเรียนของนักเรียน นักศึกษา ต้องเขียนคำร้องขออนุญาตใช้สถานที่ให้เรียบร้อยก่อนดำเนินการ
- (9) การถ่ายรูป การถ่ายภาพยนตร์ หรือ ถ่ายวิดีโอเพื่อเชิงธุรกิจ ต้องมีหนังสือขออนุญาตใช้สถานที่ และชำระค่าธรรมเนียมก่อนดำเนินการ 7 วันทำการ

โดยพื้นที่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 ยังมีการใช้ข้อกำหนดจากพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และระบุข้อกำหนดอีก 2 ข้อ ด้วยกัน ดังนี้

- (1) ห้ามขาย ในวัด สถานพยาบาล ร้านขาย สถานี่ราชการ สถานศึกษา ปิมน้ำมัน ร้านค้าในปิมน และสวนสาธารณะของราชการ ที่จัดไว้เพื่อการพักผ่อนของประชาชนโดยทั่วไป
- (2) ห้ามดื่ม ในวัด สถานพยาบาล ร้านขายยา สถานี่ราชการ สถานี่ศึกษา ปิมน้ำมัน ร้านค้าในปิมน และสวนสาธารณะของราชการ ที่จัดไว้เพื่อการพักผ่อน ของประชาชน โดยทั่วไป โทษจำคุก ไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

จึงเห็นว่า ข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการกำหนดขึ้นโดยอ้างอิง พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความสงบเรียบร้อยของเมือง พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 โดยที่ในแนวทางพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปิดกฎหมายไว้ในระดับ

กว้างเพื่อให้ผู้มีอำนาจของแต่ละสวนสาธารณะได้สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะต่อไป โดยจากอำนาจทางกฎหมายของพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวแล้ว ไม่ได้เปิดช่องให้อำนาจกับประชาชนในการออกข้อกำหนดการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะแต่อย่างใด ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยโดยตรงที่ส่งผลต่อการไม่ส่งเสริมกลไกอำนาจของหน่วยงานท้องถิ่นทั้งภาครัฐและภาคประชาชน

นอกจากนี้กรุงเทพมหานคร มีโครงการที่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินงานและสานต่อเป็นนโยบายในอนาคต โดยมีชื่อโครงการว่า Green Bangkok 2030 โดยโครงการดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง กล่าวคือ สำนักงานสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานครมีความตั้งใจที่จะเพิ่มพื้นที่สีเขียวจากเดิมที่มีพื้นที่สีเขียว ให้มากกว่าค่ามาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ภายในปี พ.ศ. 2573 โดยโครงการดังกล่าวจัดทำในลักษณะของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมมือกันจัดหาพื้นที่สาธารณะโดยแผนงานของโครงการ Green Bangkok มีรายละเอียดดังนี้

1) แผนงานระยะที่ 1

การวางแผนให้เข้าถึงพื้นที่สาธารณะได้มากยิ่งขึ้นและมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นจากแผนงานในระยะดังกล่าวนี้ มีวิธีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละย่านของพื้นที่สาธารณะเพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งวิธีการในการสำรวจพื้นที่ว่าง ที่รกร้าง และที่ดินที่ไม่มีการใช้ประโยชน์เพื่อนำมาพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะเช่น สวนหย่อม สวนสาธารณะ ต่อไป

2) แผนงานระยะที่ 2

การวางแผนงานในระยะที่ 2 นี้เป็นการคำนวณให้พื้นที่สาธารณะ ประเภทพื้นที่สีเขียวมีเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้อัตราเฉลี่ยพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรในกรุงเทพมหานคร เพิ่มจากปัจจุบัน 6.2 ตารางเมตรต่อคน เป็น 9 - 10 ตารางเมตรต่อคน ภายในปี พ.ศ. 2575 หรือคิดเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้มีจำนวน 1,000 ไร่ต่อปี

3) แผนงานระยะที่ 3

การวางแผนงานในระยะที่ 3 นี้เกี่ยวข้องไปถึงเรื่องการเพิ่มขึ้นของจำนวนต้นไม้ในเมือง โดยมีความต้องการให้เกิดการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มพื้นที่ร่มไม้ต่อพื้นที่เมือง จากปัจจุบันมีพื้นที่ร่มไม้ต่อพื้นที่เมืองร้อยละ 17 เพิ่มให้มากขึ้นเป็นร้อยละ 30 ภายในปี พ.ศ. 2580

โดยโครงการดังกล่าวนี้ อยู่ภายใต้การดูแลของสำนักงานสวนสาธารณะ กรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นโครงการที่มีจุดประสงค์ที่ดีในการสร้างพื้นที่สาธารณะแห่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทาง

โครงการนี้จึงมีโอกาที่จะเป็นส่วนช่วยให้เกิดความสำเร็จในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

4.2 การศึกษาตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ

ในการศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยวิธีการวิจัยเอกสาร และต้นแบบที่ศึกษาสรุปได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) ตัวอย่างที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยต้นแบบในข้อนี้เป็นต้นแบบที่เกิดจากการวิเคราะห์ทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วมกับแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ และ 2) ตัวอย่างในเชิงพื้นที่ศึกษา โดยทำการศึกษาพื้นที่เมืองที่ประสบความสำเร็จในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของพื้นที่สาธารณะ หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำต้นแบบทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าว ไปสรุปสู่การสร้างต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมอย่างมีศักยภาพซึ่งจะได้อธิบายใน บทที่ 5 การสร้างต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ช่องว่างต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในพื้นที่ศึกษาสวนหลวงพระราม 8

4.2.1 ตัวอย่างที่เหมาะสมกับการจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาหลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะนั้น ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาในประเด็นต่าง ๆ และนำไปวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนและลักษณะการมีส่วนร่วมต่าง ๆ โดยพิจารณาจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 พบว่าต้นแบบที่เหมาะสมกับการจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม แบ่งได้เป็น 2 ประเด็นที่สำคัญคือ 1) กลไกของผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และ 2) หลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยทั้ง 2 ประเด็นมีรายละเอียดดังนี้]

4.2.1.1 กลไกของผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะนั้น ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการมีอยู่หลายภาคส่วนด้วยกัน โดยแต่ละภาคส่วนมักมีความต้องการในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะแตกต่างกันไป โดยการจะเข้าใจผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการแต่ละภาคส่วนนั้น ต้องเข้าใจความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทและจำเป็นต้องทำความเข้าใจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีด้วยกัน 4 ส่วนได้แก่ (Matthew, Claudio และ Leo, 2008)

(1) ภาคเอกชน

ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับเรื่องของพื้นที่สาธารณะ คือ นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่อยู่อาศัย เพราะการพัฒนาที่อยู่อาศัยมักมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงพื้นที่สาธารณะด้วยเป็นสำคัญ โดยเมื่อพิจารณาถึงแรงจูงใจทั่วไปที่ทำให้ภาคเอกชนมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วยจูงใจด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านผลตอบแทนทางการตลาดเป็นที่น่าพอใจ 2) ด้านภาพลักษณ์ที่ดีในเรื่องการสนใจสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการประชาสัมพันธ์ธุรกิจของตนเอง 4) ด้านการสร้างประโยชน์ให้แก่สิ่งแวดล้อมได้จริง (กรณีเอกชนที่เป็นเจ้าของเคหะสถานรายเดียว)

(2) ภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ

รัฐหรือรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องพื้นที่สาธารณะโดยตรงคือ โครงการเครือข่ายรถไฟฟ้า องค์การรถไฟฟ้ามหานคร หรือองค์การขนส่งมวลชน เพราะการขนส่งระบบสาธารณะจะเป็นจุดเชื่อมต่อที่ดีของพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่สาธารณะในเมือง โดยเมื่อพิจารณาถึงแรงจูงใจทั่วไปที่ทำให้ภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งแรงจูงใจดังกล่าวสรุปได้ ดังนี้ 1) ด้านการภาพลักษณ์ที่ดีในการช่วยเหลือสังคมหรือร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อสังคม 2) ด้านการตัดสินใจลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มั่นคง

(3) รัฐบาลท้องถิ่น

รัฐบาลท้องถิ่นมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องกลไกการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะโดยตรง กล่าวคือ รัฐบาลท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการวางแผนในระดับท้องถิ่นให้มีการตอบรับกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่อยู่ภายในพื้นที่ของตนเอง อาจเป็น การออกแบบสิ่งแวดล้อมและเมือง รวมถึงการควบคุมอาคาร การออกแบบถนนหรือการเดินทางโดยระยะขนส่งสาธารณะภายในท้องถิ่น ต่าง ๆ โดยเมื่อพิจารณาถึงแรงจูงใจทั่วไปที่ทำให้ภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการซึ่งแรงจูงใจดังกล่าวสรุปได้ ดังนี้ 1) เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นสามารถออกข้อกำหนดในเชิงปฏิบัติการภายในท้องถิ่นโดยตรง 2) เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นสามารถสร้างข้อกำหนดด้านการควบคุมอาคารที่จะมีผลโดยตรงจากการใช้พื้นที่สาธารณะ 3) เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการใช้พื้นที่สาธารณะ 4) เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องการกำกับดูแลและออกแบบการใช้พื้นที่เชิงกายภาพภายในพื้นที่สาธารณะได้ และ 5) เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่อยู่อาศัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพื้นที่สาธารณะ

(4) ชุมชน

ชุมชนในละแวกพื้นที่สาธารณะจะมีความตระหนักโดยตรงต่อการเกิดพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากจากการเกิดพื้นที่สาธารณะจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยเมื่อ

พิจารณาถึงแรงจูงใจทั่วไปที่ทำให้ภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการซึ่งแรงจูงใจดังกล่าวสรุปได้ ดังนี้ 1) เมื่อชุมชนมีโอกาสที่สามารถออกข้อกำหนดในการบริหารจัดการชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะได้ด้วยตนเอง 2) เมื่อผู้มีอำนาจสนใจในเรื่องการลดอาชญากรรมที่เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่สาธารณะ เมื่อผู้มีอำนาจสนใจในเรื่องการสร้างความสะดวกและความปลอดภัยของชุมชน

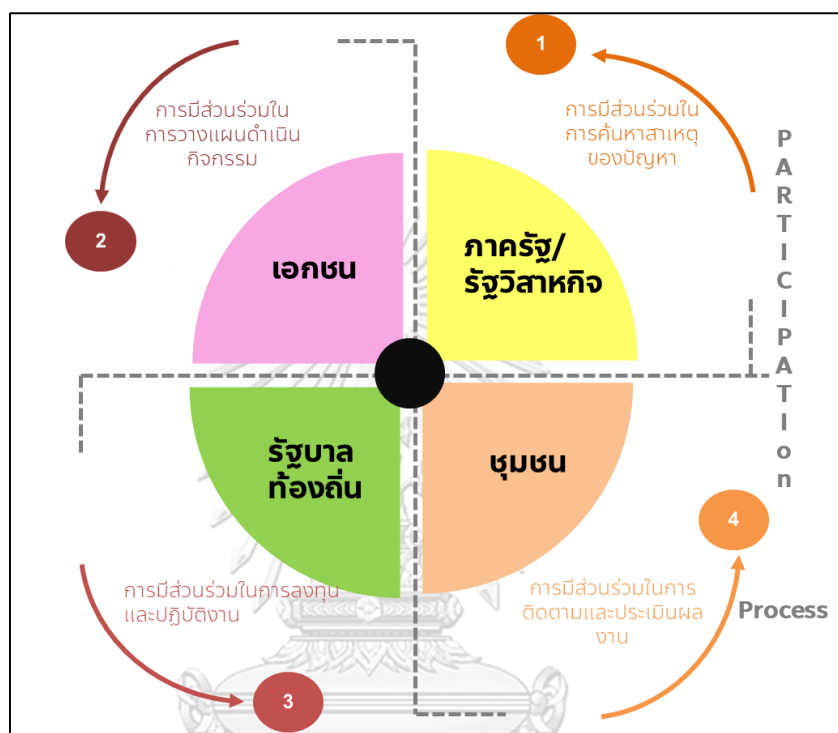
โดยการสร้างความสมดุลระหว่าง 4 ส่วนจะทำให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีและมีศักยภาพได้ และจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงแรงจูงใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของแต่ละภาคส่วน โดยภาคส่วนแต่ละส่วนจะมีอำนาจหน้าที่ที่มีความแตกต่างกัน แต่ทั้งนี้การนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมเข้ามาผนวกในกลไกอำนาจของแต่ละภาคส่วนจะเป็นวิธีการที่สร้างการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรมีทิศทาง ดังนี้

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำขั้นตอนการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลไกอำนาจของผู้มีหน้าที่ในการบริหารจัดการ โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมดังกล่าว (Participation Process) มีองค์ประกอบ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน (กชกร, ทิพาภรณ์, 2560)

โดยในทุกภาคส่วนข้างต้น ทั้ง ภาคเอกชน ภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ รัฐท้องถิ่น และชุมชน ต้องมีการนำขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมอันประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ไปเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบและเข้าถึงข้อมูลที่จะเกิดแรงจูงใจต่อภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งเมื่อศึกษาถึงขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วมแล้ว โดยจากการศึกษาเรื่องแรงจูงใจที่จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ แล้วผู้วิจัยพบว่า ภาคส่วนที่ควรเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมคือ ภาครัฐ เพราะภาครัฐถือเป็นกลไกที่สำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและมักมีแรงจูงใจจากที่ไม่ซับซ้อน และไม่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการเงิน รวมทั้งภาครัฐเป็นภาคส่วนที่มีอำนาจหน้าที่มากที่สุดในการบริหารจัดการพื้นที่ โดยภาครัฐควรเป็นจุดเริ่มต้นที่เข้าสู่กลไกการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา เนื่องจากภาครัฐจะมีอำนาจกฎหมายเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสร้างกลไกการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีส่วนร่วม

จากนั้นเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนที่ 2 ภาคเอกชนควรเข้ามามีบทบาทในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพราะภาคเอกชนมีแรงจูงใจในเรื่องการตลาดและการเงินเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก และการดำเนินงานในขั้นตอนดังกล่าวนี้มักจะส่งผลต่อแรงจูงใจดังกล่าวได้โดยตรง จากนั้นเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนที่ 3 คือการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ภาคส่วนทั้งรัฐ เอกชน จนกระทั่งผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ รัฐบาลท้องถิ่น อันเนื่องมาจากภาคท้องถิ่นจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการทำงานในพื้นที่ และมีอำนาจหน้าที่ในการออกข้อกำหนดในการบริหารจัดการ

ดูแลโดยตรง และนำมาสู่ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามผล ทุกภาคส่วนจะต้องสามารถติดตามได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคชุมชนเพราะมีผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการพื้นที่ จากข้อมูลดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้โดย แผนภูมิที่ 5 กลไกของผู้มีอำนาจบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

รูปที่ 18 กลไกของผู้มีอำนาจบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

CHULALONGKORN UNIVERSITY

4.2.1.2 หลักการการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาหลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะพบว่า มีหลักการที่สำคัญ 3 ประเด็น ดังนี้ (Carmona et al., 2008)

หลักการด้านข้อกำหนด การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีผู้ใช้งานต้องทราบถึงข้อกำหนด หรือกฎกติกาการใช้งานต่าง ๆ อย่างครบถ้วนและครอบคลุม เพื่อให้ผู้ใช้งานได้รับรู้ร่วมกัน และต้องมีสิทธิในการสร้างกรอบของข้อกำหนดที่ควรเกิดขึ้นในการใช้งานพื้นที่สาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาระหว่างการใช้งาน

หลักการด้านการลงทุนและดูแลซ่อมบำรุง ผู้ใช้งานต้องมีสิทธิในการลงทุนเรื่ององค์ประกอบในเชิงกายภาพต่าง ๆ ของสวน รวมทั้งมีสิทธิในการรักษาบำรุงโครงสร้างพื้นฐานที่มีในพื้นที่สาธารณะ อุปกรณ์เครื่องใช้ ต่าง ๆ ให้สามารถใช้งานได้อย่างมีศักยภาพ

หลักการด้านความร่วมมือ การประสานงานในพื้นที่สาธารณะถือเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางตรงหรือทางอ้อม ล้วนเกี่ยวข้องกับประชาชนและองค์กรผู้มีอำนาจจัดการดูแล ดังนั้นทั้งผู้ใช้สวนและผู้มีอำนาจในการดูแลสวนต้องสามารถร่วมมือกันได้อย่างมีศักยภาพ

การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะทั้ง 3 ด้าน ดังกล่าวข้างต้นแล้วจึงควรนำหลักการกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้แนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหาร (Participation in administrative) มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ เนื่องด้วยแนวคิดดังกล่าวคำนึงถึงกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยที่ผู้มีส่วนร่วมที่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการจะต้องมีโอกาสเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการไม่ว่าตนเองอยู่ในระดับการบริหารจัดการ หรือระดับภาคประชาชนเท่านั้น (ชินรัมย์ สมสืบ, 2539) ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเหมาะสมต่องานวิจัยชิ้นนี้ โดยเมื่อวิเคราะห์หลักการดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยพบว่าควรมีรายละเอียดในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ดังนี้

(1) หลักการด้านข้อกำหนดอย่างมีส่วนร่วม การนำกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในหลักการดังกล่าวนี้ จึงควรมีกระบวนการที่ให้ผู้ใช้งานทุกคนสามารถมีสิทธิในการออกข้อกำหนดได้ โดยนำหลักการการมีส่วนร่วมในการบริหารมาเป็นแกนกลางในการออกข้อกำหนด ดังนี้ คือ การร่วมกันถกเถียงถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อทราบถึงสาเหตุของปัญหา การวางแผนเพื่อการวางข้อกำหนดร่วมกัน การใช้ข้อกำหนดที่สรุปร่วมกัน และสุดท้ายคือ การประเมินข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ตกลงร่วมกัน ว่าสามารถใช้งานได้อย่างมีศักยภาพจริงหรือไม่

(2) หลักการด้านการลงทุนและซ่อมบำรุงอย่างมีส่วนร่วม การนำกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในหลักการดังกล่าว ควรมีกระบวนการที่ทุกคนสามารถมีสิทธิในการการลงทุนและช่วยติดตามซ่อมบำรุง คือ การร่วมกันระบุปัญหาโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องใช้ต่าง ๆ การร่วมถกเถียงถึงปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นหรือร่วมกันระดมทุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และนำไปสู่ความสามารถในการลงทุนและการซ่อมบำรุงดูแลโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่ได้ตกลงร่วมกัน และการติดตามตรวจสอบการลงทุนและการดูแลโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อผู้ใช้งานมากที่สุด

(3) หลักการด้านความร่วมมือตามกระบวนการมีส่วนร่วม การนำกระบวนการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในหลักการดังกล่าวนี้ ควรเป็นหลักการในส่วนที่ผู้มีอำนาจเป็นผู้วางแผนในขั้นต้น และจึงนำแผนงานต่าง ๆ ไปประสานกับหน่วยและภาคส่วนต่าง ๆ โดยผู้มีอำนาจต้องทำการระบุถึงหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และร่วมตั้งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นต่อหน่วยงานต่าง ๆ และทำการประชุมต่อภาคส่วนต่าง ๆ ให้มีการเสนอแนะว่าควรมีภาคส่วนใดเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่อย่างไร โดยสรุปได้ว่าหลักการการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมควรมี

การดำเนินงานโดยยึดหลักการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมค้ำึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกมิติ เพื่อการสร้างหลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ดังแผนภูมิที่ 6 หลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

รูปที่ 19 หลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

4.2.2 ตัวอย่างที่ดีในเชิงพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ ทั้งในไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่สาธารณะที่สามารถเป็นต้นแบบในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมได้อย่างมีศักยภาพ ทั้งนี้พื้นที่สาธารณะแต่ละที่มักมีจุดเด่นและศักยภาพที่แตกต่างกันไป ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้านแบบที่น่าสนใจเป็น 2 ประเด็น ด้วยกัน เนื่องจากการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมควรเริ่มต้นตั้งแต่การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ดังนั้น ต้นแบบในเชิงพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้จึงแบ่งพื้นที่ต้นแบบออกเป็น 2 ต้นแบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างครบถ้วนต่อประเด็นการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกรูปแบบตัวอย่างที่ดี 2 กรณี คือ 1) ตัวอย่างการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และ 2) ตัวอย่างการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยทั้ง 2 ตัวอย่างมีรายละเอียดดังนี้

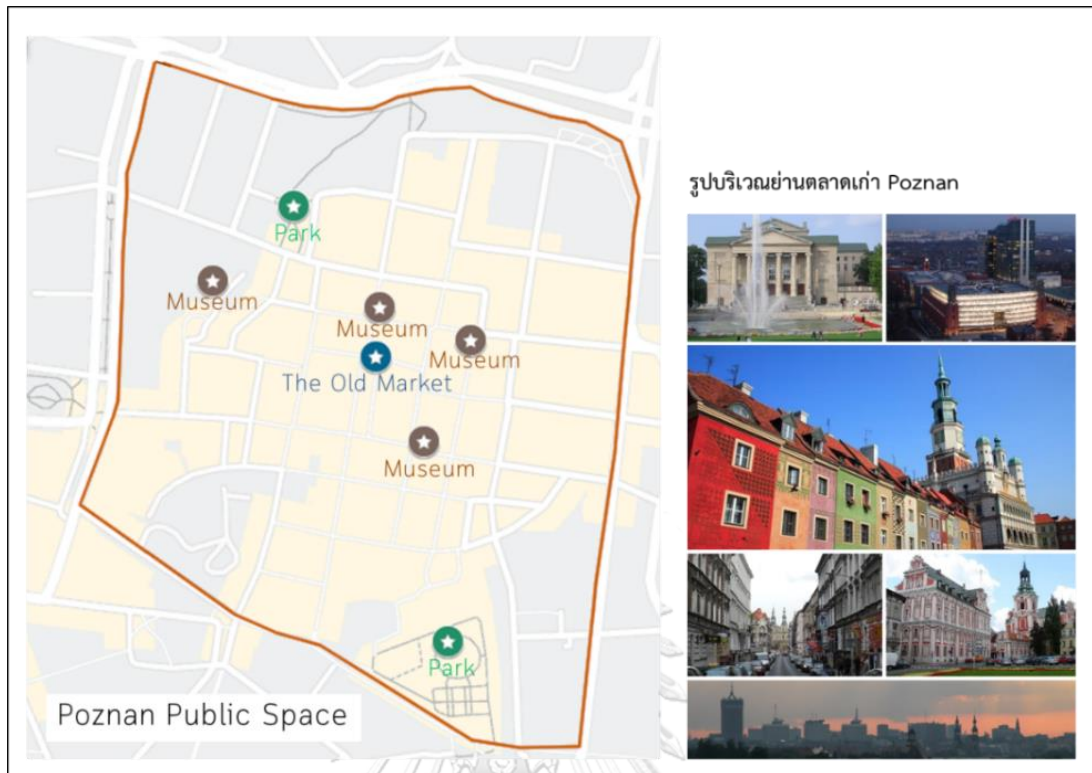
(1) เมืองพอชานาน ประเทศโปแลนด์ ตัวอย่างกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ

ในการศึกษาต้นแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าพื้นที่สาธารณะที่มีหลักการในการออกแบบตรงตามหลักการที่ได้อธิบายในด้าน แนวคิด การออกแบบพื้นที่สาธารณะ ในบทที่ 3 โดยจากหลักการดังกล่าว พบว่า ได้พบพื้นที่สาธารณะที่มีกระบวนการออกแบบพื้นที่ที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน คือ พื้นที่สาธารณะพอชานาน (Poznan public space) ในประเทศโปแลนด์

เนื่องจากพื้นที่สาธารณะดังกล่าว ได้รับการอ้างอิงในระดับสากล ว่าด้วยเรื่องการสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของพื้นที่ จนได้รับการยกย่องให้เป็นต้นแบบการสร้างความตระหนักต่อการสร้างจิตสำนึกเป็นเจ้าของพื้นที่สาธารณะ (Bartosz, Dominika, 2016) อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งพื้นที่สาธารณะดังกล่าวยังตั้งอยู่บริเวณกลางเมือง Poznan ในประเทศ Poland ซึ่งมีตำแหน่งในเชิงกายภาพใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา คือ สวนหลวงพระราม 8 ตรงตามหลักการที่ผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้ จึงเลือกพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษา จากการวิจัยเอกสารงานวิจัยและบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว สามารถอธิบายรายละเอียดของพื้นที่ศึกษาตัวอย่างที่ดีได้ ดังนี้

- ข้อมูลพื้นฐานของ Poznan Public Space

เมือง Poznan ในประเทศโปแลนด์ จัดเป็นเมืองที่มีความเก่าแก่ที่สุดเมืองหนึ่งของโปแลนด์ แต่ในปัจจุบัน เมือง Poznan กลับกลายเป็นเมืองที่มีการออกแบบอาคารและพื้นที่สาธารณะที่ได้ชื่อว่ามีสีสันสดใสที่สุดแห่งหนึ่งของโลก เนื่องมาจากกระบวนการออกแบบเมืองของ Poznan มีกลไกกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง ประชาชนในเมืองได้เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบพื้นที่สาธารณะกลางเมือง ที่ต่อมารู้จักกันในนาม Poznan Public Space ดังภาพที่ 13 พื้นที่บริเวณ Poznan Public space โดยพื้นที่ดังกล่าวไม่ได้ถูกจำกัดว่าเป็นเพียงแค่อาคารหรือถูกตีกรอบพื้นที่ เพราะผู้ออกแบบได้ออกแบบการใช้ประโยชน์อาคารและที่ดินทั้งตลาดเก่าจัตุรัสเมือง สวนสาธารณะ พิพิธภัณฑ์ และสร้างเส้นทางถนนเพื่อเชื่อมต่อทุกส่วนเข้าด้วยกัน และกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ทุกส่วนออกมาเป็นพื้นที่สาธารณะที่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานมากที่สุด โดยกลไกการออกแบบพื้นที่สาธารณะของโครงการดังกล่าว ถูกเรียกว่า “Public Space Renewal in Poznan” (Bartosz, Dominika, 2016)

รูปที่ 20 พื้นที่บริเวณ Poznan Public Space
 ที่มา Participation in Public Space Renewal Case Study of Poznan,
 ดัดแปลงโดยผู้วิจัย, 2563

- กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะพอชานาน (Public Space Renewal in Poznan)

โครงการดังกล่าว ถูกจัดตั้งโดย ฝ่ายประสานงานโครงการฟื้นฟูเมืองของสภาเมือง Poznan (Department of Project Coordination and Revitalization of the City Council of Poznan) ของเมือง Poznan ในปี 2007 โดยมีความตั้งใจที่จะริเริ่มให้ประชาชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่ตนเองได้ใช้และเพื่อเข้าใจความเป็นมาของพื้นที่ในอดีตว่าจะสามารถถ่ายทอดให้ตรงต่อวิถีชีวิตในปัจจุบันของคนเมืองใน Poznan ได้อย่างไร จุดเริ่มต้นของกระบวนการออกแบบคือ การสร้างความเข้าใจว่าสิ่งที่ออกแบบมานั้นต้องไม่ใช่เพียงแต่มีภาพลักษณ์ที่สวยงาม แต่ต้องตอบโจทย์กับวิถีชีวิตของทุกคนและเข้าใจสภาพสังคมให้ชัดเจนที่สุด โดยสิ่งสำคัญในการออกแบบของพื้นที่สาธารณะ ประกอบไปด้วยมิติที่สำคัญที่สะท้อนจากผู้ใช้งาน 3 ประการ คือ (1) มิติด้านความจำเป็นของชุมชน (2) มิติด้านความต้องการของชุมชน (3) มิติด้านความคาดหวังของชุมชน โดยเหตุนี้ ผู้ออกแบบพื้นที่สาธารณะ จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจมิติทั้ง 3 ประการอย่างชัดเจน โดยจาก

มิติทั้ง 3 ประการข้างต้น จะสามารถสร้างให้เกิดอัตลักษณ์ของชุมชนได้ เพื่อให้ผู้ใช้พื้นที่สาธารณะตระหนักถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ (Sense of belonging) จึงจะสามารถสร้างพื้นที่สาธารณะที่เข้าถึงผู้ใช้งานทุกคนได้อย่างมีศักยภาพ

นอกจากนี้ ขั้นตอนต่อมาในกระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะแล้ว การกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างมาก โครงการ “Public Space Renewal in Poznan” ได้มีการกำหนดภาคส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุม โดยเริ่มต้นจากการกำหนดชุมชนท้องถิ่นของพื้นที่เป็นศูนย์กลางของภาคส่วนในการมีส่วนร่วม และศึกษาถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับท้องถิ่น โดยจากการศึกษาแล้วพบภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมีรายละเอียด ดังนี้ (1) ผู้อยู่อาศัยในชุมชน (2) เจ้าของที่ดิน (3) ผู้ใช้ถนนและโครงสร้างพื้นฐานโดยรอบ (4) นักลงทุนที่เกี่ยวข้อง (5) นักการเมืองท้องถิ่น และทุกภาคส่วนต้องตระหนักถึงผู้สูงอายุและผู้พิการด้วย นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้ (1) หน่วยงานควบคุมอาคาร (2) หน่วยงานดูแลความมั่นคงของประชาชน เมื่อทำการกำหนดภาคส่วนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุมแล้ว โครงการดังกล่าวได้กำหนดให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการช่วยกำหนดทิศทางอีกด้วย แต่ทั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของผู้เชี่ยวชาญว่าให้ทำหน้าที่เพียงให้คำปรึกษาเท่านั้น เพื่อให้การออกแบบพื้นที่สาธารณะเกิดการออกแบบที่เรียกว่าล่างสู่บน (Bottom – Up) อย่างแท้จริง รวมทั้งการออกแบบพื้นที่สาธารณะเมืองพอลันยังให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้เปราะบางที่เป็นผู้พิการ ให้มีโอกาสในการเข้าถึงการออกแบบและการใช้งานพื้นที่ได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมของโครงการ “Public Space Renewal in Poznan” เป็นการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมหลากหลายกลุ่มมิติทางสังคม (Aleksandra, Martyna, Michal, Milosz, 2019)

โดยโครงการดังกล่าวมีการจัดกิจกรรมการระดมความคิดเห็นเพื่อการออกแบบพื้นที่สาธารณะหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสมต่อความต้องการของผู้ใช้พื้นที่ทุกคน โดยการจัดกิจกรรมมีทั้ง การประชุม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การระดมความคิดผ่านบอร์ดเกมส์ รวมทั้งยังมีการจัดโครงการรณรงค์ต่าง ๆ จากหน่วยงานผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญโดยตรง ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการถือเป็นกลไกในการร่วมกันออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในโครงการ Public Space Renewal in Poznan ประกอบไปด้วยการจัด Workshop ที่สำคัญ 3 ครั้งดังนี้

- International workshop

ผู้ดำเนินโครงการได้จัดทำ Workshop ครั้งแรกของโครงการ โดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือ การริเริ่มความคิดเพื่อนำมาสู่การสร้างพื้นที่สาธารณะ โดยมีการเชิญภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่ได้ อธิบายในข้างต้นเข้าร่วมการจัด Workshop และนอกจากนี้ ได้เชิญ ผู้เชี่ยวชาญจากคณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเมือง Poznan มาเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว โดย ผลลัพธ์ของการจัดประชุมครั้งนี้ ได้ข้อสรุปที่ว่า ชุมชน ต้องการรักษาสภาพตลาดเมืองเก่าหรือที่รู้จัก กันในนามของ จัตุรัสพอซنان (Poznan Square) เอาไว้ให้คงเป็นตลาดเก่าดั้งเดิมแต่ต้องการให้เป็น พื้นที่สาธารณะของทุกคนและสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจท้องถิ่นได้มากขึ้น

- Future City workshop

ในการจัด Workshop ครั้งนี้ ผู้ดำเนินการได้เชิญ กลุ่มคนที่อาจมีความสัมพันธ์ ใกล้เคียงกับท้องถิ่นในอนาคต เช่น นักลงทุน นักพัฒนา เข้าร่วมในการประชุมครั้งนี้ โดยนักลงทุนและ นักพัฒนาจะทำหน้าที่ในการเสนอ แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะต่อชุมชนที่ต่อยอดจาก ความ ต้องการในการจัด Workshop ครั้งที่ 1 ว่ารูปร่างหน้าตาของจัตุรัสพอซنان เมื่อทำการพัฒนาแล้วจะ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไรบ้าง เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันโหวตเลือกแนวคิดต่าง ๆ ว่ามีความ ต้องการพื้นที่แบบใดและให้เหตุผลในการโหวตเลือกเพื่อค้นหาต้นแบบระยะต้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนา ในครั้งต่อ ๆ ไป

- Creative City workshop

ในการจัด Workshop ครั้งนี้ มีจุดประสงค์คือ การรวบรวมผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การออกแบบเมืองอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งจะสร้างพื้นที่สาธารณะในเมืองให้มีความเชื่อมต่อกันอย่าง น่าสนใจได้อย่างไร และยังรวมทั้งการกำหนดกลยุทธ์การสร้างพื้นที่สาธารณะอย่างยั่งยืน เพื่อให้ภาค ส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าใจในจุดประสงค์และออกแบบพื้นที่ได้อย่างมีศักยภาพมากที่สุด โดยถือเป็น Workshop ครั้งสุดท้ายของโครงการ โดยผู้ดำเนินการได้นำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดไปออกแบบเครื่องมือ ในการสร้างพื้นที่สาธารณะต่อไป โดยลักษณะของเครื่องมือที่ผู้ดำเนินการได้ทำการออกแบบมี ลักษณะคล้ายบอร์ดเกมส์ โดยมีรายละเอียดการจัดกิจกรรม

(2) การสร้างบอร์ดเกมส์

ผู้ดำเนินการโครงการได้จัดการจัดทำบอร์ดเกมส์ในชื่อของ “The game of space” โดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะกำหนดความต้องการชุมชนให้เป็นรูปธรรมโดยการใช้แผนที่ในการแสดง ความคิดเห็น แต่ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ยังคงประกอบโดยภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะมาร่วมชี้แนะ แนวทาง และบ่งบอกให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่จากความคิดเห็นของทุกภาคส่วนและเพื่อลด ข้อขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ โดยให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงผลกระทบ ข้อดี – ข้อเสียที่ตนจะได้รับจาก การกระทำของภาคส่วนอื่น ในลักษณะการศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder analysis)

จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เข้าใจถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นและเข้าใจความต้องการของทุกภาคส่วนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นการลดข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการออกแบบพื้นที่สาธารณะอีกด้วย ดังภาพที่ 14 กิจกรรมบอร์ดเกมส์ The game of space

รูปที่ 21 กิจกรรมบอร์ดเกมส์ The game of space

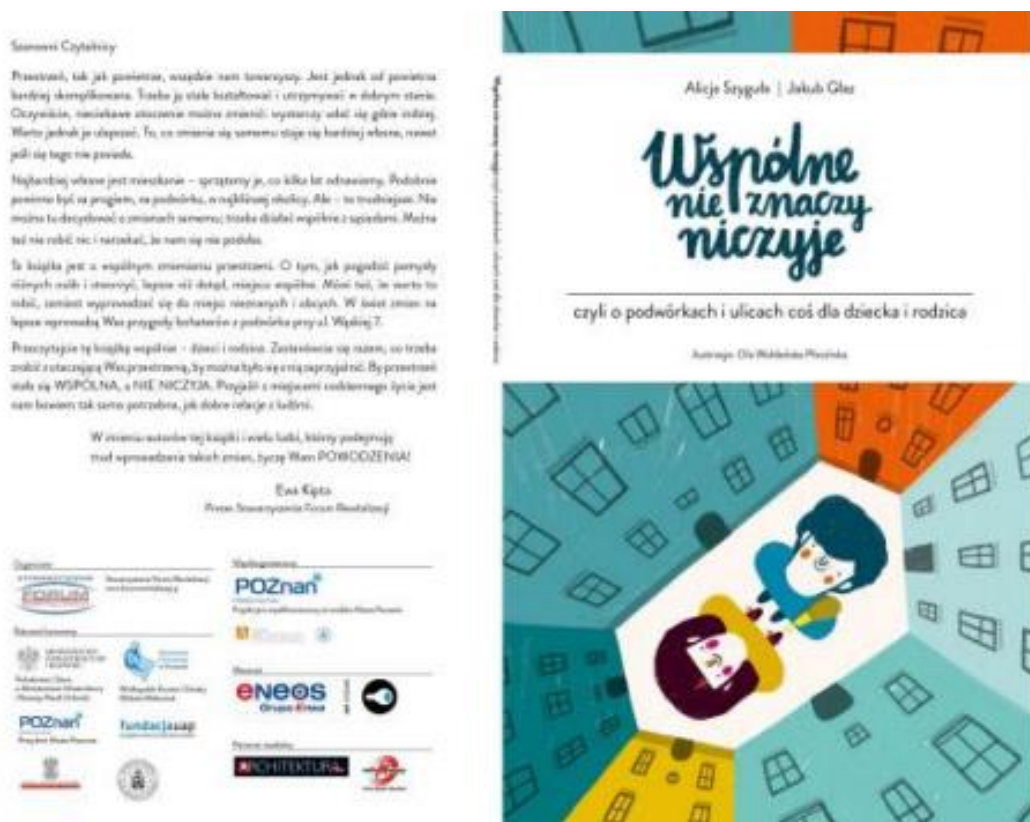
ที่มา Participation in Public Space Renewal Case Study of Poznan, 2016

(3) การประชุมเสริมสร้างความรู้

โดยผู้จัดทำโครงการได้จัดการประชุมเสริมสร้างความรู้แก่ท้องถิ่น มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญในนามของกระทรวงมรดกและวัฒนธรรมแห่งชาติ (Ministry of Culture and National Heritage) และผู้เชี่ยวชาญจากกระทรวงโครงสร้างพื้นฐาน (Ministry of Infrastructure) มาเป็นผู้อบรมภายในโครงการ โดยวัตถุประสงค์ในโครงการนี้คือ เพื่อการสร้างความตระหนักในการเป็นเจ้าของร่วมกันของพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากผู้ดำเนินโครงการมีจุดประสงค์ในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์และรักษาพื้นที่สาธารณะในระดับความเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) แก่ผู้ใช้งานทุกคนในพื้นที่

โดยการจัดประชุมดังกล่าว มีการเชิญผู้เข้าร่วมโครงการในทุกช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจตรงกันต่อความเป็นเจ้าของในพื้นที่สา

สาธารณะ นอกจากนี้ในการประชุมดังกล่าวจะสร้างผลลัพธ์ที่สำคัญคือ การกำหนดกฎเกณฑ์ร่วมกันในการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะในของเมือง Poznan ซึ่งถือว่าทุกคนเป็นเจ้าของและจะได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยสุดท้ายแล้วผู้ดำเนินโครงการได้รวบรวมข้อกำหนดต่าง ๆ ออกมาเป็นหนังสือที่ชื่อว่า “Common does not mean nobody's” ซึ่งถือเป็นหนังสือที่ได้รับความสนใจในการพูดถึงการสร้างความตระหนักในเรื่องการเป็นเจ้าของพื้นที่สาธารณะและสุดท้ายได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในฐานะหนังสือต้นแบบการสร้างควมตระหนักต่อการสร้างจิตสำนึกเป็นเจ้าของพื้นที่สาธารณะ (Sense of belonging public space) ดังภาพที่ 15 หนังสือ Common does not mean nobody

รูปที่ 22 หนังสือ Common does not mean nobody

ที่มา Participation in Public Space Renewal Case Study of Poznan, 2016

จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น หากอธิบายเป็นขั้นตอนจะพบว่า มีกระบวนการในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ 3 ขั้นตอนหลักโดยมีรายละเอียดดังนี้ ดังแผนภูมิที่ 7 สรุปขั้นตอนการออกแบบพื้นที่สาธารณะพอชชาน

ขั้นตอนที่ 1 (Stage 1)

ในขั้นตอนที่ 1 คือการรวบรวมข้อมูลความต้องการจากผู้ใช้งานจริงให้ได้มากที่สุด โดยคณะผู้จัดทำมีหน้าที่ในการเตรียมข้อมูลพื้นที่รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ เพื่ออธิบายแก่ผู้เข้าร่วมการประชุม หรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ

จากขั้นตอนดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่สำคัญในเรื่องการออกแบบพื้นที่สาธารณะในเรื่องการคำนึงถึงกลไกผู้มีอำนาจ ทั้งภาคส่วนเอกชน ภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งรัฐบาลท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ ถือเป็นปัจจัยด้านบุคคลที่เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 (Stage 2)

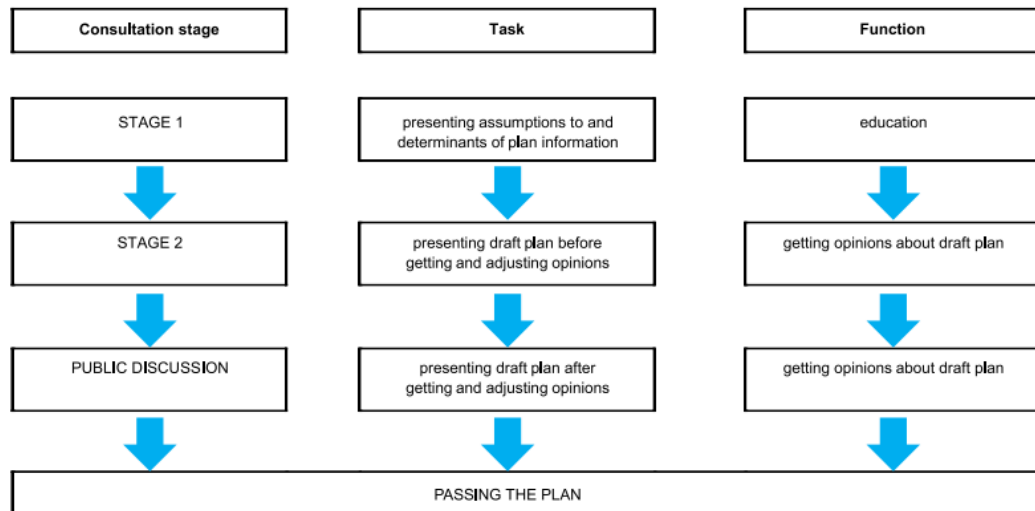
ในขั้นตอนที่ 2 คือการนำเสนอกรอบแนวคิดในการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะ ซึ่งจำเป็นต้องสร้างออกมาให้เห็นชัดในลักษณะของร่างแผนที่ใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะ เพื่อให้นำไปสู่การเสนอแนะของผู้ใช้งานและการนำไปสู่การปรับปรุงแผน

จากขั้นตอนดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยที่สำคัญในเรื่องการออกแบบพื้นที่สาธารณะในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ได้มีเวทีในการแสดงความคิดเห็น ตั้งแต่การริเริ่มการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่ทุกคนได้รับรู้ถึงความต้องการจากทุกภาคส่วน นอกจากนี้ในขั้นตอนดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับเรื่องปัจจัยเชิงกายภาพ คือ การกำหนดให้มีการออกแบบพื้นที่ที่อ้างอิงจากการใช้ประโยชน์เดิมที่มีอยู่นั้นคือ พื้นที่ ตลาดเก่าจัตุรัสกลางเมือง เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักพื้นที่สาธารณะ (Sense of Belonging) รวมทั้งปัจจัยในด้านเครื่องมือการเก็บข้อมูล เช่น บอร์ดเกมส์ เป็นจุดเริ่มต้นในการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของพื้นที่สาธารณะที่ดี

ขั้นตอนที่ 3 (Stage 3)

ในขั้นตอนที่ 3 คือการนำเสนอกรอบแนวคิดที่ได้รับการปรับปรุงจากข้อเสนอแนะในขั้นตอนที่ 2 และเพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันในลักษณะการโหวตเลือกแผนการใช้พื้นที่ผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีความต้องการมากที่สุด และนำไปสู่การปฏิบัติจริงคือการเริ่มสร้างพื้นที่สาธารณะ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนที่ 3 คือ ปัจจัยในเรื่องการมีส่วนร่วม กล่าวคือ เป็นปัจจัยในการร่วมกำหนดและตัดสินใจรูปแบบพื้นที่ที่มีการออกแบบร่วมกันในขั้นตอนที่ 2 เพื่อให้เกิดฉันทามติในการออกแบบพื้นที่สาธารณะก่อนที่จะนำรูปแบบดังกล่าวไปก่อสร้างพื้นที่สาธารณะ

รูปที่ 23 สรุปขั้นตอนการออกแบบพื้นที่สาธารณะพหุชนาน
 ที่มา Participation in Public Space Renewal Case Study of Poznan, 2016

การสรุปตัวอย่างในมิติสังคมและกระบวนการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพื้นที่ต้นแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะแล้วพบว่าสิ่งสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้นั้นคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักในปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจัยเรื่องสำนึกความเป็นเจ้าของพื้นที่ (Sense of belonging) เพื่อสร้างความรักและหวงแหนในพื้นที่สาธารณะ และปัจจัยในการร่วมการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดข้อตกลงที่เป็นที่ยอมรับได้ในทุกภาคส่วน

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านกายภาพ คือ ปัจจัยการออกแบบพื้นที่โดยคำนึงถึง การใช้ประโยชน์พื้นที่เดิม เมื่อเป็นเช่นนี้พื้นที่สาธารณะจะได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นพื้นที่ที่ทุกคนต้องรับผิดชอบและดูแลร่วมกัน ต่อจากนั้นในขั้นตอนการออกแบบพื้นที่สาธารณะการสร้างกิจกรรมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้าใจถึงความต้องการของภาคส่วนอื่น ๆ ก็เป็นเรื่องสำคัญเช่นเดียวกัน ก่อนจะเป็นที่มาของรูปร่างและการออกแบบรายละเอียดในเชิงกายภาพ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ร่วมกับระดับของการมีส่วนร่วมแล้วพบว่า ตัวอย่างที่ดีในกรณีศึกษา นี้ อยู่ในระดับสูงถึงระดับที่ 6 คือ ระดับการมีส่วนร่วมร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบและการประเมินผล (Delegated Power) กล่าวคือผู้ที่มีโอกาสในการใช้พื้นที่จะถูกเชิญเข้ามาสู่กระบวนการวางแผนตั้งแต่ต้นทางและนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การออกแบบในเชิงเทคนิคสิ่งนี้ถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนในเรื่องการผลักดันกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก

หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับพื้นที่ศึกษานั้นคือ พื้นที่สวนหลวงพระราม 8 พบว่าพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 ถูกสร้างมานานเกือบ 10 ปี ดังนั้นพื้นที่ดังกล่าวจึงไม่สามารถที่จะเข้าสู่กระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมได้เช่น ต้นแบบอย่างพื้นที่สาธารณะ Poznan แต่ทั้งนี้ หากจะมีการปรับปรุงพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 ในปัจจุบันควรนำต้นแบบดังกล่าวมาประยุกต์ใช้จึงจะมีโอกาสสร้างพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีส่วนร่วม โดยเมื่อศึกษาจากประวัติความเป็นมาแล้วจึงพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของการออกแบบพื้นที่สาธารณะพระราม 8 เป็นเพียงระดับ 1 ระดับการให้ข้อมูล (Informing) เพราะในช่วงแรกที่มีการทำการสร้างพื้นที่สาธารณะ ผู้ใช้สวนไม่ได้มีสิทธิในการร่วมออกแบบพื้นที่

(2) เมืองชินจูกุ ประเทศญี่ปุ่น ตัวอย่างการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

ในการศึกษาตัวอย่างกระบวนการมีส่วนร่วมของหลักการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะดังปรากฏในบทที่ 3 ผู้วิจัย พบว่ามีหลักการในการเลือกพื้นที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะเมือง Shinjuku ในประเทศญี่ปุ่น ได้รับการยอมรับว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีการบริหารจัดการที่ยอดเยี่ยมและเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีแนวทางการบริหารจัดการที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก จนทำให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าว เป็นหนึ่งในพื้นที่สาธารณะที่มีความสนใจและน่าท่องเที่ยวติดอันดับโลก จากการรายงานของ World Tourism Cities Federation (WTF, 2017)

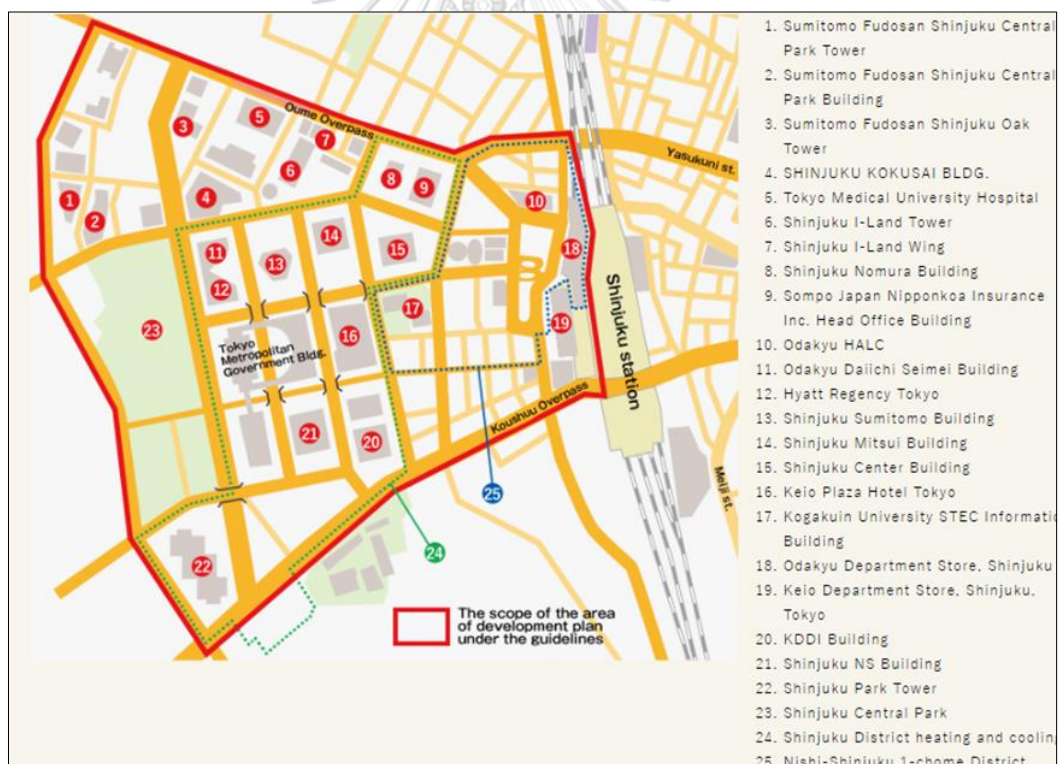
นอกจากนี้เมื่อศึกษาองค์การในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ Shinjuku แล้วพบว่าประเทศญี่ปุ่นได้มีความตระหนักในเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ซึ่งได้มีการจัดทำหน่วยงานที่ทำการเคลื่อนไหวทางด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ ได้มีการก่อตั้งองค์กรที่สำคัญขึ้น คือ Shinjuku Sub Center Area ซึ่งตรงตามหลักการที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ โดยหน่วยงานดังกล่าวมีวิสัยทัศน์และกระบวนการทำงานดังนี้

Shinjuku Sub Center Area

Shinjuku Sub Center จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2553 ในฐานะองค์กรเอกชนที่ประกอบด้วย บริษัทต่าง ๆ ไม่น้อยกว่าสิบบริษัท ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสภาพแวดล้อมรอบ ๆ เมือง เป้าหมายแรกขององค์กรคือการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสวนสาธารณะ Shinjuku แต่ทั้งนี้ องค์กรได้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนปัญหาเชิงการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและปัญหาเมือง หลังจากนั้น องค์กรจึงมีการปรับเป้าหมายให้มีบริบทที่กว้างมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเมือง ที่ก่อให้เกิดการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และการเพิ่มมูลค่าของพื้นที่สาธารณะ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่ก่อให้เกิดการเผาผลาญคาร์บอนต่ำและการเพิ่มความสามารถในการป้องกันภัยพิบัติ

เนื่องจากพื้นที่ Shinjuku เป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดโดยรัฐบาลกลาง ให้ต้องดำเนินการวางผังเมืองให้มีความสอดคล้องกับเมืองโตเกียว เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์นี้ สมาชิกของคณะกรรมการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมพื้นที่ย่อยชินจูกุ (Environmental Improvement Commission Shinjuku) ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยเจ้าของที่ดินที่รวมเข้าด้วยกันให้คำมั่นที่จะร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่น คณะกรรมการชุดดังกล่าว จะกำลังดำเนินการเพื่อฟื้นฟูพื้นที่โดยการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ และด้วยความพยายามต่าง ๆ รวมถึงการสร้างแนวคิดการวางแผนโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

โดยขอบเขตการดูแลพื้นที่สาธารณะในย่าน Shinjuku ได้กำหนดขอบเขตโดยมีสวนสาธารณะชินจูกุ (ตำแหน่งที่ 23 ในรูปที่) เป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการและกำหนดขอบเขตมาจนถึงระบบขนส่งสาธารณะ คือ สถานีรถไฟชินจูกุ (บริเวณตำแหน่งที่ 18,19 ในรูปที่ 24)

รูปที่ 24 พื้นที่ในความรับผิดชอบของ หน่วยงาน Shinjuku Sub center area
ที่มา Shinjuku Subcenter Area Environmental Improvement Commission, 2553

องค์กรดังกล่าวถือเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม เนื่องจากองค์กรจะมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยแต่ละกิจกรรมจะเกิดขึ้นตามความเหมาะสมของบริบททางสังคมและความต้องการของประชาชนในพื้นที่โดยกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้น ประกอบไปด้วย 5 กิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

- การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมือง

องค์กรจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยมีช่องทางที่หลากหลาย ทั้งแพลตฟอร์มจาก Social Media และการประชาสัมพันธ์ในระบบขนส่งสาธารณะ เป็นต้น

- การสำรวจและวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมือง

องค์กรจะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลเพื่อสนับสนุนผู้มีความสนใจในการทำงานวิจัยด้านการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในย่านชินจูกุ และรวมทั้งยังเป็นผู้ดำเนินการวิจัยในประเด็นที่เป็นที่สนใจในสังคมภายในพื้นที่ย่านชินจูกุ โดยองค์กรได้มีการให้ทุนสนับสนุนค้นคว้าวิจัยอีกด้วย

- การเพิ่มช่องทางการติดต่อและเสนอแนะการใช้พื้นที่สาธารณะและประเด็นการพัฒนาเมืองต่อหน่วยงานภาครัฐ

องค์กรจะทำหน้าที่เป็นศูนย์การรับข้อมูล ทั้งข้อมูลการพัฒนา ความต้องการการใช้พื้นที่สาธารณะและข้อมูลปัญหาเรื่องเรียนต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปสู่หน่วยงานภาครัฐ และยังคงติดตาม การทำงานของภาครัฐต่อประเด็นที่ทำการเสนอแนะอีกด้วย

- การพัฒนาและดำเนินนโยบายพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สาธารณะในเมือง

การพัฒนาและดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ องค์กรจะนำข้อมูลส่วนหนึ่งมาจากการสำรวจและวิจัย รวมทั้งยังนำข้อมูลมาจากภาคประชาชนที่มีการร้องเรียนต่าง ๆ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายและจัดทำเป็นนโยบายระดับพื้นที่ได้โดยไม่ต้องร้องขอต่อหน่วยงานภาครัฐ โดยพิจารณาได้ตามขอบเขตของกฎหมายการพัฒนาเมืองในประเทศญี่ปุ่น

- การสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ อันเป็นส่วนหนึ่งเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ขององค์กร

องค์กรจะสนับสนุนกิจกรรมและดำเนินการสำหรับกลุ่มประชาชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่สนใจขับเคลื่อนงานในเรื่องการพัฒนาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรม Shinjuku Share Lounge ซึ่งเป็นกิจกรรม CSR ของภาคเอกชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการทดลองทางสังคมในการตรวจสอบผลของการสร้างพื้นที่สาธารณะใหม่ในเมือง ซึ่งมีการจัดทำเป็นห้องรับรองติดตั้งในพื้นที่เปิดโล่งที่เป็นของภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งในอนาคตห้องทดลองดังกล่าวจะกลายเป็นพื้นที่สาธารณะในรูปแบบอาคาร ซึ่งถือเป็นพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่อาจจะเกิดขึ้นในย่านชินจูกุ

การบริหารจัดการของ Shinjuku Sub Center จะทำหน้าที่เป็นเหมือนจุดเชื่อมต่อในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีวิธีการทำงานและสร้างความสัมพันธ์ขององค์กรต่าง ๆ และคำนึงถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ดังนี้

- หน่วยงานกลางด้านวิสัยทัศน์ขององค์กร

Shinjuku Sub Center จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานความต้องการและวิสัยทัศน์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน คือ ทั้งหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่บริหารหลัก เช่น รัฐบาลกลางของประเทศ รัฐบาลเมืองโตเกียว และผู้บริหารเมืองชินจูกุ เพื่อให้มีความสัมพันธ์ในวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐในระดับต่าง ๆ หลังจากนั้นจึงทำหน้าที่ในการประสานวิสัยทัศน์เหล่านั้น สู่ภาคเอกชนและภาคประชาชน เช่น บริษัทโครงสร้างพื้นฐาน นักพัฒนาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้นเมื่อ Shinjuku Sub Center มีการประสานงานไประหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว หลังจากนั้นจะทำการส่งเสริมโครงการร่วมกันระหว่างภาคส่วนนั้น ๆ เพื่อให้เกิดเป็นโครงการที่เรียกว่า Public Private Partnership (PPP) และเพื่อยกระดับไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม

- การสรุปตัวอย่างในมิติเชิงสังคมและกระบวนการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาการดำเนินงานขององค์กรดังกล่าวทำให้เห็นว่าการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ดีนั้น ขึ้นอยู่กับการวางแผนโครงสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีด้วยเป็นพื้นฐาน เพราะหากมีการบริหารจัดการอย่างชัดเจนและเมืององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความต้องการจากภาคส่วนต่าง ๆ จะทำให้การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยเมื่อวิเคราะห์ถึงระดับการมีส่วนร่วมของพื้นที่ศึกษาโดยใช้ระดับการมีส่วนร่วม พบว่าตัวอย่างเมืองชินจูกุเป็นการมีส่วนร่วมในระดับ 7 ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Power) โดยองค์กรที่นำมาศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถคิดนโยบายได้ด้วยการเสนอข้อมูล รวมทั้งยังสามารถจัดสร้างพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ขึ้นมาได้โดยองค์กรให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี ถือเป็นการพัฒนาองค์กรเอกชนที่มีประโยชน์และมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้การพัฒนาพื้นที่สาธารณะเกิดขึ้นได้อย่างมีส่วนร่วม ซึ่งประเทศไทยยังคงขาดองค์กรในลักษณะดังกล่าวเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และสร้างความเข้าใจต่อผู้ใช้งานพื้นที่

4.2.3 การสรุปปัจจัยจากตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ

จากการศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะดังกล่าวอันประกอบไปด้วย ต้นแบบย่อย 4 ต้นแบบ คือ 1) ตัวอย่างที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ทั้งด้านกลไกผู้มีอำนาจและหลักการการบริหารจัดการ 2) ตัวอย่างที่ดีในเชิงพื้นที่ศึกษา ทั้งเมืองพอซ

นาน และเมืองชินจุกุ โดยผู้วิจัยจึงทำการสรุปปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการศึกษาต้นแบบดังกล่าวออกเป็น ปัจจัย 3 ด้านด้วยกัน คือ 1) ปัจจัยด้านกายภาพ 2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3 ตารางสรุปปัจจัยต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการสรุปปัจจัยข้างต้นทำให้เห็นว่า การเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะมี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เรื่องของการออกแบบพื้นที่สาธารณะและรวมถึงการบริหารจัดการพื้นที่ สาธารณะ ซึ่งต้องมีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทางเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่ สาธารณะได้อย่างมีศักยภาพ และนำปัจจัยดังกล่าวมาสู่การวางแผนและสร้างต้นแบบการบริหาร จัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพโดยจะปรากฏใน บทที่ 5 การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวอย่างของการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วน ร่วมและพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8

ตารางที่ 3 สรุปปัจจัยต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม	ตัวอย่างที่เหมาะสมกับ การบริหารจัดการพื้นที่ สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม	ตัวอย่างในเชิงพื้นที่ศึกษา เมืองพอชานาน	ตัวอย่างในเชิงพื้นที่ ศึกษาเมืองชินจุกุ
ปัจจัยด้านกายภาพ	- ปัจจัยด้านการรองรับ กิจกรรมที่มีความ หลากหลาย	- ปัจจัยด้านการนำเอกลักษณ์ของ ตลาดเก่าสู่การสร้าง อัตลักษณ์ในการออกแบบพื้นที่ สาธารณะ - ปัจจัยด้านการมีศูนย์กลางที่ผู้คน เข้าถึงได้ง่าย (จัดรัศมีตลาดเก่า)	- ปัจจัยในการเชื่อมต่อ พื้นที่สาธารณะและ การวางแผนเมืองให้ เกิดความสอดคล้อง กัน
ปัจจัยด้านการ บริหารจัดการ	- ปัจจัยด้านข้อกำหนดที่ ต้องมีความเหมาะสมต่อ ผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ - ปัจจัยด้านการมี ความสามารถในการออก ข้อกำหนดได้ - ปัจจัยด้านการลงทุนที่ เป็นอิสระเสรี	- ปัจจัยด้านการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ ใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกันตั้งแต่ต้น - ปัจจัยด้านการจัดตั้งศูนย์กลางผู้ มีอำนาจหน้าที่ดูแลเครือข่ายใน การบริหารจัดการ - ปัจจัยด้านการสร้างเครื่องมือใน การเก็บรวบรวมข้อมูลความ คิดเห็นในการออกแบบพื้นที่ สาธารณะ	- ปัจจัยในการมี องค์กรเอกชนที่ ขับเคลื่อนการบริหาร จัดการและเป็น ศูนย์กลางระหว่างรัฐ และภาคประชาชน - ปัจจัยด้านการ ประชาสัมพันธ์ ข้อกำหนดและการ สร้างข้อกำหนดที่เกิด จากความต้องการของ ผู้ใช้พื้นที่จริง

ตารางที่ 3 สรุปปัจจัยต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การพัฒนากระบวนการ การมีส่วนร่วม	ตัวอย่างที่เหมาะสมกับ การบริหารจัดการพื้นที่ สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม	ตัวอย่างในเชิงพื้นที่ศึกษา เมืองพอชนาน	ตัวอย่างในเชิงพื้นที่ ศึกษาเมืองชินจุกุ
ปัจจัยด้านการมี ส่วนร่วม	- ปัจจัยด้านกลไก ผู้มี อำนาจอย่างครบถ้วนทุก ภาคส่วน - ปัจจัยด้านการมีช่องทาง ในการติดต่อสื่อสาร ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ปัจจัยที่	- ปัจจัยด้านการกำหนดถึงกลไกผู้ มีอำนาจต่าง ๆ ที่เข้ามา ออกแบบพื้นที่ - ปัจจัยด้านการสร้างความสำนึก รักพื้นที่ (Sent of Belonging)	- ปัจจัยในด้าน ช่องทางการเชื่อมต่อ ภาคประชาชนและ ภาครัฐร่วมกันอย่างมี ศักยภาพ - ปัจจัยการเปิดโอกาส ให้เกิดกระบวนการ พัฒนาเชิงความรู้ใน พื้นที่ศึกษา (การทำ วิจัย

4.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา พื้นที่บริเวณ สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมืองกรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการเข้าถึงพื้นที่ศึกษา โดยสรุปปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมได้เป็น 3 ปัจจัยหลักด้วยกัน คือ 1) ปัจจัยด้านกายภาพ 2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม โดยแต่ละปัจจัยมีกรอบการศึกษาอ้างอิงจากแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้ศึกษาในบทที่ 2 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1 ปัจจัยด้านกายภาพ

ในการศึกษาปัจจัยเชิงกายภาพของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะ ดังปรากฏรายละเอียดในบทที่ 2 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) จุดเด่นและอัตลักษณ์ของพื้นที่สาธารณะ

สวนหลวงพระราม 8 ถือเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีความน่าสนใจในเรื่องความโดดเด่นของพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องมาจากบริเวณพื้นที่มีสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญและเป็นที่ดึงดูดสายตา นั่นคือ สะพานพระราม 8 ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นจุดเด่นของพื้นที่เพราะสะพานพระราม 8 เป็นสิ่งปลูกสร้างที่เห็นได้ชัดเจนในระยะไกล ทำให้ผู้สัญจรไปมาทราบถึงตำแหน่งที่แน่ชัดของพื้นที่สาธารณะแห่งนี้ นอกจากนี้เมื่อเข้าไปในสวนหลวงพระราม 8 แล้ว จุดเด่นที่มีลักษณะเป็นจุดหมายตา (Land Mark) ของพื้นที่ศึกษานั้นคือ พื้นที่บริเวณ พระบรมราชานุสาวรีย์ของรัชกาลที่ 8 เพราะมีการออกแบบให้อยู่

ใจกลางพื้นที่ทั้ง 2 สิ่งนี้จึงถือเป็นจุดเด่นที่สร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่ศึกษาในเชิงกายภาพได้ชัดเจนที่สุด ซึ่งเป็นข้อดีของพื้นที่ศึกษา เพราะองค์ประกอบเชิงกายภาพอย่างหนึ่งของพื้นที่สาธารณะที่ดี คือ ต้องสามารถบ่งบอกถึงตำแหน่งของพื้นที่ได้ในระยะไกล ยิ่งเป็นเสน่ห์ของพื้นที่ที่สามารถดึงดูดและเป็นที่ยอมรับในการเดินทางมายังพื้นที่ได้อีกด้วย

ผู้ใช้สวนสาธารณะแห่งนี้ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่สำคัญว่าจุดเด่นของพื้นที่สาธารณะแห่งนี้ คือ มีการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการเล่น – วิ่ง การเล่นกีฬา แอโรบิก และยังมีพื้นที่ที่เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้มีบรรยากาศริมแม่น้ำที่ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย ในช่วงเวลากลางวันมักจะมีเรือร่อนในแม่น้ำยิ่งทำให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม เกิดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจที่ดีของคนในกรุงเทพฯ

นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้สวนที่มีความคิดเห็นว่า พื้นที่สาธารณะแห่งนี้เป็นพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญจากภาครัฐ เช่น งานลอยกระทงกรุงเทพมหานคร ที่ทำให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นจุดสนใจ เพราะเมื่อก่อถึงงานลอยกระทงกรุงเทพมหานครก็จะนึกถึง สวนหลวงพระราม 8 (พิมพ์ชนก แสงดี, สัมภาษณ์ 13 กันยายน 2563)

(2) ความสะดวกในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ

หากกล่าวถึงการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ สวนหลวงพระราม 8 นั้นแน่นอนว่าถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีการเข้าถึงที่หลากหลายมากที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานครดังที่ได้อธิบายไปแล้วในบทที่ 3 การเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทำการเดินทางไปเข้าใช้พื้นที่สวนสาธารณะด้วยรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงความสะดวกสบายของการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยการเดินทางด้วยขนส่งสาธารณะรูปแบบที่สะดวกมากที่สุด คือ รถประจำทาง ที่จะจอดบริเวณถนนอรุณอมรินทร์ 36 ซึ่งเชื่อมต่อกับพื้นที่โดยตรงและสามารถเข้าใช้พื้นที่สาธารณะได้ทันทีนอกจากนี้การเดินทางด้วยขนส่งสาธารณะรูปแบบอื่น ๆ เช่น เรือ และรถไฟฟ้า ต้องนั่งรถมอเตอร์ไซด์ หรือแท็กซี่อีกต่อหนึ่ง เพื่อเข้าใช้พื้นที่สาธารณะ หรือต้องเดินข้ามสะพานพระราม 8 ในกรณีที่นั่งเรือมาจอดที่ท่าเทียบเรือวัดสามพระยา แต่ทั้งนี้ภาพรวมของการเดินทางมายังพื้นที่สาธารณะโดยใช้ขนส่งสาธารณะ ถือว่ามีความสะดวกสบายในการเข้าถึงพื้นที่เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้หากพิจารณาถึงผู้ใช้สวนหลวงพระราม 8 มีการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ด้วยวิธีการที่มีความหลากหลายเป็นอย่างมาก มีทั้งโดยวิธีการเดิน – วิ่ง หรือปั่นจักรยาน และเดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว กลุ่มผู้ใช้วิธีการเข้าถึงสวนด้วยการ เดิน-วิ่ง ส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียงกับพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 เช่น ชุมชนบ้านปูน ชุมชนวัดคฤหบดี (ชุมชนในละแวก ที่อยู่ติดกับพื้นที่สวนสาธารณะ) หรืออยู่ห่างไกลไปเล็กน้อย เช่น ย่านจรัญสนิทวงศ์ ย่านเทเวศร์ จะใช้วิธีขับรถยนต์ส่วนตัวมาจอดบริเวณวัดสามพระยา (อยู่ตรงข้ามสวนหลวงพระราม 8) และเดินข้ามสะพานพระราม 8 มาเพื่อเข้าใช้สวนสาธารณะ

จากการศึกษาการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวทำให้เห็นว่าพื้นที่สาธารณะ สวนหลวงพระราม 8 เป็นพื้นที่ที่เข้าถึงได้โดยง่าย รวมทั้งผู้ใช้สวนเอง ก็มักจะใช้วิธีการเดิน เพื่อเข้าใช้พื้นที่สาธารณะ โดยถือว่าการออกกำลังกายไปด้วยในเวลาเดียวกัน โดยเมื่อสังเกตตำแหน่งที่พักอาศัยของผู้ใช้สวนพบว่า ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เข้าใช้สวนสาธารณะมักจะอยู่บริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่สาธารณะ ในละแวก ไม่เกิน 2 กิโลเมตร

(3) ความปลอดภัยในพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาพื้นที่สาธารณะแล้วพบว่าพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 มีการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นพื้นที่สวน คือมีการรักษาความปลอดภัยในบริเวณทางเข้า – ออก แต่ในบริเวณพื้นที่ใต้สะพานพระราม 8 ยังเป็นพื้นที่เปิดที่ยังไม่ได้มีการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน กล่าวคือ มีทั้งคนไร้บ้าน ขอดทาน ยังพักอาศัยอยู่บริเวณเก้าอี้ที่นั่ง และก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย (ศิระประภา รุ่งสะอาด, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2563) นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นว่าเป็นที่ดังกล่าวค่อนข้างมีความปลอดภัย เนื่องจากอยู่ใกล้บริเวณสำนักงานตำรวจท่องเที่ยว เมื่อเกิดเรื่องหรือปัญหาเร่งด่วนสามารถไปหาเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทันที (พัชรินทร์ มาลาทิพย์, 7 กันยายน สัมภาษณ์ 2563)

สรุปผู้ใช้สวนสาธารณะส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าเป็นพื้นที่สาธารณะแห่งนี้เป็นที่ที่มีความปลอดภัย อาจเป็นเพราะการมีพื้นที่หน่วยงานภาครัฐอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่จึงทำให้ผู้ใช้สวนรู้สึกปลอดภัย แต่ทั้งนี้อ่านจหน้าของตำรวจท่องเที่ยวไม่ได้มีหน้าที่ในการจัดการดูแลพื้นที่สาธารณะแต่อย่างไร เพียงแต่มาใช้พื้นที่ตั้งสำนักงานในบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น

(4) พื้นที่สาธารณะก่อให้เกิดความเป็นกันเองของผู้ใช้

พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมเกิดขึ้นหลากหลายประเภท โดยความเป็นกันเองของผู้ใช้สวนสาธารณะจะมีความแตกต่างกันไปตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยสรุปได้ว่า กลุ่มกิจกรรมที่มักพูดคุยและรู้จักกันอย่างสนิทสนมจะเป็นกลุ่มกิจกรรมค้าขาย ที่อยู่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 เนื่องจากเป็นคนในละแวกใกล้เคียงกันและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน คือชุมชนบ้านปูน โดยผู้ที่จะสามารถมาค้าขายในบริเวณพื้นที่สาธารณะดังกล่าวได้ต้องเป็นคนภายในพื้นที่ชุมชนบ้านปูนเท่านั้นเพราะผู้ที่ดูแลพื้นที่ดังกล่าวได้ทำการอนุญาตให้ชาวบ้านในพื้นที่เท่านั้นที่จะสามารถเข้ามาค้าขายได้ โดยต้องแจ้งความต้องการค้าขายไปยังประธานชุมชน และประธานชุมชนจะแจ้งไปยังสำนักงานเขต (เขาวลิต สาดสมัย, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2563)

เมื่อพิจารณาถึงกิจกรรมอื่น ๆ ในพื้นที่พบว่า กิจกรรมที่ผู้คนมักจะไม่น่าจะรู้จักกันแต่สามารถมาประกอบกิจกรรมร่วมกันได้คือ การออกกำลังกาย เช่น การเดิน วิ่ง หรือ เต้นแอโรบิค ซึ่งผู้ใช้สวนกลุ่มที่ทำกิจกรรมเหล่านี้มักจะมาเพียง 1 -2 คนเท่านั้นซึ่งส่วนใหญ่จะมาเพียงคนเดียว โดยมีจุดประสงค์เพื่อออกกำลังกายเท่านั้น นอกจากนี้สังเกตได้ว่า กลุ่มผู้ใช้สวนสาธารณะที่ทำ

กิจกรรมออกกำลังกายและเป็นวัยสูงอายุจะมีความสนิทสนมกัน มีความเป็นกันเองมากกว่ากลุ่มวัยรุ่น โดยกลุ่มผู้สูงอายุ มักเลือกใช้สวนสาธารณะเป็นจุดนัดพบกลุ่มเพื่อนเพื่อพบปะพูดคุยขณะออกกำลังกาย (ชนินทร์ ยุทธรัตน์, สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2563)

นอกจากนี้กิจกรรมการเล่นกีฬา เช่น สเกตบอร์ด ฟุตซอล เบตอง ส่วนใหญ่แล้ว มักจะเป็นจุดรวมของผู้ที่เข้าใช้สวนโดยไม่รู้จักกันมาก่อน โดยใช้การทำกิจกรรมดังกล่าวเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มให้มีโอกาสได้มาร่วมเล่นกิจกรรมด้วยกัน

4.3.2 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

ในการศึกษาปัจจัยเชิงกายภาพของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ดังปรากฏรายละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.2.3 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ด้านข้อกำหนด

จากการศึกษาพบว่าผู้ใช้สวนส่วนใหญ่ทราบข้อกำหนดพื้นฐานเท่านั้น คือ ทราบแค่เรื่องเวลา เปิด - ปิด แต่ทั้งนี้เมื่อตอบให้ตอบเวลาแล้ว ก็ตอบเวลาเปิด - ปิด ได้อย่างไม่แน่ใจนัก กล่าวคือไม่สามารถอธิบายข้อกำหนดต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ตามกำหนดของผู้ดูแลสวนสาธารณะ มีเพียงผู้เข้าใช้สวนบางส่วนเช่น กลุ่มค้าขายที่จะทราบถึงข้อกำหนดเบื้องต้นมากที่สุด ไม่ใช่เพียงแค่วเวลา เปิด- ปิด แต่ทราบถึงข้อห้ามการใช้งานพื้นที่ ต่าง ๆ เช่น การห้ามดื่มสุรา การห้ามนำสุนัขเข้าไปในสวน (พิมพ์ชนก แสงดี, สัมภาษณ์ 13 กันยายน 2563)

นอกจากนี้กลุ่มกิจกรรมการออกกำลังกาย บางส่วนทราบถึงข้อกำหนดและบางส่วนก็ ไม่ทราบข้อกำหนดใด ๆ ทั้งสิ้น โดยสังเกตได้ว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าใช้พื้นที่เป็นประจำและใช้พื้นที่เป็นการนัดพบเพื่อนของตน จะสามารถอธิบายข้อกำหนดได้ละเอียดมากที่สุดเมื่อเทียบกับ ผู้ใช้สวนอื่น ๆ เช่น ทราบถึงข้อกำหนดการห้ามรวมเงินบริจาคเพื่อพัฒนาสวนสาธารณะ (สงบ ศรีชนะ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2563)

ในมุมมองเรื่องข้อกำหนดและการใช้งานเบื้องต้นแล้วนอกจากผู้ใช้สวนจะไม่มีอำนาจในการกำหนดกฎระเบียบร่วมกันแล้วยังไม่มีรับรู้เรื่องข้อมูลดังกล่าวได้ดีพออีกด้วย โดยข้อกำหนดการเข้าใช้พื้นที่สวนหลวงพระราม 8 ผู้มีอำนาจในการออกข้อกำหนด คือ ผู้อำนวยการสวนสาธารณะ ซึ่งผู้เข้าใช้สวนสามารถสอบถามได้ที่ผู้อำนวยการสวนสาธารณะโดยตรง (ยงทวิ โปธิษา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563) แต่ทั้งนี้พื้นที่สวนหลวงพระราม 8 ไม่มีสำนักงานผู้อำนวยการสวนสาธารณะทำให้ผู้เข้าใช้สวนไม่สามารถสอบถามรายละเอียดของข้อกำหนดบางอย่างที่เป็นข้อกำหนดพิเศษ เช่น การเสียค่าธรรมเนียมกรณีขอเข้าถ่ายทำภาพ หรือ วีดีโอในเชิงพาณิชย์ ก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าผู้เข้าใช้สวนจะสามารถไปติดต่อได้ที่บริเวณใด (เดชาธร บำรุงเมือง, สัมภาษณ์ 9 กันยายน 2563)

(2) ด้านการลงทุนและการดูแลโครงสร้างพื้นฐาน

จากการศึกษาในเรื่องการลงทุนและการดูแลโครงสร้างพื้นฐานพบว่า มีผู้ใช้สวนบ้างกลุ่มที่มีความสนใจจะรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งกองทุนในการบริจาคจากผู้ที่ใช้สวน โดยนำเงินบริจาคดังกล่าวมาปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ในสวนสาธารณะ (ชรินทร์ ยุทธรัตน์, สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2563) แต่ทั้งนี้ความคิดเห็นดังกล่าวไม่สามารถทำได้จริงเนื่องจากความไม่เอื้ออำนวยของระบบกฎหมายในการบริการจัดการสวนของกรุงเทพมหานคร เนื่องมาจากสวนสาธารณะอยู่ในความดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ภาครัฐต้องเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการเท่านั้น ไม่สามารถให้มีการร่วมบริจาคเพื่อทำการพัฒนาพื้นที่ได้ (ยงทวี โพธิษา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563) ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ทั้งผู้ใช้สวนสาธารณะและผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการสวนสาธารณะเองก็มีความคิดเห็นตรงกันว่าเป็นเรื่องของข้อจำกัดทางกฎหมายที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะได้อย่างทันถ่วงที และตรงตามความต้องการของผู้ใช้พื้นที่

นอกจากนี้การดูแลโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อันประกอบไปด้วย เส้นทาง ไฟฟ้า แก้อื้อเครื่องออกกำลังกาย โดยส่วนใหญ่พบว่าผู้ใช้งานสวนสาธารณะมีความพึงพอใจต่อเรื่องเส้นทาง มากที่สุด โดยให้เหตุผลว่ามีการออกแบบเส้นทางเดิน – วิ่งได้ดี แต่ทั้งนี้ในเรื่องฟ้าส่องสว่าง กลุ่มผู้ใช้พื้นที่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 มักพบปัญหาคือ ไฟฟ้าส่องสว่างไม่เพียงพอ หรือในกลุ่มการเล่นสเก็ตบอร์ด ไฟฟ้าใต้สะพานพระราม 8 จะดับลงเองโดยไม่มีเวลากำหนดอย่างชัดเจน ซึ่งผู้ใช้สวนมีความคิดเห็นว่า ควรกำหนดเวลาที่แน่นอนเพื่อให้สามารถเตรียมตัวเก็บอุปกรณ์ได้อย่างเรียบร้อยและไม่เป็นอันตราย (ชลดา สง่าลี, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2563) รวมทั้งในบริเวณท่าน้ำที่เกิดกิจกรรมการตกปลา ผู้ใช้พื้นที่มีความคิดเห็นว่าบริเวณดังกล่าวมีไฟฟ้าที่ยังส่องสว่างไม่เพียงพอ โดยเฉพาะบริเวณท่าน้ำ (มุชา ชัยแสง, สัมภาษณ์ 25 กันยายน 2563)

โดยหากเอกชนที่ต้องการเข้ามาดูแลโครงสร้างพื้นฐานหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ จะทำได้เพียงแค่ช่วยซ่อมแซม บำรุงรักษาเท่านั้น ไม่สามารถร่วมเงินกันเพื่อลงทุนและบริหารจัดการกองทุนได้ เช่น สามารถมาช่วยซ่อมเครื่องเล่นที่พังได้ โดยตงอทำการติดต่อไปที่ผู้อำนวยการสวนสาธารณะและจึงนัดวันเวลาในการเข้ามาดูแลรักษาซ่อมบำรุง (ปุณกันต์ รอดชาติ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2563)

สรุปได้ว่าในเรื่องการลงทุนของหน่วยงานและการดูแลโครงสร้างพื้นฐาน ถือเป็นเรื่องที่ใช้สวนให้ความสนใจและมีความคิดเห็นต่อการดูแลรักษาพื้นที่เป็นอย่างมากแต่ทั้งนี้ระบบกฎหมายของไทยยังไม่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สวนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนและดูแลพื้นที่สาธารณะได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

(3) ด้านการร่วมมือ

จุดเริ่มต้นของการร่วมมือกันในพื้นที่สวนสาธารณะคือการทราบถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่เพราะหน่วยงานดังกล่าวจะทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางในการจัดการดูแลพื้นที่

แต่เป็นที่น่าสังเกตคือ ผู้ใช้ส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าสวนหลวงพระราม 8 เป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบดูแลของหน่วยงานใด รวมทั้งไม่ทราบว่าพื้นที่ที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วนนั้นอยู่ในความดูแลของหน่วยงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากเกิดปัญหาหรือต้องการร้องเรียนก็ไม่ทราบถึงช่องทางในการเข้าถึงหน่วยงานใด เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการเกิดความร่วมมือกันในพื้นที่ก็เป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นได้

(4) ความต้องการของผู้ใช้ส่วนต่อการบริหารจัดการพื้นที่

การศึกษาในเรื่องความต้องการของผู้ใช้ส่วนในการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการมีกลุ่มผู้ใช้งานบางส่วนที่มีความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจหากภาคประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ได้ (ชลธร สุนทรสราวุธ, สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2563) โดยได้แสดงความคิดเห็นเรื่องช่องทางในการสื่อสารกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแล เช่น การจัดตั้งจอ LED เพื่อบอกข้อกำหนด กฎระเบียบ ต่าง ๆ บริเวณด้านหน้าสวน และสามารถรับเรื่องร้องเรียนผ่านเครื่องดังกล่าว (ชัยกร ห้วยหงษ์ทอง, สัมภาษณ์ 19 กันยายน 2563) หรือ การจัดให้มีการเสกนควิอาร์โค้ดเพื่อเข้าไปแสดงความคิดเห็นในการใช้สวนต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลสวน (ศิระประภา รุ่งสะอาด, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2563)

4.3.3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

ในการศึกษาปัจจัยเชิงกายภาพของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ผู้วิจัยได้นำแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ดังปรากฏรายละเอียดในบทที่ 2 หัวข้อ 2.2.3 มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ

จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ กรมศึกษา สวนหลวงพระราม 8 และร่วมทั้งพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ของประเทศไทย มีภาครัฐเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการบริหารจัดการ โดยการจัดการพื้นที่และการดูแลรักษาพื้นที่เป็นเรื่องที่ประชาชนรับทราบร่วมกันว่าภาครัฐเป็นผู้จัดการดูแลทั้งหมด และเนื่องจากนโยบายจากส่วนกลางที่กำหนดหน้าที่เฉพาะแต่ภาครัฐในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเท่านั้นซึ่งในข้อกำหนดดังกล่าว ยังขาดความยืดหยุ่นของตัวกฎหมายและในองค์กรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงอย่างสำนักงานสวนสาธารณะก็เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและพยายามริเริ่มการวางกรอบนโยบายใหม่เพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการต่อภาคส่วนต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยกรอบนโยบายดังกล่าว ถูกกำหนดในแผนงานที่เรียกว่า Green Bangkok 2030 โดยแผนงานดังกล่าว มีจุดประสงค์เพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวต่อประชากรให้เกินค่ามาตรฐานที่กำหนดตาม WHO ซึ่งมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของภาคประชาชน โดยเริ่มต้นจากเรื่องการออกแบบพื้นที่ และร่วมทั้งการกำหนดข้อกำหนดตามความต้องการของผู้ใช้สวนสาธารณะ (ยงทวี โปธิษา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563) นอกจากนี้พื้นที่

ในกรณีผู้ใช้สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ผู้ใช้สวนสาธารณะมีความคิดเห็นส่วนใหญ่จะไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาครัฐ เช่น ไม่ทราบถึงการประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่าง ๆ ของการใช้พื้นที่สาธารณะ (ชัยกร ห้วยหงษ์ทอง, สัมภาษณ์ 19 กันยายน 2563) ซึ่งส่งผลให้ผู้ใช้สวนสาธารณะส่วนใหญ่ ไม่ทราบถึงการติดต่อหรือการเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลจัดการพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 โดยตรง และยังมีผู้ใช้งานสวนสาธารณะที่แสดงความคิดเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐที่จะทำหน้าที่เพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาบางพื้นที่ต่าง ๆ ดำเนินการล่าช้าและไม่ตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานสวน (ปุณกันต์ รอดชาติ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2563)

สรุปได้ว่าภาครัฐ ถือเป็นหน่วยงานสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศไทย เนื่องมาจากกลไกทางด้านกฎหมายที่กำหนดขอบเขตการดูแลรับผิดชอบให้เป็นเพียงหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลพบว่าหน่วยงานภาครัฐเองมองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นช่องว่างระหว่างประชาชนและหน่วยงานผู้ทำหน้าที่บริหารจัดการดูแล อีกทั้งในมุมมองของภาคประชาชนก็สะท้อนปัญหาในเรื่องการเข้าถึงหน่วยงานที่มีอำนาจจัดการดูแลรวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่ล่าช้าและไม่ตรงตามความต้องการ ก็เป็นปัญหาที่สำคัญเช่นเดียวกัน ประเด็นดังกล่าวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศไทยยังไม่เกิดศักยภาพอย่างแท้จริง

(2) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียง

กระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชนใกล้เคียงถือเป็น ภาคส่วนที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเป็นอย่างมาก โดยผู้ใช้สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ในละแวก 1-2 กิโลเมตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนใกล้เคียง เช่น ชุมชนบ้านปูน ชุมชนวัดคฤหบดี ผู้ใช้สวนดังกล่าวส่วนใหญ่มีความต้องการให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ใช้สวนเชื่อว่าพื้นที่สาธารณะบริเวณดังกล่าวยังคงสามารถพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นได้ หากประชาชนมีโอกาสในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ (พิมพ์ชนก แสงดี, สัมภาษณ์ 13 กันยายน 2563) เช่น การจัดพื้นที่ตลาดริมน้ำในบริเวณใต้สะพานพระราม 8 ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์ – อาทิตย์ นอกจากนี้ยังควรเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเข้ามาค้าขายภายในพื้นที่ได้ จะทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการใช้พื้นที่สาธารณะในการประกอบอาชีพ และหารายได้ให้แก่ครัวเรือน (พัชรินทร์ มาลาทิพย์, 7 กันยายน สัมภาษณ์ 2563)

นอกจากนี้พื้นที่สาธารณะบริเวณใต้สะพานพระราม 8 ที่ได้รับการพัฒนาและต่อยอดในปัจจุบันนี้ เกิดมาจากแนวคิดความต้องการการพัฒนาพื้นที่ของบุคลากรในชุมชนที่มีใจรักในการ

พัฒนาพื้นที่อย่างจริงจังนั้นคือ “ครูเชวาร์” ครูเชวาร์ถือเป็นผู้บุกเบิกและริเริ่มการพัฒนาพื้นที่บริเวณใต้สะพานพระราม 8 โดยในอดีตพื้นที่ดังกล่าวถูกปล่อยรกร้างและไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้เป็นส่วนหนึ่งกับสวนหลวงพระราม 8 แต่ครูเชวาร์มีความคิดเห็นว่าเป็นพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพเกินกว่าจะปล่อยทิ้งร้างเท่านั้น จึงเริ่มจัดโครงการเก็บขยะบริเวณใต้สะพานพระราม 8 และบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม โดยเป็นผู้ประสานงานกับสำนักงานเขตบางพลัด ในยุคแรกเริ่ม ว่าชุมชนมีความต้องการพัฒนาพื้นที่ใต้สะพานพระราม 8 เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะสำหรับทุกคน เมื่อพื้นที่มีความสะอาดและสวยงามมากยิ่งขึ้น ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่มากยิ่งขึ้น สำนักงานเขตบางพลัดจึงมีโครงการให้ชุมชนเสนอชื่อเพื่อเข้าทำการค้าขายบริเวณใต้สะพานพระราม 8 จึงเกิดเป็นพื้นที่ตั้งร้านค้าต่าง ๆ ในปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้อำนวยการสวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8 จึงมีโครงการต่อยอดคือเปิดประตูบริเวณข้างสวนหลวงพระราม 8 เพื่อให้เชื่อมต่อกับพื้นที่ใต้สะพานพระราม 8 และรวมเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน (เขาวลิต สาดสมัย, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2563)

จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานในระดับท้องถิ่นในละแวกพื้นที่สวนหลวงพระราม 8 เป็นภาคส่วนที่มีความเข้มแข็งและมีความต้องการในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่เป็นอย่างมาก ถือได้ว่าปัจจัยในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะใต้สะพานพระราม 8 ที่สำคัญอย่างหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชุมชนบ้านปูน ซึ่งเป็นกลไกผู้ขับเคลื่อนอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้หากขาดผู้ประสานงานดังกล่าว พื้นที่ดังกล่าวอาจไม่สามารถพัฒนาขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

(3) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานเอกชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานเอกชนต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประเทศไทยในปัจจุบัน ถือเป็นภาคส่วนที่มีความห่างไกลจากกลไกดังกล่าวเป็นอย่างมาก เพราะเอกชนไม่สามารถเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งทั้งในเรื่องแนวคิด การลงทุน หรือร่วมทั้งการช่วยเหลือใด ๆ ได้นอกจากการเพียงการลงแรงในการช่วยซ่อมแซมเครื่องใช้อุปกรณ์ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในสวนสาธารณะ โดยพื้นที่ดังกล่าว มีกลุ่มเอกชนที่เปิดบริษัทในบริเวณสวนสาธารณะเข้ามาช่วยซ่อมแซมเครื่องเล่นในสวนสาธารณะ โดยจับกลุ่มเข้ามาขออนุญาตผู้อำนวยการสวนสาธารณะเพื่อทำการเข้าซ่อมแซม แต่ทั้งนี้ผู้อำนวยการสวนสาธารณะต้องทำการแจ้งเรื่องไปสู่หน่วยงานภาครัฐเพื่อทำการอนุญาต ซึ่งกระบวนการดังกล่าวใช้ระยะเวลาอันยาวนาน บางครั้งใช้ระยะเวลาขออนุญาตนานถึง 1-2 เดือน โดยเอกชนดังกล่าวพร้อมที่จะช่วยเหลือเป็นอย่างมากแต่ก็จำเป็นต้องรอการดำเนินการที่ล่าช้าเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบ (ปุณกันต์ รอดชาติ, สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2563)

นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้สวนที่แสดงความคิดเห็นว่าการร่วมมือของภาคเอกชนจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความน่าสนใจการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ เพราะเอกชนจะมีทั้งเงินทุน และการสนับสนุนที่ดี แต่ทั้งนี้ควรจะเป็นกิจกรรมที่เอกชนเป็นผู้ริเริ่มและให้ภาคชุมชนหรือภาคประชาชนเป็น

ส่วนหนึ่งในการร่วมมือ เช่น การจัดกิจกรรมเดิน-วิ่ง โดยให้เอกชนเป็นผู้จัดการโครงการและเงินที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนต่าง ๆ นำมาร่วมกันเพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะ (ชลธร สุนทรสราวุธ, สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2563) รวมทั้งผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในปัจจุบันมีความคิดเห็นเช่นเดียวกันในเรื่องที่ว่า ภาคเอกชนเป็นภาคส่วนที่มีหน่วยความคิด เงินทุน และแรงงานที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีศักยภาพ เพียงแต่การบริหารจัดการในปัจจุบันจะไม่เอื้อให้กับองค์กรเอกชน ซึ่งในปัจจุบันมีการกำหนดเรื่องการลดหย่อนภาษีของหน่วยงานเอกชนหากทำประโยชน์สังคมและสาธารณะ และจากกรอบแผนงาน Green Bangkok 2030 เอกชนจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างแน่นอน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงินทุน หรือการตั้งต้นออกแบบพื้นที่สาธารณะ และรวมทั้งยังมีส่วนในเรื่องการขับเคลื่อนการเกิดประชาพิจารณ์แนวคิดต่าง ๆ ที่มีการกำหนดว่าจะเปิดโอกาสให้แก่เอกชนมากขึ้นในกรอบนโยบายดังกล่าวอย่างแน่นอน (ยงทวิ โปธิชา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563)

จากการศึกษาสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของเอกชนต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของไทยในปัจจุบันยังเป็นกลไกส่วนน้อยที่สุดใน 3 ภาคส่วน แต่ทั้งนี้ในอนาคตผู้ที่มีอำนาจในการบริหารจัดการมีแนวคิดเห็นที่จะเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อให้พื้นที่สาธารณะในประเทศไทยมีกลไกการบริหารจัดการที่ดีและมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

4.4 การสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะบริเวณสวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาปัจจัยในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปัจจัยต้นแบบในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดในตารางที่ 3 สรุปปัจจัยต้นแบบในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และทำให้พบว่าพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 มีปัจจัยบางประการที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมและในขณะเดียวกันก็ยังคงมีปัจจัยบางประการที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยอภิปรายรายละเอียดดังนี้

(1) ปัจจัยด้านการรองรับกิจกรรมที่หลากหลาย

พื้นที่สาธารณะบริเวณสวนหลวงพระราม 8 มีการออกแบบให้สามารถรองรับกิจกรรมที่หลากหลายทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในพื้นที่ การแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนและมีการใช้ประโยชน์ที่หลากหลาย ทำให้มีผู้ใช้งานมีโอกาสที่จะได้ประกอบกิจกรรมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสวนหลวงพระราม 8 ยังเป็นพื้นที่ที่มีทัศนียภาพที่โดดเด่นส่งผลให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์ใน

พื้นที่ได้ดีกว่าพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ ดังนั้นปัจจัยดังกล่าวนี้ถือเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

(2) ปัจจัยด้านการนำเอกลักษณ์ของพื้นที่เดิมสู่การสร้างอัตลักษณ์ในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะบริเวณสวนหลวงพระราม 8 นี้ในกระบวนการออกแบบ ยังไม่ได้เกิดการนำเอกลักษณ์เดิมของพื้นที่มาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ เพราะในอดีตข้อกำหนดและกฎหมายในเรื่องการสร้างพื้นที่สาธารณะยังไม่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพียงพอ ดังนั้นปัจจัยดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษาจึงถือว่าเป็นปัจจัยที่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ แต่ทั้งนี้หากพื้นที่ดังกล่าวจะมีการปรับปรุงใหม่ ควรนำเอกลักษณ์ของพื้นที่เดิมที่มีอยู่มาเข้าสู่กระบวนการออกแบบและปรับปรุงพื้นที่มากยิ่งขึ้น จะทำให้เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้ต่อไป

(3) ปัจจัยด้านการมีศูนย์กลางที่ผู้คนเข้าถึงได้ง่าย

พื้นที่สาธารณะบริเวณสวนหลวงพระราม 8 หากพิจารณาในมุมมองของการเข้าถึงและการเป็นศูนย์กลางแล้วนั้น ถือได้ว่าพื้นที่สาธารณะดังกล่าวมีลักษณะที่ตรงกับปัจจัยดังกล่าว ทั้งตำแหน่งของพื้นที่ที่อยู่ในบริเวณเขตชั้นกลางในกรุงเทพมหานคร และยังสามารถเข้าถึงได้อย่างหลากหลาย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจัยดังกล่าวนี้ถือเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี

(4) ปัจจัยด้านความสอดคล้องของพื้นที่สาธารณะและการวางแผนเมือง

เมื่อพิจารณาพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ในและการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเมืองในปัจจุบัน ดังปรากฏในภาพที่ 2 การใช้ประโยชน์พื้นที่ภายนอกพื้นที่ศึกษา พบว่าปัจจุบันพื้นที่บริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยทั้งชุมชนและหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งตำแหน่งของพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ถือเป็นการตอบรับกับการใช้พื้นที่ภายนอกเป็นอย่างดี

แต่ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการวางแผนเมืองในปัจจุบันยังไม่เห็นถึงความสอดคล้องกับการวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะทั้งพื้นที่กรณีศึกษาเองและพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ

(5) ปัจจัยด้านข้อกำหนดที่ต้องมีความเหมาะสมต่อผู้ใช้พื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาด้านข้อกำหนดในพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 พบว่าพื้นที่ดังกล่าวมีข้อกำหนดที่ผู้ใช้งานส่วนใหญ่ทราบและมีความเหมาะสมต่อการใช้งานพื้นที่ ซึ่งถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้เช่นกัน

(6) ปัจจัยด้านการมีความสามารถในการออกข้อกำหนด

จากการศึกษาพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 พบว่า ผู้ใช้งานไม่มีอำนาจหน้าที่ในการแสดงความคิดเห็นใด ๆ ต่อการใช้พื้นที่สาธารณะ รวมทั้งผู้มีอำนาจหน้าที่มีข้อกฎหมายที่ไม่เปิดกว้างและเป็นสิ่งควบคุมทำให้การทำงานในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมีความล่าช้า ซึ่งถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

(7) ปัจจัยด้านการลงทุนเพื่อดูแลพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 รวมทั้งพื้นที่สาธารณะของภาครัฐอื่น ๆ ในประเทศไทย มีกฎหมายกำหนดให้ไม่สามารถร่วมทุนกันเพื่อการดูแล พื้นที่ที่ไม่เปิดเป็นภารกิจหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

(8) ปัจจัยด้านการจัดตั้งองค์กรศูนย์กลางเครือข่ายการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 รวมทั้งพื้นที่สาธารณะของภาครัฐอื่น ๆ ในประเทศไทย มีกฎหมายกำหนดถึงอำนาจหน้าที่ของผู้มีสิทธิในการบริหารจัดการเป็นเพียงหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ภาคประชาชนและเอกชน ไม่สามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนแนวทางหรือแผนงานอื่น ๆ ซึ่งถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

(9) ปัจจัยด้านเครื่องมือหรือช่องทางในการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 รวมทั้งพื้นที่สาธารณะของภาครัฐอื่น ๆ ในประเทศไทย ยังไม่มีช่องทางในการจัดเก็บข้อมูล ความต้องการ และความคิดเห็นต่าง ๆ ของภาคส่วนอื่น ๆ ต่อการเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการรวมทั้งการออกแบบพื้นที่แต่อย่างใด ซึ่งถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

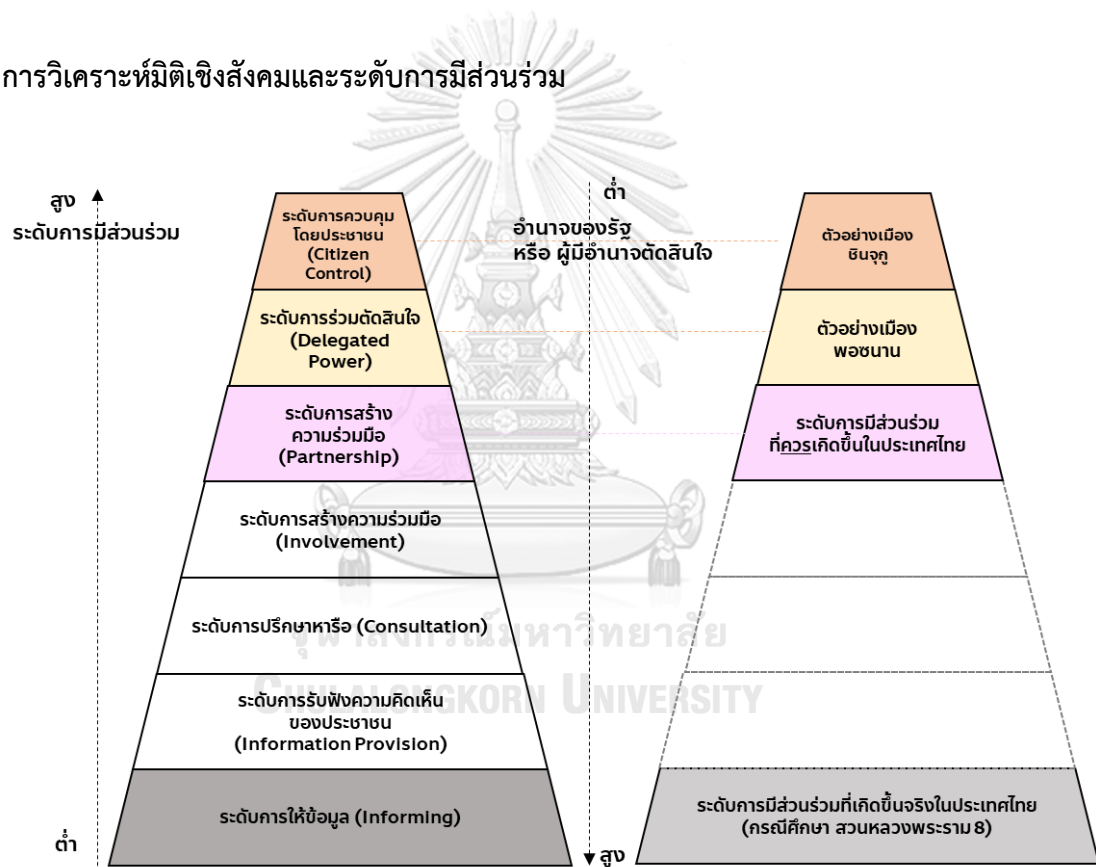
(10) ปัจจัยด้านการสร้างความสำนึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ยังไม่มีการเสริมสร้างความรักและความรู้สึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่ เนื่องมาจากในการเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งส่งผลมาจากการขาดปัจจัยในการนำเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเดิมมาเป็นอัตลักษณ์ในการออกแบบพื้นที่ ซึ่งถือว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยทั้ง 10 ปัจจัยข้างต้น ได้ข้อสรุปว่าปัจจัยที่ส่งเสริมต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ส่วนใหญ่แล้วเป็น

ปัจจัยในด้านกายภาพทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็น พื้นที่ที่มีความหลากหลายในการประกอบกิจกรรม หรือเป็น ตำแหน่งของพื้นที่ศึกษาที่ตั้งอยู่บริเวณกลางเมือง แต่เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ คือ ปัจจัยในการ บริหารจัดการและปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการ ของพื้นที่สาธารณะสวนหลวง พระราม 8 ยังคงเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ พื้นที่สาธารณะ ดังนั้นแล้วการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสวนหลวงพระราม 8 ควรเกิดจากการ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สวนได้มาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการร่วมกับรัฐบาลซึ่งการจะเปิดโอกาสเช่นนี้ ได้ การกำหนดเรื่องผู้มีอำนาจหน้าที่ในระบบกฎหมายจึงเป็นเรื่องสำคัญและควรเป็นจุดเริ่มต้นของ แนวทางการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างมีศักยภาพ

การวิเคราะห์มิติเชิงสังคมและระดับการมีส่วนร่วม

รูปที่ 25 การวิเคราะห์มิติเชิงสังคมและระดับการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและนำมาเป็นแม่บทหลักในการวิเคราะห์กลไกการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นพบว่า ตัวอย่างจากกรณีศึกษา 2 พื้นที่ทั้ง ตัวอย่างเมืองชินจูกุ และตัวอย่างเมือง พอยชาน มีรูปแบบของระดับการมีส่วนร่วมที่อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ เมืองชินจูกุ เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สวนร่วมทั้งผู้ที่อยู่ในพื้นที่ออกข้อกำหนด กฎระเบียบร่วมกันในพื้นที่ศึกษาได้ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้เกิด

การจัดสร้างพื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่เปิดกว้างให้กับผู้คนที่ต้องการจะสร้างพื้นที่สาธารณะในเมืองได้อย่างอิสระ จึงถือว่ากลไกการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะซึ่งอยู่ในระดับที่สูง

นอกจากนี้พื้นที่ตัวอย่างเมืองพอชนาน มีกระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มีกลไกการมีส่วนร่วมให้โอกาสประชาชนได้เข้าไปสู่การตัดสินใจตั้งแต่ต้นทางก่อนสร้างพื้นที่สาธารณะจะสร้างแล้วเสร็จ ซึ่งทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างกิจกรรมที่ตรงตามความต้องการของสังคม เพราะพื้นที่สาธารณะแห่งนี้จะเป็นส่วนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมต่อไปในอนาคต

เมื่อวิเคราะห์ตามระดับของการมีส่วนร่วมแล้วมีรายละเอียดดังนี้

1) ระดับการให้ข้อมูล (Informing)

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 พบว่าผู้ใช้สวนสาธารณะได้รับข้อมูลจากการประชาสัมพันธ์จากภาครัฐในเรื่องข้อกำหนดพื้นฐานเท่านั้น โดยข้อกำหนดดังกล่าวถูกปิดไว้ในบริเวณทางเข้าอย่างชัดเจน แต่ทั้งนี้ถือเป็นช่องทางการสื่อสารเพียงช่องทางเดียวทำให้ผู้ใช้สวนบ้างคนที่ไม่ได้มีโอกาสเดินผ่านบริเวณดังกล่าวก็อาจทำให้พลาดเคลื่อนจากสารที่ภาครัฐต้องการจะสื่อ ดังนั้นถือว่าพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 มีปัจจัยการมีส่วนร่วมที่อยู่ในระดับแรกเท่านั้นคือเพียงการเปิดรับข้อมูลเท่านั้น

2) ระดับการมีส่วนร่วมการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (Information Provision)

ในระดับดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้เห็นถึงปัจจัยในเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งถือว่ายังขาดประเด็นที่สำคัญไปอย่างมาก เพราะไม่มีช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นทั้งในช่องทางปกติและช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ยังไม่เกิดขึ้นจริง

3) ระดับการปรึกษาหารือ (Consultation)

ในระดับการปรึกษาหารือนี้ก็เช่นเดียวกัน โดยสรุปได้ว่าเมื่อประชาชนไม่มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็นก็สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าประชาชนจะไม่สามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการเป็นที่ให้คำปรึกษาหารือได้อย่างเต็มรูปแบบ

4) ระดับการสร้างความร่วมมือ (Involvement)

ระดับการสร้างความร่วมมือ จากการที่องค์กรภาครัฐเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการโดยขาดกลไกการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเอกชน ภาครัฐท้องถิ่น หรือชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าขาดการร่วมมือกันเนื่องมาจากแนวทางการดำเนินงานที่ไม่เอื้อให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมดังกล่าว ในพื้นที่สวนสาธารณะพระราม 8

5) ระดับการร่วมดำเนินการ (Partnership)

เมื่อศึกษาถึงปัจจัยการร่วมดำเนินการแล้วพบว่า การบริหารจัดการให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 นั้นเป็นไปได้ยาก อันเนื่องมาจาก

กฎระเบียบที่ไม่ยืดหยุ่นเพียงพอและไม่ได้เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามาสู่กระบวนการร่วมดำเนินการในเชิง

6) ระดับการร่วมในการตัดสินใจ (Delegated Power)

จากการศึกษาปัจจัยในการมีส่วนร่วมที่พบในพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 โดยพบว่าการร่วมตัดสินใจดังกล่าวนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกับระดับในการร่วมดำเนินการ เนื่องมาจากมีข้อกำหนดกฎหมายที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานจริงได้เข้าไปสู่กระบวนการดังกล่าว แต่ทั้งนี้ผู้ใช้งานมีความต้องการที่จะร่วมตัดสินใจในเรื่องการลงงบประมาณในการบริหารจัดการแต่ติดปัญหาที่ไม่สามารถจะดำเนินการได้

7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน (Citizen Control)

จากการศึกษาปัจจัยในการมีส่วนร่วมที่พบในพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 พบว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกับระดับที่ 5-6 อันเนื่องมาจากปัญหาของข้อกำหนดกฎหมายที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้ตามปกติ

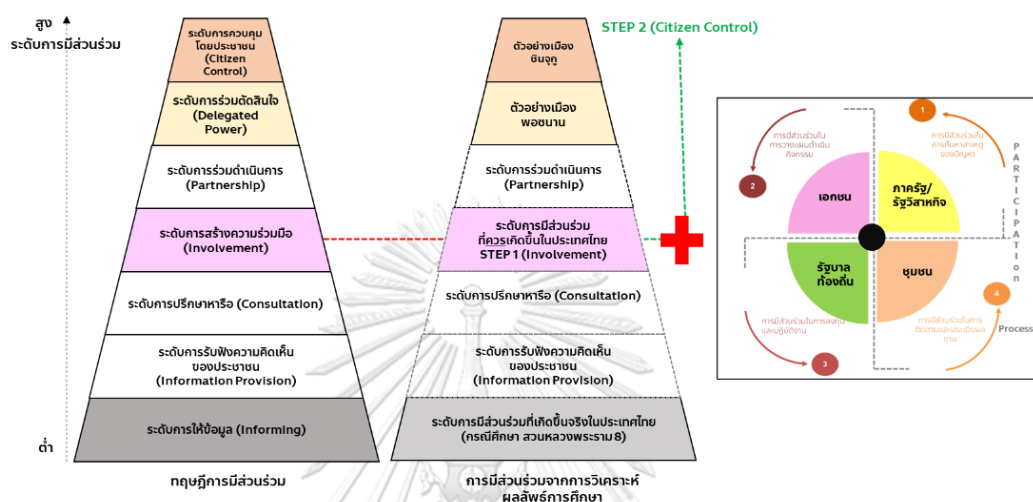
จึงสรุปได้ว่าตัวอย่างทั้ง 2 พื้นที่จัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมระดับสูง โดยเมื่อทำการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในประเทศไทยยังพบว่าอยู่ในระดับต่ำนั่นคือ การมีส่วนร่วมในระดับ 1 กล่าวคือ จากการสัมภาษณ์แล้วผู้ใช้งานบางคนไม่รับรู้ถึงข้อกำหนดที่เป็นข้อกำหนดพื้นฐานในการกำหนดพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งยังไม่มีช่องทางที่อธิบายถึงข้อกำหนดได้อย่างทั่วถึงและทันสมัยกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ทั้งนี้ผู้ใช้งานสาธารณะมีความต้องการที่จะร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะมีการร่วมกันระดมทุนเพื่อการพัฒนาพื้นที่ หรือการติดตั้งเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่สามารถแสดงถึงข้อเรียกร้องหรือข้อร้องเรียนได้ โดยเมื่อพิจารณาบริบทการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยควรอยู่ในระดับที่ 5 หรือ ระดับการสร้างความร่วมมือ (Partnership) เนื่องจาก การศึกษาข้อกำหนดและกฎหมายของประเทศไทยนั้นยังค่อนข้างมีความไม่ยืดหยุ่นเท่าที่ควร ส่งผลให้การจะสร้างการมีส่วนร่วมยังค่อนข้างน้อยมาก

จากการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบกับพื้นที่ศึกษาแล้วพบว่า ควรมีแนวทางในการสร้างกระบวนการบริหารจัดการให้เพิ่มระดับการมีส่วนร่วมที่เพิ่มมากขึ้น ดังนี้

แนวทางสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 (Step 1)

ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันนี้การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ที่จะสามารถยกระดับได้นั้นควรนำหลักการในข้อค้นพบ ในรูปที่ 18 มาเป็นแนวทางในการยกระดับกระบวนการมีส่วนร่วมดังรูปที่ 26 กรอบการยกระดับการมีส่วนร่วม คือ การเพิ่มการมีส่วนร่วมในขั้นพื้นฐานคือการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข้อกำหนดทั่วไปในการเข้าถึงสวนและพื้นที่สาธารณะให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างครอบคลุมนอกจากนี้ การยกระดับไปสู่ระดับที่ 2 คือต้องมีการเปิดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในความคิดเห็นขั้น

พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สาธารณะ และต้องนำความคิดเห็นมาเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือ เพื่อให้เข้าสู่ระดับที่ 3 เมื่อภาครัฐสร้างเครื่องมือหรือช่องทางดังกล่าวได้สำเร็จแล้ว ก็จะสามารถนำไปสู่ระดับการมีส่วนร่วมในระดับที่ 4 ได้ในที่สุด (เส้นประสีแดงในภาพที่ 26) เมื่อพัฒนามาถึงขั้นนี้แล้วและหากมีความพร้อมมากเพียงพอจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาในขั้นต่อไปได้

รูปที่ 26 แนวทางสู่การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 2 (Step 2)

ในแนวทางการพัฒนาขั้นที่ 2 นี้จะถือเป็นการพัฒนาขั้นสูงสุด เมื่อพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยสามารถผ่านแนวทางการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 มาถึงระดับการมีส่วนร่วมในระดับที่ 4 (การสร้างความร่วมมือ) จึงพิจารณาต่อเนื่องให้เกิดการยกระดับการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นสูงสุดได้ แต่ทั้งนี้ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ ต้องทำการปรับแก้ข้อกำหนดในเชิงกฎหมายและนโยบาย เพื่อเปิดโอกาสให้ภาคส่วนทั้ง 4 ส่วนสามารถเข้าสู่การมีส่วนร่วมในการร่วมดำเนินการได้ ทั้งภาคเอกชน รัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และชุมชน หากสามารถปรับกฎหมายในพระราชบัญญัติให้เกิดความชัดเจนและเปิดโอกาสได้มากยิ่งขึ้นก็จะสามารถสร้างระดับการมีส่วนร่วมให้สูงยิ่งขึ้น นอกจากนี้หากนำปัจจัยจากตัวอย่างที่ดีในการศึกษากรณีศึกษาทั้ง 2 พื้นที่เข้ามาร่วมพัฒนา (ตารางที่ 3) ก็จะสามารถยกระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะได้จนถึงขั้นสูงสุดและนำไปสู่การสร้างตัวอย่างที่อย่างครอบคลุมทั้งกระบวนการของพื้นที่สาธารณะ ตั้งแต่กระบวนการจัดหาพื้นที่ กระบวนการออกแบบ กระบวนการบริหารจัดการ และการติดตามผล รวมทั้งบทบาทและหน้าที่องค์กรต่าง ๆ ที่ต้องกำหนดเพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ในส่วนนี้ไปสู่การสังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

บทที่ 5

การสร้างตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ช่องว่างต่อ พื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8

5.1 ตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ

จากการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ ดังปรากฏในหัวข้อที่ 4.2.3 แล้ว ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยดังกล่าว และนำมาสู่ขั้นตอนในการสร้างต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

(1) การจัดหาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาต้นแบบดังกล่าวในบทที่ 4 แล้ว จุดเริ่มต้นของการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ดีและมีศักยภาพต่อคนทุกกลุ่มจำเป็นต้องเริ่มจากการจัดหาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม โดยในขั้นตอนดังกล่าวนี้ องค์กรผู้มีบทบาทหน้าที่ในการดูแล หากศึกษาในบริบทเมืองไทยแล้วก็ควรเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการในปัจจุบัน คือ สำนักงานสวนสาธารณะ ซึ่งควรทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหาพื้นที่สาธารณะ โดยพื้นที่สาธารณะใหม่นี้อาจเป็นพื้นที่ของรัฐที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือพื้นที่ของเอกชนที่บริจาคให้เป็นที่สาธารณะ ซึ่งต้องนำต้นแบบในเรื่องกลไกผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะอย่างมีส่วนร่วม มาเป็นแนวทางในการจัดหาภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้จัดหาพื้นที่สาธารณะใหม่ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในคือ สำนักงานสวนสาธารณะ ต้องทำหน้าที่จัดตั้งเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของพื้นที่สาธารณะนั้น ๆ ซึ่งแต่ละพื้นที่ เครือข่ายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพความเป็นจริง รวมทั้งในขั้นตอนนี้ควรเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้ง องค์กรเอกชนที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและเพื่อทำหน้าที่ดูแลเครือข่ายต่าง ๆ (องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ ต้นแบบจาก Shinjuku Sub Center) โดยร่วมกับสำนักงานสวนสาธารณะ โดยเป็นการถ่วงดุลอำนาจของหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางระหว่างเครือข่ายภาคเอกชนต่าง ๆ อีกด้วย

(2) การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

เมื่อได้กำหนดพื้นที่สาธารณะและกำหนดองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะร่วมทั้งภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่แล้ว ในขั้นตอนนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการ

สร้างการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ สำนักงานสวนสาธารณะ จะต้องเป็นผู้ประสานงานจัดทำกิจกรรมหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อให้ทุกภาคส่วนมาร่วมกันเพื่อออกแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเมื่อศึกษาต้นแบบ การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมแล้ว ควรกำหนดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างน้อย 3 ครั้ง โดยในการจัดประชุมแต่ละครั้ง ควรมีจุดประสงค์ ดังนี้

- การประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 1 (Workshop 1)

ในการประชุมครั้งที่ 1 สำนักงานสวนสาธารณะจะต้องทำการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อเข้าร่วมประชุม โดยให้ลำดับความสำคัญไปที่ชุมชนท้องถิ่นในละแวกพื้นที่สาธารณะ เพราะถือเป็นผู้ใช้งานโดยตรง จุดประสงค์ในการจัดประชุมครั้งนี้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้สะท้อนความต้องการในการใช้พื้นที่สาธารณะให้ได้มากที่สุด ในลักษณะการทำแผนที่ทำมือ (Map making approach) โดยในขั้นตอนนี้ดังกล่าวนี้องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะจะมีบทบาทที่สำคัญคือเป็นผู้รวบรวมข้อมูลความต้องการของภาคประชาชนไปสู่กระบวนการออกแบบพื้นที่ในเชิงภูมิสถาปัตยกรรม เพื่อนำแนวคิดการออกแบบพื้นที่สาธารณะมานำเสนอให้แก่ท้องถิ่นและภาคส่วนต่าง ๆ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งต่อไป

- การประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 2 (Workshop 2)

ในการประชุมครั้งที่ 2 องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะจะต้องทำหน้าที่ในการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อเข้าร่วมประชุม โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดในการออกแบบพื้นที่สาธารณะ (Conceptual framework) ที่ได้เก็บข้อมูลไปจากงานประชุมครั้งที่ 1 และให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทำการเสนอแนะและปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะให้เป็นไปตามความต้องการของผู้ใช้งานอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยองค์กรเอกชนต้องทำการรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้เพื่อนำไปสู่การปรับแก้แนวคิดให้ตรงตามความต้องการของทุกภาคส่วน

- การประชุมปฏิบัติการครั้งที่ 3 (Workshop 3)

ในการประชุมครั้งที่ 3 สำนักงานสวนสาธารณะจะต้องทำการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการร่วมประชุม โดยการประชุมในครั้งนี้คือการร่วมกันโหวตรับและไม่รับแนวคิด การออกแบบพื้นที่สาธารณะที่นำเสนอโดยองค์กรเอกชน หากเสียงส่วนใหญ่ของทุกภาคส่วนตอบรับแนวคิดดังกล่าวก็จะไปสู่ขั้นตอนการจัดทำผังแม่บทพื้นที่สาธารณะ (Master plan of public space) และนำผังแม่บทดังกล่าวมาเสนอแก่สำนักงานสวนสาธารณะเพื่ออนุมัติงบประมาณและดำเนินโครงการในขั้นตอนต่อไป

(3) การระดมทุนและจัดสร้างพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

สำนักงานสวนสาธารณะจะทำการนำเสนอผังแม่บทของพื้นที่สาธารณะใหม่เพื่อให้ไปสู่กระบวนการอนุมัติงบประมาณจากภาครัฐ นอกจากนี้องค์กรเอกชนเพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะจะ

ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการระดมทุนในการก่อสร้างพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งต้องมีการจัดการให้เกิดความโปร่งใสในเรื่องเงินทุน ให้ทุกภาคส่วนสามารถตรวจสอบงบประมาณที่ได้รับ และเงินบริจาคจากหน่วยงานอื่น ๆ

(4) การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม จึงนำมาเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยนำหลักการทั้ง 3 หลักการคือ หลักการด้านข้อกำหนด หลักการด้านการลงทุนการดูแลโครงสร้างพื้นฐาน และหลักการการมีส่วนร่วม โดยจำเป็นต้องให้สำนักงานสวนสาธารณะร่วมมือกับองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ จัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดตั้งข้อกำหนดและกฎระเบียบในการใช้พื้นที่สาธารณะ โดยอยู่ในขอบเขตของกฎกระทรวงที่ประกาศในระดับประเทศ และทั้งนี้ต้องสามารถสร้างข้อกำหนดที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นที่ตามความต้องการของผู้ใช้งานพื้นที่ในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

(5) การดูแลและฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

ในขั้นตอนดังกล่าวนี้องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะควรเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบหลักในการประสานงานกับผู้ใช้งานพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่การบริหารจัดการอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะต้องเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับผู้ใช้งานสวนสาธารณะไม่ใช่เพียงแค่ประชาชนในชุมชนละแวกพื้นที่สาธารณะเท่านั้น แต่ช่องทางในการสื่อสารดังกล่าวต้องมีการออกแบบและวางแผนให้เกิดความเหมาะสมต่อบริบทของผู้ใช้งานพื้นที่อย่างครอบคลุม

นอกจากนี้เมื่อเกิดการกระทำของผู้ใช้งานสวนสาธารณะที่ละเมิดข้อกำหนด หรือกฎระเบียบ องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะต้องสามารถจัดการควบคุมดูแลได้ทันที เพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายและความเสียหายในภายหลัง รวมทั้งการกำหนดให้มีการร่วมกันดูแลพื้นที่สาธารณะอย่างเป็นสัดส่วนชัดเจน

โดยเรื่องของการฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะนั้นเป็นหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งหลังจากพื้นที่สาธารณะนั้นได้เปิดให้บริการแล้ว ในขั้นตอนนี้องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะต้องเป็นผู้ประสานเพื่อให้สำนักงานสวนสาธารณะที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ เป็นผู้ดูแลฟื้นฟู แต่ทั้งนี้ในขั้นตอนนี้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสวนสาธารณะสามารถฟื้นฟูพื้นที่ได้เอง โดยต้องทำการแจ้งความต้องการไปที่องค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะก่อนที่จะทำการฟื้นฟูหรือซ่อมแซมเครื่องใช้หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่

5.2 ความแตกต่างระหว่างตัวอย่างที่ดีการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมืองกรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

(1) ความแตกต่างในการจัดหาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาตัวอย่างที่ดีเรื่องการจัดหาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม พบว่า กระบวนการได้มาซึ่งพื้นที่สาธารณะของไทยเป็นกระบวนการที่ยังขาดการวางแผนและการตั้งวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน อาจเรียกได้ว่าในช่วงการก่อตั้งสวนหลวงพระราม 8 นั้นเกิดขึ้นได้มาจากการพัฒนาพื้นที่ได้สะพานให้เกิดประโยชน์เท่านั้น ไม่ได้มีแนวทางหลักในการสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง โดยต่อมากรอบการจัดหาพื้นที่สาธารณะในประเทศไทย มักเกิดจากการฟื้นฟูพื้นที่ที่รกร้างว่างเปล่าและมาสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะเท่านั้น ไม่ได้มีการวางแผนถึงประโยชน์ต่อประชาชน หรือรวมทั้งยังขาดการวางแผนบริหารจัดการร่วมกับการวางผังเมืองในยุคแรกเริ่ม ที่ไม่ได้คำนึงถึงการกำหนดพื้นที่สาธารณะลงไปในการวางผังอย่างชัดเจน (ยงทวี โพธิษา, สัมภาษณ์ 30 กันยายน 2563)

จากการศึกษาความแตกต่างจากต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ จึงพบข้อแตกต่างดังนี้ หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดหาพื้นที่สาธารณะในไทยยังขาดภารกิจหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบดูแล เป็นเพียงการกำหนดโครงการในเชิงปฏิบัติการไม่ได้ลงรายละเอียดในเชิงอำนาจของกฎหมายในการติดตามควบคุมหน้าที่ดังกล่าว อีกทั้งยังขาดองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการจัดหาพื้นที่สาธารณะอีกด้วย

(2) ความแตกต่างในการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาตัวอย่างที่ดีเรื่องการออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ในกระบวนการที่ส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ยังขาดความเกี่ยวข้องและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานในระดับท้องถิ่นอย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างแล้วจึงพบว่า การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ยังขาดกระบวนการที่เรียกว่าการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้เกิดความต่อเนื่องและมุ่งหวังผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง รวมทั้งในการจัดประชุมก็ยังคงไม่สามารถรวบรวมภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาเข้าประชุมได้ทั้งหมด โดยการออกแบบมุ่งเน้นไปที่ความคิดเห็นของภาครัฐเท่านั้น โดยภาคท้องถิ่นไม่ได้มีโอกาสในการออกแบบรูปแบบพื้นที่สาธารณะซึ่งสิ่งนี้ทำให้ภาคท้องถิ่นและผู้ใช้งานพื้นที่ไม่ได้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อพื้นที่สาธารณะดังกล่าว และทำให้ขาดความสนใจในการดูแลรักษาและการบริหารจัดการต่อไปในปัจจุบัน

(3) ความแตกต่างในการระดมทุนและจัดสร้างพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาตัวอย่างที่ดีเรื่องการระดมทุนและจัดสร้างพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม พบว่าด้วยข้อกำหนดและกฎหมายการบริหารจัดการสวนสาธารณะของประเทศไทย และไม่สามารถให้ภาคประชาชนหรือภาคเอกชนดำเนินการในการระดมเงินทองในการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะได้แต่อย่างใด ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะพบว่า ควรเปิดโอกาสให้มีการระดมทุนทั้งทุนในการก่อสร้างพื้นที่สาธารณะ และรวมทั้งการระดมทุนเพื่อการดูแลซ่อมแซมพื้นที่สาธารณะ ในกรณีที่พื้นที่ดังกล่าวมีประชาชนที่ต้องการการบริหารจัดการดูแลด้วยตนเอง

(4) ความแตกต่างในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาตัวอย่างที่ดีเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม พบว่าสวนหลวงพระราม 8 และผู้ใช้งานยังไม่สามารถติดต่อและแจ้งข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการและผู้เข้าใช้งานพื้นที่สาธารณะได้ รวมทั้งโครงสร้างในการกำหนดกฎระเบียบและข้อกำหนดในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยเมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างและพบว่า การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ยังขาดเรื่องการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ตั้งแต่ต้นของการเกิดพื้นที่สาธารณะและรวมทั้งระหว่างการเปิดให้ใช้พื้นที่สาธารณะก็ยังคงไม่สามารถเพิ่มหรือลดข้อกำหนดได้ตรงตามการใช้งานของผู้ใช้งานจริง และนอกจากนี้ช่องทางในการติดต่อสื่อสารก็มีน้อยเกินไปในการที่จะสามารถรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้

(5) ความแตกต่างในการดูแลและฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาตัวอย่างที่ดีการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม พบว่าการดูแลและฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะนั้น ต้องเกิดจากความต้องการของผู้ใช้สวนโดยตรง เพราะผู้ใช้สวนจะเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับสภาพพื้นที่สาธารณะมากที่สุด แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่ที่ดีแล้วควรระบุให้ผู้ใช้สวนทราบถึงบทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ในการดูแลรวมทั้งช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับผู้ดูแลพื้นที่ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ศึกษาสวนหลวงพระราม 8 พบว่าพื้นที่สาธารณะดังกล่าวนี้ผู้ใช้สวนเองสามารถดูแลได้ในสถานการณ์ทั่วไปตามวิสัยของผู้ใช้งานสวนที่จะดูแลได้เท่านั้น แต่หากเป็นการฟื้นฟู ซ่อมบำรุงเครื่องเล่น ต่าง ๆ จะพบว่าไม่สามารถดำเนินการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมทุนเพื่อเป็นเงินกองกลางในการซ่อมบำรุงก็ยังไม่สามารถทำได้ และเมื่อพิจารณาถึงช่องทางในการติดต่อประสานงานช่องทางต่าง ๆ เพื่อแจ้งข่าวในการดูแลฟื้นฟู จึงพบว่าช่องทางในการติดต่อผู้ดูแลพื้นที่นั้นเป็นช่องทางที่ยังขาดศักยภาพในการติดต่อกับผู้ใช้สวนได้จริง ๆ

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 การอภิปรายข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

6.1.1 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร และทำการสร้างต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมจากการศึกษาต้นแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันประกอบไปด้วย 1) ตัวอย่างที่เหมาะสมกับการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งต้นแบบดังกล่าวนี้ เกี่ยวข้องกับกลไกผู้มีอำนาจ และหลักการการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ และ 2) ตัวอย่างในเชิงพื้นที่ศึกษา ซึ่งต้นแบบดังกล่าวนี้ เกี่ยวข้องกับการออกแบบและการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

เมื่อศึกษาต้นแบบดังกล่าวแล้วผู้วิจัยพบว่า มีองค์ประกอบ 3 ปัจจัยด้วยกันที่เป็นปัจจัยหลักในการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ คือ 1) ปัจจัยด้านกายภาพ 2) ปัจจัยเชิงการบริหารจัดการ และ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัจจัยดังกล่าวมาสู่การสร้างต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีศักยภาพ

โดยตัวอย่างที่ดีดังกล่าวประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ (1) การจัดหาพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม (2) การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม (3) การระดมทุนและจัดสร้างพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม (4) การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และ (5) การดูแลและฟื้นฟูพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

6.1.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในเมือง กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8 เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยวิธีการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ใช้สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 และสรุปเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยพบว่าเนื่องจากพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 มีปัจจัยหลัก 1) ปัจจัยด้านกายภาพ 2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และ 3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม โดยปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพ คือ ปัจจัยด้านกายภาพ เนื่องมาจากเป็นปัจจัยที่สร้างความหลากหลายของกิจกรรม แต่ทั้งนี้ปัจจัยด้านอื่น ๆ เป็นปัจจัยที่ยังไม่ส่งเสริมต่อการมีส่วนร่วมได้อย่างมีศักยภาพ หากจะพัฒนาไปสู่ต้นแบบดังวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แล้วสวนหลวงพระราม 8 ต้องให้

ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดมาจากปัญหาเชิงระบบกฎหมายและโครงสร้างองค์กร

6.1.3 เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างแนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะที่มีศักยภาพและพื้นที่สาธารณะกรณีศึกษา

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวผู้วิจัยพบว่า ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะสวนหลวงพระราม 8 คือ จากการศึกษาความแตกต่างดังกล่าวแล้วพบว่า สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดช่องว่างและความแตกต่างที่ชัดเจนเช่นนี้ ส่วนหนึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายของประเทศที่ส่งผลให้เกิดช่องว่างและการบริหารจัดการที่ไม่เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งความไม่ยืดหยุ่นของหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องในการประสานงานและร่วมมือซึ่งกันและกันได้อย่างลงตัว รวมทั้งผู้ใช้งานไม่ได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในพื้นที่สาธารณะที่ตนใช้งานอันเนื่องมาจากการไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบพื้นที่ตั้งแต่ต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหลักที่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างทั้งอำนาจหน้าที่ขององค์กรและโครงสร้างของกฎหมายและสร้างความสำเร็จในการเป็นเจ้าของพื้นที่ต่อผู้ใช้งานพื้นที่สาธารณะ จึงจะสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 การตอบคำถามวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

จากการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่า แนวทางสู่การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพควรเริ่มต้นตั้งแต่การออกแบบพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมเพราะนั่นคือจุดเริ่มต้นของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และในแง่ขององค์กร เครือข่ายที่สามารถแสดงความคิดเห็นต่อกันได้จะเป็นส่วนช่วยในการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของในพื้นที่สาธารณะจะเป็นปัจจัยที่สร้างความตระหนักถึงความต้องการการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดเป็นกลไกในการส่งเสริมแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะผ่านกระบวนการที่ส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปปัจจัยเหล่านี้มาสู่การกำหนดต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมของประเทศไทย

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

(1) ปรับแก้ข้อกำหนดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ โดยเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะมากยิ่งขึ้น

(2) จัดตั้งองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะและเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(3) กำหนดตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมที่ระบุถึงขั้นตอนในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะซึ่งควบคุมดูแลโดยสำนักงานสวนสาธารณะร่วมกับองค์กรเอกชนเพื่อการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ

(4) สร้างจิตสำนึกการเป็นเจ้าของพื้นที่สาธารณะเพื่อให้เกิดการตระหนักในการดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะ และการร่วมการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ

(5) ผลักดันโครงการ Green Bangkok 2030 ให้สอดคล้องกับต้นแบบการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วมและกำหนดเข้าสู่กรอบการออกกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัย

(1) งานวิจัยชิ้นนี้ยังไม่ครอบคลุมในประเด็นที่ว่าด้วยมุมมองทางวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม

(2) งานวิจัยชิ้นนี้ควรนำไปต่อยอดและพัฒนาในด้านกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการออกข้อกำหนดและกฎหมายที่ว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะในประเทศไทย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กชกร เดชะคำภู และทิพาภรณ์ หมอดี. (2560). กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่
สาธารณะ “หาดแห่” เกาะกลางแม่น้ำโขง. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 6(5), 347-
360.
- กาญจน์ นทีวุฒิกุล. (2550). *ตรรกะของการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะอย่างอเนกประโยชน์ในเมืองเชียงใหม่*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- กุสุมา ภูใหญ่. (2558). *Media and Society พื้นที่สาธารณะ*. สืบค้นจาก
<http://kusumakooyai.blogspot.com/2013/05/blog-post.html>
- จิตตินันท์ เรืองวีรยุทธ์. (2560). *แนวทางการจัดทาสวนสาธารณะในพื้นที่เขตชั้นในกรุงเทพมหานคร*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จตุรรัตน์ ชมพูนุช. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation
Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” ในบริบทประเทศ
ไทย. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 8(1), 123-141.
- เฉลียว บุรีภักดี. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภา
สถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- ชวิตรา ตันติมาลา. (2555). พื้นที่สาธารณะและการผลิตพื้นที่: ความหมายใหม่ของความสัมพันธ์ทาง
สังคม. *วารสารบรรณศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 10(1), 93-103.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2533). *การมีส่วนร่วมของประชาชนและการสนับสนุนการพัฒนาขององค์กร
ประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิรมล เสรีสกุล. (2558). *สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา: ความหวังและความเป็นไปได้ใหม่ในการเติมพื้นที่สี
เขียวให้ เมืองเชื่อมเมืองเชื่อมชุมชนให้ผู้คนเดินได้*. สืบค้นจาก
<https://theurbanis.com/public-realm/09/06/2020/2016>
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พงษ์ไพบูลย์ ศิลาวราเวทย์. (2545). *กระบวนการพัฒนาชุมชน*. ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). *ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบันของประเทศไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์
โสภากการพิมพ์.
- มติชนออนไลน์. (2562, 17 เมษายน). สภากทม.เสนอใช้อาคารใน สวนหลวงพระราม 8 เป็นศูนย์การ
เรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์. [ออนไลน์]. มติชน. สืบค้นจาก
https://www.matichon.co.th/local/quality-life/news_1455188
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณในการปฏิรูประบบราชการ.
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์.
- วรินาฐ พิทักษ์วงค์วาน. (2557). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคานกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการ
ใช้ประโยชน์จากที่ดินและน้ำ. มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- วัชร น้อยพิทักษ์. (2536). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการและ
รูปแบบการใช้ประโยชน์ในสวนสาธารณะ: ศึกษากรณีผู้เข้ามาใช้สวนสาธารณะของ
กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.
- วิภา อุตมฉันท. (2544). ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร:
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวพงศ์ ทองเจือ ผนวรา นราราชภูริ และจิรวัดน์ สุวรรณพฤกษ์. (2559). แนวทางการออกแบบ
สวนสาธารณะ ระดับเมือง กรณีศึกษา สวนเฉลิมพระเกียรติ ร.9 เทศบาลนครภูเก็ต.
International Conference on Research and design In Architecture and Related
Fields, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). โครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.rdpb.go.th/th/Projects/>
- สำนักงานสวนสาธารณะ. (2540). สวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8 . [ออนไลน์]. สืบค้นจาก
http://203.155.220.118/greenadmin/index.php?m=green_parks&op=detaildata&NUID=4128
- สำนักงานสวนสาธารณะ. (2553). ฐานข้อมูลระบบการติดตามการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สีเขียว. [ออนไลน์].
สืบค้นจาก <http://203.155.220.118/green-parks-admin/>
- สุธาริน คุณผล. (2541). บทสำรวจพื้นที่สาธารณะ. รัฐศาสตร์สาร, 20(3), 167-214.
- เสกสรร นิยมเพ็ง. (2550). การพัฒนาพื้นที่สาธารณะแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
เมือง: กรณีศึกษาสวนสาธารณะหนองนารี อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญา

ดุซงึ่). มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

- อดิพร พรหมทงสาร. (2543). *รูปแบบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง: กรณีศึกษาสวนจตุจักร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกริก, กรุงเทพมหานคร.
- เอื้อมพร วิสมทมาย. (2527). *สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

- Arendt, H. (2013). *The human condition*: University of Chicago Press.
- Carmona, M., de Magalhães, C., & Hammond, L. (2008). *Public space: the management dimension*: Routledge.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*: John Wiley & Sons.
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings: using public space*: Island press.
- Karras, G., Tsirogiannis, I., Bakea, M., Varras, G., Savvas, D., Lykas, C., & Salas, M. (2014). A plants palette for hydroponic structures on buildings. XXIX International Horticultural Congress on Horticulture: Sustaining Lives, Livelihoods and Landscapes (IHC2014): V 1108.
- Lockett, M. (1986). *Popular Participation in Planning for Basic Needs*. Edited by Franklyn Lisk.[Aldershot: Gower, 1985. 277 pp.£ 14· 50.]. *The China Quarterly*, 107, 546-547.
- Madanipour, A. (1996). *Urban design and dilemmas of space*. *Environment and planning D: Society and Space*, 14(3), 331-355.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of school psychology*, 43(3), 177-195.
- Natoli, J., & Hutcheon, L. (1993). *A postmodern reader*: SUNY Press.
- Stevenson, J. (1998). *The mediation of the public sphere: Ideological origins, practical possibilities. The Production of Public Space*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield, 189-206.
- Winstead, D. L. (2020). *What Makes a Great Public Place?*. [Online]. Retrieved from <https://www.archdaily.com/914616/what-makes-a-great-public-place/>.
- Zetter, R., & Hassan, A. M. (2002). *Urban economy or environmental policy? The case of*

Egypt. Journal of Environmental Policy and Planning, 4(2), 169-184.

Zucker, P. (1959). Town and square: From the agora to the village green.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ โครงการ การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 2016811 วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพัฒนามนุษย์
และสังคม โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 พฤติกรรมการใช้สวนสาธารณะ

ส่วนที่ 2 หลักการบริหารจัดการสวนสาธารณะ

ส่วนที่ 3 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 4 ข้อมูลส่วนตัว

ส่วนที่ 1 พฤติกรรมการใช้สวน

1. ท่านเข้ามาใช้สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 กี่ครั้ง/สัปดาห์
2. เมื่อท่านเข้ามาใช้สวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 ท่านมักทำกิจกรรมใดมากที่สุด
3. สาเหตุใดที่ท่านเลือกตัดสินใจเข้าใช้สวนสาธารณะ สวนหลวงพระราม 8

ส่วนที่ 2 หลักการบริหารจัดการสวนสาธารณะ

1. ท่านทราบถึงข้อกำหนด หรือ กฎระเบียบในการเข้าใช้สวนหลวงพระราม 8 อย่างไรบ้าง
2. ท่านต้องการให้มีข้อกำหนดหรือกฎระเบียบอะไรเพิ่มเติมเพื่อความพึงพอใจในการเข้าใช้สวน
3. ท่านมีคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน หรือ อุปกรณ์เครื่องใช้ที่อยู่ในสวนหลวงพระราม 8 เช่น ถนน ไฟฟ้า เก้าอี้ เครื่องออกกำลังกาย
4. ท่านทราบหรือไม่ว่าหน่วยงานใด หรือ ภาคส่วนใดเป็นผู้บริหารจัดการ สวนหลวงพระราม 8
5. ท่านมีความคิดเห็นเห็นว่าหน่วยงานใด หรือ ภาคส่วนใด ควร มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสวนหลวงพระราม 8 เพราะเหตุใด

ส่วนที่ 3 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

1. ท่านคิดว่าจุดเด่นของสวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 คืออะไร
2. ท่านคิดว่ามีกิจกรรมหรือ พื้นที่ บริเวณใดที่จะส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสวนสาธารณะ
3. ท่านคิดว่าสวนหลวงพระราม 8 มีปัญหาหรือสิ่งใดที่ต้องท่านคิดว่าต้องพัฒนาบ้าง อย่างไร

4. แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรเป็นอย่างไร ใครควรเป็นผู้ดูแลจัดการแนวทางดังกล่าว และประชาชน จะมีส่วนร่วมในแนวทางดังกล่าวได้อย่างไร

ส่วนที่ 4 ข้อมูลส่วนตัว

1. ชื่อสกุล.....
2. อายุ.....
3. ที่อยู่อาศัย.....

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ โครงการ การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม
ในการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ กรณีศึกษา สวนหลวงพระราม 8

แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 2016811 วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาพัฒนามนุษย์
และสังคม โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการบริหารจัดการสวนสาธารณะ

ส่วนที่ 2 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 1 หลักการบริหารจัดการสวนสาธารณะ

1. กรุงเทพมหานครมีแผนงานในการบริหารจัดการสวนสาธารณะอย่างไร
2. กรุงเทพมหานครมีการระดมทุนจากหน่วยงานอื่นเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการสวนสาธารณะหรือไม่ อย่างไร
3. ข้อกำหนด หรือ กฎระเบียบของการเข้าใช้สวนสาธารณะแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด
4. โครงสร้างพื้นฐาน และ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่อยู่ในสวนสาธารณะมีการวางแผนหรือออกแบบโดยหน่วยงานใด และอย่างไร
5. ในการก่อตั้ง สวนหลวงพระราม 8 มีแนวคิด หรือ จุดประสงค์สำคัญในการออกแบบสวนสาธารณะอย่างไร

ส่วนที่ 2 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

1. ท่านคิดว่าแผนงานการบริหารจัดการสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานครมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างไร
2. หากจะส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในแผนงานการบริหารจัดการสวนสาธารณะท่านคิดว่าควรมีแนวทางอย่างไร
3. ในปัจจุบันประเทศไทยมีกระบวนการบริหารจัดการและขั้นตอนการสร้างสวนสาธารณะอย่างไร
4. ท่านคิดว่าจุดเด่นของสวนสาธารณะสวนหลวงพระราม 8 คืออะไร
5. หากจะนำจุดเด่นของสวนหลวงพระราม 8 ดังกล่าวมาพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสวนหลวงพระราม 8 ควรมีแนวทางอย่างไร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	Orathai Gunatilaka
วัน เดือน ปี เกิด	28/04/2539
สถานที่เกิด	Samutsongkram
วุฒิการศึกษา	Thammasat University
ที่อยู่ปัจจุบัน	orathaitilakam@gmail.com

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY